

יד מהרש"א
מסכת בבא מציעא
פרק הזהב
דף מד. - דף ס:

ב' אדר תש"פ

© Yechezkel Folger 2020

מפתח

דף מד.	5
..... סוגיא דהזהב קונה חלק א' תד"ה הנחשת קונה	5
..... סוגיא דהזהב קונה חלק ב' בא"ד ולגבי מטלטלין	5
..... סוגיא דהזהב קונה חלק ג' תד"ה אסימון	6
דף מד:	6
..... תד"ה למקח וממכר סוגיא דהזהב קונה חלק ד'	6
דף מה.	8
..... סוגיא דסלעים דינרין חלק א' תד"ה אלא	8
..... סוגיא דסלעים דינרין חלק ב' תוספות ד"ה ושאני הלואה	9
..... סוגיא דסלעים דינרין חלק ג' תוספות ד"ה בכל בסלע	9
..... סוגיא דסלעים דינרין חלק ד' תד"ה לפלוג בסלעים	10
דף מה:	11
..... סוגיא דמטבע וחליפין חלק א' תד"ה אין מטבע נעשה חליפין	11
דף מו.	12
..... סוגיא דמטבע וחליפין חלק ב' תד"ה אידי ואידי	12
..... סוגיא דמטבע וחליפין חלק ג' תד"ה כל הנעשה	13
..... סוגיא דמטבע וחליפין חלק ד' תד"ה ש"מ מטבע נעשה חליפין	13
דף מו:	15
..... סוגיא דמטבע וחליפין חלק ה' תוספות ד"ה ופירי	15
..... סוגיא דמטבע וחליפין חלק ו' רש"י ד"ה משיכה מפורשת	15
..... סוגיא דמטבע וחליפין חלק ז' תוספות ד"ה ולרב נחמן	16
..... סוגיא דמטבע וחליפין חלק ח' בא"ד ואם תאמר	17
..... סוגיא דמטבע וחליפין חלק ט' בא"ד אי נמי ללוי	18
..... סוגיא דמטבע וחליפין חלק י' רש"י ד"ה משיכה מפורשת	19
דף מז.	19
..... תוספות ד"ה קונים בכלי	19
דף מז:	19
..... סוגיא דמעות קונות חלק א' תד"ה אי אמרת בשלמא במעות	19
דף מח.	20
..... סוגיא דמעות קונות חלק ב' תד"ה תשומת יד	20
..... סוגיא דמעות קונות חלק ג' תוספות ד"ה נתנה לסיטון	22
דף מח:	22
..... סוגיא דמעות קונות חלק ד' תוספות בא"ד דלר' יוחנן	23
..... תוספות ד"ה בעושה מעשה עמך	23
דף מט.	23
..... סוגיא דמעות קונות חלק ה' תוספות ד"ה מודה ר' יוחנן במתנה	23
דף מט:	24
..... סוגיא דשתות מעות חלק א' תוספות ד"ה שתות מעות	24
..... סוגיא דשתות מעות חלק ב' תד"ה שוי חמשא בשיתא	25
דף נ.	26
..... סוגיא דתגרי לוד רש"י ד"ה משום הכי חזרו ותד"ה אי אמרת בשלמא	26
..... 4	32
..... ר' טרפון מעיקרא בכדי שיראה	32
..... כבר מחיל לאלתר	32
..... כבר מחיל לאלתר	32

מחילה כדין רבנן בשתות	32
דף נ:	37
תוספות ד"ה אמר רבא	37
דף נא:	38
סוגיא דתנאי חלק א' תד"ה הכא מי ידע	38
סוגיא דתנאי חלק ב' תוספות ד"ה במה דברים אמורים	39
תד"ה לא יחשב	40
סוגיא דסלע ודינר חלק א' תד"ה שני פונדיונים לדינר	41
דף נב:	43
סוגיא דסלע ודינר חלק ב' רש"י ד"ה מאי קאמר	43
סוגיא דסלע ודינר חלק ג' תוספות ד"ה אמר אביי	44
תוספות ד"ה יתר	44
דף נב:	44
תוספות ד"ה נותנה למעשר שני	44
דף נג:	44
סוגיא דמעשר שני חלק א' רש"י ד"ה חצי פרוטה נותר	44
סוגיא דמעשר שני חלק ב' תוספות ד"ה ואסורה לזרים	45
סוגיא דמעשר שני חלק ג' תוספות ד"ה והן נכסי כהן	45
סוגיא דמעשר שני חלק ד' תוספות ד"ה ליהדר ליעיילי	45
דף נג:	45
סוגיא דמעשר שני חלק ה' תוספות ד"ה לא פלוג	45
דף נד:	46
רש"י ד"ה הרי אמרו	46
תוספות ד"ה מכלל חלק א'	46
תוספות ד"ה מכלל חלק ב' בא"ד ולספרים דגרסינן	47
תוספות ד"ה ונתן	48
דף נד:	48
תוספות ד"ה ולא מתנא תנא	48
סוגיא דמה בהמה טמאה חלק א' רש"י ד"ה מועלין	48
סוגיא דמה בהמה טמאה חלק ב' תוספות ד"ה לענין חומש	49
דף נה:	51
תד"ה פרה זו	51
תד"ה ותנא דידן	51
רש"י ד"ה אף על גב דזל	52
דף נה:	52
סוגיא דדמאי חלק א' תוספות ד"ה ויחזור	52
סוגיא דדמאי חלק ב' תוספות בא"ד לר' מאיר	53
דף נו:	56
משנה שומר חנם אינו נשבע	56
דף נז:	56
תוספות ד"ה אמר רב נחמן	56
תוספות ד"ה ומר סבר	56
דף נז:	57
סוגיא דאין רבית להקדש חלק א' תוספות ד"ה בשלמא	57
סוגיא דאין רבית להקדש חלק ב' תוספות ד"ה לספק סלתות	57
דף נח:	59

תוספות ד"ה נשבעין לגזברים.....	59
תוספות ד"ה לשמור הזרעים.....	59
דף נח:.....	59
תוספות ד"ה אם הוא.....	59
דף נט:.....	59
ד"ה זה תגורו.....	59
תד"ה לא בשמים היא.....	60
תד"ה מבית אבי אבא.....	60
דף ס.....	60
רש"י ד"ה מפני שמשביחו.....	60

דף מד.

סוגיא דהזהב קונה חלק א' תד"ה הנחשת קונה

תוס' בד"ה הנחושת קונה כו' ותו דכל המטלטלים קונים כו' וחד פסלתו מדינה כ"ש דמעו
שנפסלו דמקרו פירא לגבי כסף כו' עכ"ל ק"ק דאימא לא זו אף זו קתני לא זו דמעו
שנפסלו הו פירא לגבי כסף אלא אפי' לגבי דנפשייהו מיקרו פירא ויש ליישב ודו"ק:

(1) משנה

(א) הזהב קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הזהב הנחשת קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הנחשת
(ב) מעות הרעות שנפסלו קונות את היפות והיפות אינן קונות את הרעות מטלטלין קונין את המטבע מטבע
אינו קונה את המטלטלין

(ג) כל המטלטלים קונין זה את זה

(2) רש"י

(א) הזהב קונה את הכסף

(i) הלוקח דינרי זהב טבועים בדינרי כסף ונתן לו דינרי זהב משיכת הזהב קונה את הכסף לבעל הזהב
ונתחייב לו זה משקיבל דינרי זהב לתת לו דינרי הכסף ואינו יכול לחזור בו

(ii) אבל הכסף אינו קונה את הזהב שאם נתן לו דינרי הכסף תחילה לא קנה ויכולין שניהם לחזור
דמטבע כסף הוי מעות משום דחריפי לינתן בהוצאה ודינר זהב אינו אלא כשאר מטלטלין

(iii) ופירות ומעות אינן קונות עד שימשוך המטלטלין אבל משיכת המטלטלין קונה ואין אחד מהם יכול
לחזור בו

(ב) הנחושת – פרוטות של נחושת – קונה דינרי של כסף או כל מטבע של כסף

(ג) כולן טעם אחד להם מי שטבעו חשוב לטבוע הוי מעות ואינו קונה ומי שאין טבעו חשוב וחרף הוי
כפירות ומשיכתן הוא קיום דבר

(3) גמרא מו: – תנן כל המטלטלין קונין זה את זה – לרבות מחליף כיס מלא דינרי שפסלתו מלכות בכיס מלא
דינרי שפסלתו מדינה

(4) תוספות – קשיא – אמאי איצטריך למיתני דמעו הרעות שנפסלו מיקרו פירי וקונין את היפות – הרי "כל
המטלטלים קונין זה את זה" מוקי בגמרא במעות חד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה דמיקרו כל חד פירי
(הגם דלא נפסל לגמרי) לגבי אידך (הגם דנפסל קצת) כל שכן דמעו הרעות דנפסלו לגמרי מיקרו פירי
לגבי כסף דלא נפסל כל עיקר

(5) מהרש"א – קשיא – אימא לא זו אף זו קתני – דלא זו בלבד אשר מעות הרעות דנפסלו לגמרי מיקרו פירי
לגבי כסף דלא נפסל כל עיקר – אלא אף זו דמעו חד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה אבל לא נפסלו
לגמרי מיקרו כל חד פירי לגבי אידך

סוגיא דהזהב קונה חלק ב' בא"ד ולגבי מטלטלין

בא"ד ולגבי מטלטלין מקרו טבעא עכ"ל ונ"מ שאין קונין את המטלטלין עכ"ל מהרש"ל
ועוד נראה דנ"מ דאין נקנין בחליפין של מטלטלין למ"ד דאין מטבע נקנית בחליפין וק"ל:

(1) המשך דמשנה – מטלטלין קונין את המטבע

(2) תוספות – יבואר במהרש"ל ומהרש"א בסמוך – מטלטלין קונין מטבע אשמועינן דקונין אפילו מטבע כמו מעות הרעות ואסימון – מחמת דהגם דמעוה הרעות ואסימון מיקרו פירי לגבי כספא מכל מקום לגבי מטלטלין מיקרו טבעא

(3) מהרש"ל – ונפקא מינה שאין קונין את המטלטלין

(4) מהרש"א

(א) נראה דהיה קשה למהרש"ל דכדי לנמק הא דמעוה הרעות ואסימון נקנין במשיכת מטלטלין סגי למימר דלגבי מטלטלין גם מעוה הרעות ואסימון מיקרו מטלטלין וקבענו דכל המטלטלין קונין זה את זה – ועל זה מתרץ מהרש"ל דעיקר החידוש היינו דכיון דמקרי טבעא לגבי מטלטלין אין משיכת מעוה הרעות ואסימון קונין את המטלטלין

(ב) ומוסיף מהרש"א דאשמועינן גם כן דמעוה הרעות ואסימון אין נקנין בחליפין למאן דאמר בדף מה: דאין מטבע נקנית בחליפין

סוגיא דהזהב קונה חלק ג' תד"ה אסימון

בד"ה אסימון פרש"י כו' אך יוצא לגמרי לא בעי כו' עכ"ל ויוצא ע"י הדחק לא סגי לר' עקיבא ולר' ישמעאל סגי ע"י הדחק כמ"ש התוס' לעיל לפר"ת וק"ל:

(1) המשך דמשנה – אסימון קונה את המטבע והמטבע אינו קונה את אסימון

(2) תוספות בד"ה הנחושת – רבינו תם אית לי' אשר אסימון יש עליו צורה ויוצא בדוחק

(3) תוספות דידן

(א) הקדמה

(i) ברייתא א' בדף מז: – ר' דוסא אומר מחללין מעשר שני על אסימון

(ii) ברייתא ב' שם – וצרת הכסף (דפדיון מעשר שני) בידך לרבות כל דבר הנצטרך ביד דברי ר' ישמעאל – ר' עקיבא אומר לרבות דבר שיש בו צורה – ולכאורה אתי ר' ישמעאל למילף דלא בעי צורה דאי לאו הכי במאי פליג אר' עקיבא

(iii) גמרא שם – ר' ישמעאל ור' דוסא אמרו דבר אחד

(ב) ותיקשי דאלו צודק רבינו תם אשר אסימון יש בו צורה לא אמרו דבר אחד דהרי ר' דוסא באסימון איירי דיש בו צורה ולר' ישמעאל מחללין אף על דבר דאין בו צורה

(ג) תירוץ כמבואר במהרש"א

(i) בקושטא ילפותא דר' ישמעאל היינו דקרא אתי לרבות כל דבר הנצטרך ביד אף על פי שאין בו אלא צורה כל דהו אשר לכן אינו יוצא אלא על ידי הדחק – ובזה נכלל אסימון

(ii) ור' עקיבא פליג דסבר דבעי צורה חשובה שתצא בהוצאה קצת כלי דוחק – אבל ר' עקיבא לא בעי דיוצא לגמרי מדאיצטריך לרבווי

דף מד:

סוגיא דהזהב קונה חלק ד' תד"ה למקח וממכר

[דף מד עמוד ב] בד"ה למקח וממכר פרש"י כו' ולומר הדינר הוא דאייקר כו' אלא יתן לו דינר כו' עכ"ל אף על גב דדינר כסף נמי עביד דהוקר והוזל וכולהו משער להו בדינר זהב כמ"ש התוס' לעיל ה"נ הכא איירי בדינר כסף המשוער כבר בדינר של זהב שהוא חלק

כ"ה ממנו ובו משערים האיסרים אם הוזלו כפירוש התוס' ואין לקיים פרש"י ולומר דמיירי נמי באיסרים המשוער בדינר כסף שהוא חלק כ"ד ממנו דא"כ מאי קמ"ל אלא ע"כ דאשמועינן לפרש"י דהכי הוא שיעורו ואהא קשיא להו דהא זימנין דזול כו' ודו"ק:

- (1) גמרא כמבואר ברש"י – רבי בזקנותי' תני משנה דידן דהזהב קונה את הכסף – אבל בילדותי' סבר דהכסף קונה את הזהב מחמת דדהבא דחשיב הוי טבעא וכספא דלא חשיב הוי פירא וקני ליה פירא לטבעא
- (2) ברייתא – פרוטה שאמרו 1/8 איסר האיטלקי למאי נפקא מינה לקדושי אשה – איסר 1/24 דינר של כסף למאי נפקא מינה למקח וממכר – דינר של כסף 1/25 דינר של זהב למאי נפקא מינה לפדיון הבן שהוא 20 דינרי כסף שהם 4/5 דינר זהב

דינר של כסף	איסר	פרוטה
1/25 דינר זהב	1/24 דינר כסף	1/8 איסר

- (3) גמרא – אמר רבא תנא דברייתא סבר דהבא טבעא הוי – דאי אמרת בשלמא דהבא טבעא הוי משער תנא לפדיון הבן במידי דקיץ אלא אי אמרת פירא הוי משער תנא במידי דאוקיר וזיל בתמי'
- (4) תוספות ד"ה אחד משמונה באיסר

(א) קשיא

- (i) בפרק קמא דקדושין אמרי הא דתניא דפרוטה 1/8 איסר האיטלקי דאייקור איסרי והא דתניא בברייתא אחרת פרוטה אחד מו' באיסר דזול איסרי וקם ל"ב בדינר של כסף
- (ii) ולכן תיקשי היכי פריך רבא הכא "משער תנא במידי דאוקיר וזול" הא משער הכא תנא באיסר דאוקיר וזול כדאמר בקדושין וגם מדמשער ליה בדינר של כסף אלמא לא קיץ ליה איסר
- (ב) תירוץ – הכי פירושו פרוטה אחד משמונה באיסר ובאיזה איסר שיש בדינר כסף כ"ד איסר ושיש כ"ה דינרי כסף בדינר של זהב והשתא כולהו משער בדינר של זהב לכך פריך רבא "אי אמרת בשלמא דהבא טבעא הוי וכו'" אבל באיסר ודינר כסף לא משער מידי
- (5) רש"י – "איסר 1/24 דינר של כסף נפקא מינה למקח וממכר" – פירוש מכר לו דינר כסף ביותר מן 24 איסרין כל מה שהעלה יתר על כן נתאנה לוקח ואם יש אונאה שתות יחזיר אונאה
- (6) תוספות ד"ה למקח וממכר – קשיא לרש"י – הא זימנין דזול איסרי כדאמרינן בקדושין
- (7) מהרש"א
- (א) קשיא – ליתרצי תוספות לרש"י אשר רש"י כיוון לגוונא דעכשיו שיערו שוויית איסרין ב24 לדינר ונתאנה לוקח ושילם 32
- (ב) תירוץ – לא יתכן דאם כן מאי קא משמע לן – ולכן נקטו תוספות דרש"י מפרש דהכי הוא שיעורו בכל אופן ולכן מקשי תוספות דבמציאות זימנין דזול
- (8) המשך תוספות יבואר במהרש"א להלן – שלא כרש"י כיוונה גמרא כדלהלן
- (א) מכר לו חפץ ב24 איסרין כשהיו 24 איסרין בדינר כסף והתחייב לתת לו שוויות של 1/25 דינר זהב או בדינרי כסף או באיסרין
- (ב) אז אלו בשעת תשלומין זול איסרין שהן 32 בדינר כסף ודינר כסף אכתי עומד ב1/25 דינר זהב – אינו יכול לפטור עצמו ב24 איסרין ולומר הדינר הוא דאייקר ואיסרין עמדו במקומן אלא יתן לו או דינר כסף או 32 איסרין
- (9) מהרש"א לביאור תוספות
- (א) אין הכי נמי דקבענו דדינר כסף נמי עביד דהוקר והוזל וכולהו משער להו בדינר זהב

(ב) אבל הכא איירי בגוונא דדינר כסף המשוער כבר שהוא אכתי עומד בחלק 1/25 של דינר זהב ובדינר כסף זה משערין האיסרים אם הוקרו או הוזלו ולכן אלו זול איסרין שהן 32 בדינר אינו יכול לפטור עצמו ב24 איסרין ולומר הדינר הוא דאייקר ואיסרין עמדו במקומן אלא יתן לו או דינר כסף או 32 איסרין

דף מה.

סוגיא דסלעים דינרין חלק א' תד"ה אלא

[דף מה עמוד א] בד"ה אלא לב"ש ולא כו' א"נ ר"י סבר לה כמתני' דהזהב קונה כו' עכ"ל וכיון דבדהבא לגבי כספא סתם לן כב"ש לגבי ב"ה דהוי פירא ס"ל לר"י הכא אפילו לגבי דנפשיה דהוי פירא וק"ל:

(1) משנה כמבואר בגמרא ורש"י

(א) בית שמאי אומרים מי שיש לו סלעין כסף מעשר שני לא יחליפם בדינר זהב להקל המשאוי מעליו – ובית הלל מתירין

(ב) דבית שמאי סברי כספא טבעא ודהבא פירא (כעין משנה דידן דאתיא לפי רבי בזקנותי' כמבואר בעמוד 7) וטבעא אפירא לא מחללינן

(ג) ובית הלל סברי כספא פירא ודהבא טבעא (כעין שטת רבי בילדותי' כמבואר גם כן בעמוד 7) ופירא אטבעא מחללינן

(2) פירות ראשונים של מעשר שני לכולי עלמא מחללינן אסלעים של כסף כמבואר בתוספות דף מה. בד"ה ושאני הלוואה

(3) גמרא

(א) ר' יוחנן וריש לקיש ללישנא קמא

(i) חד אמר

(1) פירות ראשונים של מעשר שני מחללינן על דינרי זהב אפילו לבית שמאי – דאף על גב דלבית שמאי דהבא לגבי כספא פירא הוי מכל מקום לגבי פירא ממש טבעא הוי

(2) וחד אמר אף בפירות ראשונים על דינרי זהב מחלוקת בית שמאי והלל דלבית שמאי אין מחללינן אפילו פירות ראשונים על דינרי זהב

לישנא קמא	בית הלל	בית שמאי לחד מאן דאמר	בית שמאי לאידך מאן דאמר
האם מחללינן סלעים של כסף אדינרי זהב	כן	לא	לא
האם מחללינן פירות ראשונים אדינרי זהב	כן	כן	לא

(ב) תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר לבית שמאי אין מחללינן אפילו פירות ראשונים על דינרי זהב

(i) דשמעינן לר' יוחנן דאיכא למאן דאמר דדהבא פירי הוי אפילו לגבי דהבא נפשי'

(ii) דאמר ר' יוחנן אסור ללוות דינר בדינר שמא יוקירו ויבא לידי רבית – דינר דמאי אילימא דינר של כסף בדינר של כסף לגבי נפשיה מי איכא למאן דאמר דפירא הוי ולא טבעא

(iii) אלא פשיטא דבדינר של זהב בדינר של זהב אמר ר' יוחנן דפירא הוי לגבי נפשי' ולמאן אי לבית הלל הא אמרי טבעא הוי אלא לאו דאמר ר' יוחנן למלתי' לבית שמאי

(iv) וכיון דלר' יוחנן סבירא בית שמאי דדהבא פירי הוי לגבי נפשי' מצינן למימר דלר' יוחנן סבירא להו נמי דהוי פירי אפילו לגבי פירי ממש

(4) תוספות כמבואר במהרש"א

- (א) קשיא – היתכן דר' יוחנן דאמר אסור ללות דינר בדינר כבית שמאי סבירא לי'
(ב) תירוץ – ר' יוחנן אית לי' כמשנה דידן דסתם כבית שמאי אשר הזהב קונה את הכסף דדהבא פירי הוי וכספא טבעא הוי – ונוקט אשר בית שמאי סבירא להו נמי דדהבא פירי אפילו לגבי נפשי' ואשר סתם משנה דידן סבירא לה כבית שמאי אף בהא

סוגיא דסלעים דינרין חלק ב' תוספות ד"ה ושאני הלואה

(1) המשך דגמרא ללישנא קמא

- (א) לעולם אימא לך דיכול להיות דר' יוחנן הוא דאמר לבית שמאי דמחללינן פירות ראשונים אדינרי זהב דלגבי פירי ממש טבעא הוי – ואף על פי כן – כיון דלענין מקח וממכר שוויהו רבנן כי פירא כדתנן (במשנה דף מד. דאמר רבי בזקנותי') דהזהב קונה את הכסף מחמת דאמרינן דהבא איהו ניהו דאוקיר וזיל ודפירא הוי – לענין הלואה נמי פירא הוי לגבי נפשי'
(ב) בקיצור דין חילל פירות ראשונים ודין הלואה לגבי נפשי' אינן תלוין זה בזה
(ג) הכי נמי מסתברא דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן אף על פי שאמרו אסור ללות דינר בדינר אבל מחללינן מעשר שני עליו שמע מינה

(2) תוספות

(א) קשיא

(i) כמו דקבענו דר' יוחנן מצי אמר לבית שמאי דמחללינן פירות ראשונים אדינרי זהב דלגבי פירות ראשונים טבעא הוי ושאני הלואה (דאסור ללות דינר זהב בדינר זהב) דלענין מקח וממכר שוויהו רבנן כי פירא כדתנן לרבי בזקנותי' הזהב את הכסף – מצינן נמי למימר דהך דר' יוחנן דאסור ללות דינר בדינר קאי בדינרי כסף וכבית הלל דהגם דקבענו דסבירא להו בית הלל דכספא לגבי דהבא טבעא הוי מכל מקום ללות דינרי כסף אסור כיון דלענין מקח וממכר שוויהו רבנן כי פירא כשיטת רבי בילדותי' דהכסף קונה את הזהב

(ii) ולכן תיקשי האיך הוכיחו מהך דרבין אשר "הכי נמי מסתברא" דיכול להיות דר' יוחנן הוא דאמר דלבית שמאי מחללינן פירות ראשונים אדינרי זהב דלגבי פירא טבעא הוי – דלמא הך דר' יוחנן לרבין בדינר כסף איירי וכבית הלל

(ב) מהרש"א – קשיא לתוספות – לא אתי "הכי נמי מסתברא" לקבוע אלו לרבין ר' יוחנן בשיטת בית שמאי אזל או בשיטת בית הלל אזל – דמספיק לן להוכיח מהך דרבין דלר' יוחנן דין חילול ודין הלואה אינן תלוין זה בזה ודלכן שפיר מצינן למימר דר' יוחנן הוא דאמר לבית שמאי דמחללינן פירות ראשונים אדינרי זהב

סוגיא דסלעים דינרין חלק ג' תוספות ד"ה בכל בסלע

בד"ה בכל הסלע כו' דב"ש דוקא בכל הסלע קאמרי ולא יחליף ב' וג' כו' עכ"ל לכאורה בהך קמייתא לב"ה נמי דקאמר בשקל כסף ובשקל מעות לא יחליף כ"א פעם אחת ולא יפסיד מעשר ב' וצ"ל לפירושם דה"ק דאם ירצה לעשות בשקל כסף ובשקל מעות בתחלה ואחר כך יחליף ג"כ אותו השקל מעות לשקל כסף יעשה דהשתא יחליף ב"פ ויפסיד המעשר ומשום שזה הוא דחוק בדברי ב"ה הוצרכו לפרש ועי"ל הכא כו' ודו"ק:

- (1) משנה – מי שיש לו מעות נחושת של מעשר שני ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משאוי הדרך – בית שמאי אומרים יתן מעות כסף בשביל כל הסלע – ובית הלל אומרים בשקל כסף בשקל מעות
- (2) רש"י לביאור שיטת בית הלל – לא יפרוט לשקל כסף אלא חציין שהפרוטות יוצאות בירושלים וכשיבא שם יהא צריך לפרוטות מיד לקנות צרכי סעודה ואם ירוצו הכל אצל שולחני לפרוט יוקירו הפרוטות ונמצא מעשר שני נפסד – לפיכך לא יחליף אלא חצי מעות נחושת לשקל כסף וישאו פרוטות עמהן להוציא במקצת ולכשיכלו יפרוט הכסף שבידו מעט מעט
- (3) תוספות

(א) קשיא – רש"י פי' טעם בדברי בית הלל אבל בדברי בית שמאי לא נתן טעם ומשמע דלביית שמאי יכול לעשות מה שירצה – וקשה דבמסכת עדיות תני להו בהדי דברים דבית שמאי לחומרא והוי ליה למתנינהו בהדי קולי בית שמאי

(ב) "פירוש קמייתא" דתוספות – בית שמאי לחומרא דכיון דאמרי בכל הסלע מעות צריך להחליף מעות נחושת שלו בפעם אחת כולו לשקל כסף ולא יחליף חלק א' ממעותיו היום וחלק ב' ממעותיו למחר שבכל פעם משתכר החנוני ונמצא מפסיד מעשר שני מה שאין כן לבית הלל דמצי להחליף כמה פעמים

(4) מהרש"א

(א) קשיא לפירוש קמייתא – לכאורה בדאמרי בית הלל בשקל כסף ושקל מעות נמי משמעו להחמיר דצריך לעשות חילוף שקל כסף וחילוף שקל מעות דיקא פעם אחת ושלא לעשות הדא חצי שקל כסף וחצי שקל מעות היום ואידך חצי שקל כסף ושקל מעות למחר כדי שלא יפסיד מעשר שני – ונמצא דלא מקילי בית הלל יותר מבית שמאי

(ב) תירוץ – שקל כסף שקל מעות לבית הלל אין משמעו להחמיר אלא דיעשה במתינות אולי יוכל לישא חצי שקל מעות לירושלים כדי שלא יקירו פרוטות שם אבל אם משוי הדרך אכתי כבד עליו יכול לחזור ולהחליף כל אותו השקל מעות לשקל כסף ואין מן הענין אשר לכן יפסיד מעשר שני

(ג) ומשום שתירוץ זו דחוק בדברי בית הלל הוצרכו תוספות לפרש תירוץ "ועוד יש לומר" אשר פרטיו אינן מעניננו

סוגיא דסלעים דינרין חלק ד' תד"ה לפלוג בסלעים

בד"ה לפלוג בסלעים כו' אי נמי אתיא כר"מ כו' אין מחללין כסף על כסף דברי ר"מ כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי פריך נמי הכא לפלוגי בסלעין על סלעין דאימא דאתיא נמי כר"מ דאין מחללין כסף על כסף ועוד כיון דבסיפא דהך דהפורט סלע פליגי ביה ניחא ליה למיתני ברישא בסלעין על דינרין מלתא דאתיא ככ"ע ודו"ק:

(1) ניהדר לחלק א' למשנה דבית שמאי אומרים מי שיש לו סלעין כסף מעשר שני לא יחליפם בדינרי זהב – ובית הלל מתירין

(2) המשך דגמרא – לישנא אחרנא למחלוקת דר' יוחנן וריש לקיש בדברי בית שמאי

(א) חד אזל בדרך ראשון

(i) דמודי בית שמאי לבית הלל דדהבא טבעא הוי (כבילדותי' דרבי ושלא כמשנה בדף מד.) ודלכולי עלמא מחללין פירות על דינר זהב

(ii) ודפליגי בית שמאי ובית הלל דיקא בזה דבית שמאי אומרים דלא מחללין סלעין של כסף (שכבר חילל עליהן פירות) על דינרי זהב מחמת דדורשין "הכסף" דיקא כסף ראשון ובית הלל אומרים דמחללין סלעין אדינרי זהב דדורשין הכסף לריבוי

(ב) וחד אזל בדרך שני דפליגי בית שמאי אף בזה דאמרי (כבזקנותי' דרבי ומשנה בדף מד.) דדהבא פירי
הוי ודלא מחללינן פירות על דינרי זהב ובית הלל אמרי (כבילדותי' דרבי ושלא כמשנה בדף מד.)
דהבא טבעא הוי ומחללינן פירות על דינרי זהב

(3) המשך דגמרא כמבואר ברש"י

(א) ולדרך ראשון דבסלעין על דינרין דוקא פליגי וטעמא דבית שמאי משום כסף שני הוי ולא משום דדהבא
פירא הוי

(ב) אדמיפלגי בסלעין על דינרין שיש לטעות ולומר טעמא משום דדהבא חשיב ליה פירא – ליפלגו בסלעין
על סלעין ששניהם של כסף ואף על פי כן לבית שמאי אין מחללינן מחמת דדרשי הכסף כסף ראשון

(4) תוספות

(א) קשיא לרש"י – הרי בדף נב: מפרש רש"י דאין מחללינן כסף על כסף

(ב) תירוך "אי נמי"

(i) קתני בסיפא דמשנה "אין מחללינן כסף על כסף דברי ר' מאיר וחכמים מתירין"

(ii) והא דמפרש רש"י בדף נה: דאין מחללינן כסף על כסף אתיא דיקא כר' מאיר

(5) מהרש"א – קשיא

(א) אם כן מאי פריך הכא לפלוגי בסלעין על סלעין – ליתרצי דאתיא כר' מאיר דאין מחללינן כסף על כסף

(ב) או כלך לדרך זה – כיון דחכמים פליגי עלי' דר' מאיר ליתרצי דניחא לה למשנה למיתני בסלעין על
דינרין מלתא דאתיא ככולי עלמא

דף מה:

סוגיא דמטבע וחליפין חלק א' תד"ה אין מטבע נעשה חליפין

[דף מה עמוד ב] בד"ה אין מטבע כו' אלמא אפי' היכא שאין יוצאין בהוצאה נעשה כו'
עכ"ל נראה מלשונם דעדיפא להו מטבע טובה והיינו למ"ד מטבע נעשה ונקנית בחליפין
אבל למ"ד אין מטבע נעשה ונקנית בחליפין עדיפא ליה פרוטות ואניקא כיון דלית עלייהו
צורה ליכא למימר דדעתיה אצורה וק"ל:

(1) גמרא

(א) רב ולוי חד אמר מטבע נעשה חליפין וחד אמר אין מטבע נעשה חליפין

(ב) אמר רב פפא מאי טעמא דמאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא
דבטלא

(ג) ועוד אמר רב פפא אפילו למאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין מיעבד הוא דלא עביד חליפין אקנויי
מיקנו

(ד) רב נחמן ורב ששת תרוייהו סבירא להו דכלי נעשה חליפין

(2) תוספות

(א) מסקי מטעם דאינו מעניננו אשר מטבע מקרי כלי ויש בעלי תוספות דמפרשי דמקרי כלי לפי שיוצא
בהוצאה

(ב) קשיא להני בעלי תוספות

- (i) בדף מו. מסקי בגמרא לברייתא שם אשר פרוטטות (דאין להן צורה ואין יוצאין בהוצאה) אין להן חסרון "מטבע" ומכל מקום לכולי עלמא נעשה חליפין מתורת כלי
- (ii) וכעין זה מבואר בדף מו: דנקטי למשנה דידן אשר אניקא ואניגרא דפסלתן מדינה או מלכות ולית עלייהו צורה חשובה ואין יוצאין בהוצאה מכל מקום נעשה חליפין מתורת כלי לכולי עלמא
- (iii) מסקנא דקושיא – "אלמא אפילו היכא שאין יוצאין בהוצאה נעשה ונקנה בחליפין"
- (3) מהרש"א

- (א) הא דנראה מלשון אפילו בתוספות דכדי לעשות חליפין עדיפא מטבע טובה שיש לו צורה ויוצא בהוצאה
- (i) היינו דוקא למאן דאמר מטבע נעשה ונקנית בחליפין ואין חוששין דדלמא דעתי' אצורתא
- (ii) ולאותו מאן דאמר מקשי תוספות "אלמא אפילו היכא שאין יוצאין בהוצאה נעשה ונקנה בחליפין בתורת מטבע"
- (ב) אבל

- (i) למאן דאמר אין מטבע נעשה ונקנית בחליפין מחמת דחוששין דלמא דעתי' אצורתא עדיפא ליה פרוטטות ואניקא דכיון דלית עלייהו צורה נעשה ונקנה בחליפין מתורת כלי
- (ii) ולאותו מאן דאמר מקשי תוספות "אלמא אף על פי שאין יוצאין בהוצאה ובתורת מטבע לא נעשה ולא נקנה בחליפין מכל מקום נעשה ונקנה בחליפין בתורת כלי בעלמא"

דף מו.

סוגיא דמטבע וחליפין חלק ב' תד"ה אידי ואידי

[דף מו עמוד א] בד"ה אידי ואידי בפרוטטות כו' וא"ת ולימא כו' הקנה לו בק"ס הפרוטטות כו' עכ"ל וק"ק דתקשי להו אף לדברי המקשה דאידי ואידי במעות ונתן לו המעות והקנה לו בק"ס המעות שבביתו ועולא לא קאמר ליה אלא דאין נעשה חליפין אבל מצנינן למימר דנקנית בחליפין ויש ליישב דמ"מ תקשי למאי דמסיק לעיל דאף אין נקנין בחליפין וק"ל:

(1) המשך דגמרא

- (א) עולא אית לי' דאין מטבע נעשה חליפין
- (ב) ומסקי בגמרא דלא זו בלבד דאין מטבע נעשה חליפין אלא אף זו דאין מטבע נקנה בחליפין
- (ג) איתיביה ר' אבא לעולא
- (i) ברייתא כמבואר ברש"י ותוספות

(1) הרי שהיו חמריו ופועליו תובעין אותו בשוק ואמר לשולחני תן לי בדינר מעות (פרוטות) בשוה דינר והדינר אין עתה בידי אבל אני אעלה לך עד יום פלוני יפה דינר וטריסית ממעות שיש לי בביתי (קא סלקא דעתך פרוטות היוצאין בהוצאה קאמר וטריסית מעה קטנה) ואפרנסם

(2) אם יש לבעל הבית בביתו מעות יפה דינר מותר – קא סלקא דעתך דכיון דיש לבעל הבית מעות יפה דינר הווי' חליפין דהחליף אותן שבביתו באלו של שולחני ומחמת דוחקו אוזיל גביה לתת לו טריסית יותר ואין כאן משום רבית שהרי אין כאן שכר המתנה שהרי אין שולחני ממתין לו כלום שהרי בעל הבית פורעו מיד דמשמשך בעל הבית מעות השולחני נקנה לשולחני מעות יפה דינר שבבית בעל הבית בכל מקום שהוא) – ואם אין לבעל הבית מעות יפה דינר

בביתו אסור דאין כאן חליפין אלא כשאר מכר בעלמא שהוא מתחייב לשולחני הדינר לאותו זמן וטריסית מוסיף לו בשכר מעותיו שהמתין

(ii) ואי אמרת אין מטבע נעשה חליפין אפילו יש לו נמי אין קנוין לשולחני במקום שהם שם ואין זו אלא הלואה ואף על גב דדרך מקח וממכר הוא קיימא לן כללא דרביתא כל אגר נטר ליה אסור

(iii) אלא לאו שמע מינה מטבע נעשה חליפין ונקנה בחליפין – מטבעות של שולחני נעשה חליפין (להקנות לו מטבעות דבעל הבית) ומטבעות דבעל הבית נקנין בחליפין זה

(iv) אשתיק עולא

(2) המשך דגמרא כמבואר בתוספות – אמר ליה ר' אבא דלמא אידי ואידי בפרוטטות דליכא עלייהו צורתא – פירוש שולחני נתן לו פרוטטות ובעל הבית משלם לו פרוטטות ולכך נעשה ונקנה בחליפין דלאו מטבע נינהו

(3) המשך תוספות – קשיא – לימא שהשולחני נתן מעות (פרוטות דאיכא עלייהו צורתא) בידו של בעל הבית ולא פרוטטות (וכן נראה שהרי צריך בעל הבית ליתן מעות לפועלים) וקנאן בעלי הבית במשיכה בעלמא – ובעל הבית הקנה לשולחני בקנין סודר (ולא בחליפין במטבע) הפרוטטות שבביתו – ולכן לא נעשו מטבע חליפין (דהרי בעל הבית קנה מעות במשיכה ולא בחליפין) ולא נקנו מטבע לחנוני בחליפין דקנין סודר (דהרי בחליפין דקנין סודר לא הקנה בעל הבית לחנוני אלא פרוטטות דאינן מטבע)

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) למה לא הקשו תוספות כעין זה בתחלת קושיית ר' אבא לעולא בעוד דנקטי דאידי ואידי במעות דלימא דנתן לו השולחני מעות בידו דבעל הבית והקנה בעל הבית מעות (פרוטות דאיכא עלייהו צורתא דמטבע נינהו) שבביתו לשולחני בקנין סודר

(ii) ואין הכי נמי דבציור זה מיהת נקנו מטבע לשולחני בהך קנין סודר מכל מקום אתיא שפיר לעולא דלא קאמר אלא דאין מטבע נעשה חליפין ולא אמר דאין מטבע נקנית בחליפין

(ב) תירוץ – מכל מקום שפיר הי' מקשי ר' אבא לעולא למאי דמסקי בגמרא דמטבע אף אין נקנה בחליפין

סוגיא דמטבע וחליפין חלק ג' תד"ה כל הנעשה

בד"ה כל הנעשה כו' והדתנן המחליף פרה ללוי כו' עכ"ל מתניתין היא בפרק השואל ע"ש:

סוגיא דמטבע וחליפין חלק ד' תד"ה ש"מ מטבע נעשה חליפין

בד"ה ש"מ מטבע כו' וא"ת והלא יאמר נשרפו חטיך כו' עכ"ל סמכו דבריהם אלו הכא אבל למ"ד לעיל מטבע נעשה חליפין לא ק"מ דאימא דסבר כמ"ד משיכה מפורשת מן התורה והך ברייתא דלעיל תן לי בדינר מעות כו' ואני אעלה לך יפה דינר כו' דבעי למימר דמטבע נעשה חליפין נמי לא תיקשי להו כיון דאידי ואידי מעות לא שייך למימר לאוקמי ברשותיה באם יתייקרו כדי שיהיה טורח ומציל ודו"ק:

(1) המשך דגמרא כמבואר ברש"י

(א) קשיא למאן דאמר דאין מטבע נעשה חליפין

(i) תנן כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין

(ii) ולכאורה משמעו כל הרגיל להיות ניתן דמים באחר – דהיינו מטבע – כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין

(iii) אלמא קנה בחליפין של מטבע

- (2) גמרא להלן דף מו:
- (א) לר' יוחנן דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה
- (ב) לריש לקיש משיכה מפורשת בתורה ומעות אינן קונות מדאורייתא
- (3) רש"י שם לנמק שיטת ר' יוחנן – גזרה שלא יקנו מעות ודאיצטריך משיכה שמא ישלם לוקח מעות לקנות חטים ויניחם לוקח בבית מוכר ותפול דליקה בשכונת המוכר ולא יחוש מוכר לטרוח ולהציל – לפיכך העמידם רבנן ברשותו דמוכר לחזור בו אם ירצה – דכיון שאם יתייקרו חטים ושיותם יעלו ביחס למעות שקיבל מוכר – ברשותו דמוכר יתייקרו ויחזור בו מן המקח ויחזור ללוקח המעות שקיבל ויהא השכר שלו – כי דידיה חשיב להו – וטרח ומציל
- (4) תוספות דידן
- (א) קשיא – היתכן דקונין בחליפין דמטבע הרי קבענו דמעות אינם קונות לר' יוחנן מדרבנן ולריש לקיש מדאורייתא
- (ב) תירוץ
- (i) הני מילי דמעות אינן קונות בסתמא אבל אי מפרש בתורת חליפין קני
- (ii) אי נמי אפילו בסתמא כיון דמחזיר לו המטבע כדרך להחזיר הסודר קנו החליפין
- (ג) קשיא – אכתי תיקשי לר' יוחנן דמה הועילו חכמים בתקנתן דאין הכי נמי אשר מעות גרידא אינן קונות הרי קונות מצד חליפין ואכתי ניהוש שמא יאמר מוכר נשרפו חטיך בעלייה
- (5) מהרש"א
- (א) תוספות לא מקשי קושיתיהו אלא בהוה אמינא דסוגיא דידן אשר **משנה** ד"כל הנעשה" מילף דמטבע נעשה חליפין ואשר לכן מוכרח דאמוראי כולן (כולל ר' יוחנן) קסברי דמטבע נעשה חליפין
- (ב) אבל
- (i) להא דמסקי להלן (כמבואר בחלקים ה-ז) דלא מוכרח ממשנה דידן דמטבע נעשה חליפין – לא קשה מידי
- (ii) דמצינן למימר דהני אמוראי דאית להו דמטבע נעשה חליפין כריש לקיש סבירא להו דממון אינה קונה מדאורייתא ולא מטעם דחיישי רבנן שמא יאמר וכו' ולכן עולה שפיר לריש לקיש הא דתירצו תוספות לעיל דהני מילי דמעות אינן קונות מדאורייתא בסתמא אבל אי מפרש בתורת חליפין קני
- (iii) ואין הכי נמי דר' יוחנן דחייש שמא יאמר וכו' מוכרח דסבר דאין מטבע נעשה חליפין
- (ג) קשיא
- (i) ניהדר לברייתא דעסקנו בה בחלק ב' בעל הבית שאמר לשולחני תן לי בדינר מעות כו' ואני אעלה לך יפה דינר וטריסות כו' ואשר בהוה אמינא נקטי דסבירא דמטבע נעשה חליפין ואידי ואידי במעות כמבואר שם
- (ii) ותיקשי לר' יוחנן למה לא חיישי רבנן שמא יניח שולחני בבית בעל הבית למעות שהחליף לו בעל בבית ותפול דליקה בשכונת בעל הבית ולא יחוש בעל הבית לטרוח ולהציל – ודלכן איצטרכי רבנן להעמידם ברשותו דבעל הבית לחזור בו אם ירצה כדי שאם יתייקרו ברשותו יתייקרו ויחזור בו מן המקח ויהא השכר שלו – ודלכן טרח ומציל
- (iii) וכמו כן ליחוש לאידך גיסא למעות של שולחני וכו'
- (ד) תירוץ – כיון שמעות שהחליף בעל הבית לשולחני שוות למעות שקיבל ויתיקרו ביחד לא יועיל לבעל הבית לחזור מן המקח – וכן לאידך גיסא

דף מו:

סוגיא דמטבע וחליפין חלק ה' תוספות ד"ה ופירי

[דף מו עמוד ב] בד"ה ופירי נמי כו' ונראה דשור כו' הוי כו' ולמאי דמשני כל הנישום א"ש כו' עכ"ל אבל למאי דס"ד מעיקרא לית לן לאוקמא הסיפא אלא בבשר שור בפרה דהיינו פירי דליכא לאוקמא נמי בשור ופרה מחיים דכיון דקתני ברישא דמטבע נעשה חליפין דהוי כלי לא איצטריך ליה למיתני בתר הכי שור ופרה דמשום כלי נמי נגעו בה וק"ל:

(1) לשיטת תוספות

- (א) שור ופרה מחיים מיקרו כלי – **בשר** שור ופרה שאינן בחיים מיקרו פירי
(ב) לרב ששת כלי ופירי תרוייהו נעשה חליפין – לרב נחמן כלי נעשה חליפין אבל פירי לא נעשה חליפין
(2) ניהדר למשנה דעסקנו בה בחלק ד'

(א) רישא – כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין

(ב) סיפא לפי גרסת תוספות – כיצד החליף **בשר** שור בפרה

(3) גמרא כמבואר בתוספות ויבואר עוד במהרש"א

(א) בהוה אמינא נקטי אשר רישא – "כל הנעשה דמים באחר" – משמעו מטבע ושמע מינה מטבע נעשה חליפין – וסיפא דקתני כיצד וכו' הכי קאמר – ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף **בשר** שור בפרה

(ב) ומקשי בגמרא דלהוה אמינא תיקשי מאי מוסיפה סיפא דמשנה לרב נחמן דאמר פירי לא נעשה חליפין

(ג) רב יהודה סבר דליכא למידק ממשנה דמטבע נעשה חליפין דבקושטא רישא משמעו "כל הנישום דמים באחר" דהיינו חליפין כלי בכלי ולא איירי במטבע – והכי נמי מסתברא דקתני בסיפא לפרש לרישא "כיצד החליף **בשר** שור" דהוי כלי ואין גורסין בשר שור – ומובן דאוקימתא דרב יהודה אתיא שפיר אף לרב נחמן

(4) מהרש"א ליתר ביאור

(א) להוה אמינא לית לן לאוקמא הסיפא אלא בבשר שור בפרה דהיינו פירי דליכא לאוקמא בשור ופרה מחיים דכיון דקתני ברישא דמטבע (דהוי כלי כדקבענו בחלק א') נעשה חליפין לא איצטריך למיתני בתר הכי שור ופרה מחיים דמשום כלי נמי נגעו בה

(ב) אבל למאי דשני רב יהודה כל הנישום ולא עסקי רישא במטבע כלל שפיר מצי אפילו רב נחמן למימר דסיפא אשמועינן דין כלי דהרי קבענו דשור ופרה מחיים נמי מיקרו כלי לשיטת תוספות

סוגיא דמטבע וחליפין חלק ו' רש"י ד"ה משיכה מפורשת

בפרש"י בד"ה משיכה מפורשת כו' מתרץ לה למתני' כרב ששת וכדשני רב יהודה כל הנישום כו' עכ"ל וה"ל דמצי מתרץ [לה] כרב ששת ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא ופירי נמי עבדי חליפין וחדא מינייהו נקט בפירושו וק"ל:

(1) הקדמה

(א) לשיטת רש"י שור ופרה מיקרו פירי אפילו מחיים – ולכן אפילו גרסינן בסיפא שור בפרה (ולא בשר שור) פירי מיקרו ונמצא אשר אף למסקנא דרב יהודה קשה לרב נחמן מהא דמשמע בסיפא אשר פירי נעשה חליפין

(ב) בקיצור

- (i) לשיטת רש"י מקשי בגמרא לרב נחמן בין להוה אמינא דגמרא בין למסקנא דרב יהודה
- (ג) מה שאין כן לשיטת תוספות כמבואר בחלק ה' דשור ופרה מחיים כלי הן ולכן למסקנא דרב יהודה לא קשה מידי לרב נחמן דמצי לאוקמי לסיפא בשור ופרה מחיים
- (2) המשך סוגיין
- (א) גמרא מדגישה דהגם דלרב נחמן קשה כדאמרן – לרב ששת דסבר דפירי עבדי חליפין ניהא ואין להקשות כלום
- (ב) ומתרצי לרב נחמן דרישא וסיפא דמשנה חדא היא ולא איירי בפירי כלל אלא אשמועינן דין "בדמים" ואשר (מטעם דאינה מעניינת) תירוץ זו לרב נחמן יש לה מקום דיקא לר' יוחנן דאית לי' דמעוה קונות מדאורייתא ואין לה מקום לריש לקיש דסבר דמעוה אינן קונות דאורייתא
- (ג) ולכן מקשי לריש לקיש דמוכרח דמתרץ למשנה כרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין
- (3) רש"י מוסיף דריש לקיש מתרץ לה למשנה כרב ששת וכדשני רב יהודה"
- (4) מהרש"א
- (א) רש"י מוסיף "וכדשני רב יהודה" מחמת דלפירוש רש"י מקשי לרב נחמן דאף אוקימתא דרב יהודה לא אתי שפיר אלא לרב ששת
- (ב) ברם – כיון דקבענו דבין לרש"י בין לתוספות מקשי לרב נחמן דהוה אמינא דכל הנעשה לא אתי שפיר אלא לרב ששת – יכול הי' רש"י לפרש דריש לקיש מצי לתרץ למשנה כרב ששת בין להוה אמינא דגמרא בין לאוקימתא דרב יהודה – וחדא מינייהו נקט בפירושו

סוגיא דמטבע וחליפין חלק ז' תוספות ד"ה ולרב נחמן

בד"ה ולרב נחמן כו' וי"ל דומיא דרישא דכל הנישום דמיירי בחליפי כלי בכלי כו' עכ"ל פי' לשיטת רש"י דפריך לרב נחמן נמי למאי דמשני כל הנישום דמיירי נמי רישא דמלתא דהיינו כל הנישום בחליפי כלי בכלי היינו אפי' אינו שוה וסיפא דמלתא כיצד החליף שור בפרה דהיינו פירי דומיא דהכי אפילו באינו שוה אבל לשיטת התוס' לא פריך מידי למאי דמשני כל הנישום וק"ל:

(1) תוספות

(א) לרבינו תם

- (i) מודה רב נחמן אשר פירי נעשה חליפין בשוה בשוה
- (ii) כלי בכלי לכולי עלמא נעשה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה
- (iii) למאן דאמר מטבע נעשה חליפין משמעו דנעשה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה
- (ב) ולכן מובן לפום הא דקבענו בחלק ה' וחלק ו' אשר
- (i) רישא דמשנה דכל הנעשה
- (1) להוה אמינא דגמרא דמילף דמטבע נעשה חליפין – משמעו אפילו שלא בשוה בשוה
- (2) ודלשיטת רב יהודה דמילף דכלי נעשה חליפין – נמי משמעו אפילו שלא בשוה בשוה
- (ג) קבענו עוד בחלקים דלעיל

- (i) דבין לרש"י בין לתוספות מקשי לרב נחמן דסבר דפירי לא נעשה חליפין מן הוה אמינא דגמרא אשר סיפא דמשנה דכל הנעשה מילף דפירי נעשה חליפין
- (ii) ודלשיטת רש"י מקשי לרב נחמן אף לפי אוקימתא דרב יהודה אשר סיפא דמשנה מילף דפירי נעשה חליפין
- (2) המשך תוספות

(א) קשיא לרבינו תם – לישני לרב נחמן דדיקא בשוה בשוה מילף סיפא דפירי עושה חליפין
(ב) תירוצ

- (i) קשיא דגמרא לרב נחמן מן הוה אמינא דגמרא עומדת במקומה מחמת דנוקטין אשר סיפא דומיא דרישא דכמו דרישא אשר להוה אמינא מילף דמטבע נעשה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה אף סיפא מילף דפירי עושה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה
- (ii) וקשיא דגמרא לרב נחמן מן שיטת כל הנישום דרב יהודה נמי במקומה עומדת מחמת דנוקטין אשר סיפא דומיא דרישא דכמו דרישא אשר לרב יהודה מילף דכלי נעשה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה אף סיפא מילף דפירי עושה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה
- (3) מהרש"א

- (א) קשיא – למה מקשי תוספות להא דלא מתרץ רב נחמן להא דמקשי לי' משטת רב יהודה דכל הנישום – הרי קבענו אשר לתוספות לא מקשי גמרא לרב נחמן משיטת רב יהודה
(ב) תירוצ – לא כיוונו תוספות אלא לשיטת רש"י דאכן מקשי לרב נחמן אף משיטת רב יהודה

סוגיא דמטבע וחליפין חלק ח' בא"ד ואם תאמר

בא"ד וא"ת ולמ"ד בין פירי ובין מטבע עושה חליפין כו' עכ"ל נראה דמכ"ש דתקשי להו למ"ד פירי עושה חליפין ומטבע אינו נעשה חליפין קרא למאי אתא דפירי אפילו אינו שוה עושה חליפין דבשוה אפילו רב נחמן מודה ומטבע אפילו בשוה אינו עושה חליפין כמו שהוכיחו התוס' מכל הנך פירכות דתלמודא אלא משום דהוה מצנינן למימר למ"ד פירי עושה חליפין דאית ליה כמ"ד מטבע נעשה חליפין ובשוה ולהא אתי קרא אבל השתא לפום תירוצם דלעיל דתלמודא מדקדק למ"ד כל הנעשה ומטבע נעשה חליפין דסיפא החליף שור כו' דומיא דרישא דאיירי אפי' באינן שוה והשתא תקשי להו דא"כ למ"ד פירי עושה חליפין נהי נמי דאית ליה כמ"ד דמטבע נעשה חליפין תיקשי ליה קרא למאי אתא דהא במטבע נמי אפילו אינו שוה עושה חליפין וק"ל:

(1) תוספות ד"ה גאולה בדף מז.

(א) הקדמה א'

- (i) לרבינו תם ילפינן מריבויא דקרא דחליפין מהני בשוה בשוה ושקלי וצריך עיון לבאר איזו חליפין מרבי קרא
- (ii) לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין פשיטא דאתיא קרא למילף דמהני פירי לחליפין מיהת בשוה בשוה
- (iii) לרב ששת דפליג ארב נחמן מוכרח דסבירא לי' דמהני פירי לחליפין אפילו שלא בשוה בשוה ומכל שכן דמהני בשוה בשוה – ולכן לדידי' לא איצטריך ריבויא דקרא לפירי

(ב) הקדמה ב' – בגמרא מקשי למאן דאמר דאין מטבע נעשה מן דוכתי דמשמע מהן דמטבע נעשה חליפין – ומזה מוכרח דאותו מאן דאמר סבירא לי' דאין מטבע נעשה חליפין אפילו בשוה בשוה דאי לאו הכי הוי לה לגמרא לשנויי דאוקמינן להני דוכתי בשוה בשוה

(2) מהרש"א

(א) שים לב דלכאורה אכתי יכול להיות דמאן דאמר דמטבע נעשה חליפין משמעו דנעשה חליפין דיקא בשוה בשוה ויליף לי' מריבויא דקרא

(ב) ברם בקושטא מוכרח דסבירא לי' דמטבע עושה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה

(i) דהרי קבעו תוספות (כמבואר בחלק ז') דהקשו בהוה אמינא דגמרא לרב נחמן מסיפא דמשנה דמילף דפירי עבדי חליפין משום דלא מצי רב נחמן לאוקמה בשוה בשוה

(ii) ודהיינו טעמא דלא מצי לאוקמה בשוה בשוה משום דנקטי דסיפא דמשנה לגבי פירי איירי אפילו שלא בשוה בשוה דומיא דרישא דמשנה דמילף לגבי מטבע דעושה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה

(ג) ומובן דנקטי בגמרא אשר לרב ששת הוה ניהא לי' הך "דומיא" דרישא מילף דמטבע עושה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה וסיפא מילף דפירי עושה חליפין גם כן אפילו שלא בשוה בשוה

(3) תוספות – קשיא – לרב ששת לשיטה זו דמטבע ופירי תרווייהו עושין חליפין אפילו שלא בשוה בשוה תיקשי דריבויא דקרא למאי אתא

(4) מהרש"א

(א) לכאורה ביותר הוי להו תוספות להקשות לרב ששת – אלו מלבד דסבירא לי' דפירי עושה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה אית לי' נמי אשר אין מטבע עושה חליפין וקבענו דאז מוכרח דסבירא לי' דאין מטבע עושה חליפין אפילו בשוה בשוה – תיקשי לי' דלמה לא מהני לי' ריבויא דקרא מיהת בשוה בשוה

(ב) אבל לא מקשי ככה משום דקבענו מטעם "דומיא" דבהוה אמינא נקטי דרב ששת סבירא לי' דמטבע עושה חליפין אפילו שלא בשוה בשוה – ולכן הוכרחו להקשות לאידך גיסא כדביארנו דהיינו אלו אזל בדרך הוה אמינא אשר פירי וגם מטבע עושין חליפין אפילו שלא בשוה בשוה ריבויא דקרא למאי אתא

סוגיא דמטבע וחליפין חלק ט' בא"ד אי נמי ללוי

בא"ד א"נ ללוי כו' דאם הוא שוה בשוה אפי' של קונה כו' עכ"ל אבל לרב ליכא למימר בכה"ג דכיון דאם שוה בשוה יועיל אפי' בשל מקנה דהוי הנאת הסודר קבלת דבר חשוב למה יגרע הנאה זו שוב אם החפץ הנקנה שוה יותר מהסודר וק"ל:

(1) גמרא דף מז. לפי הבנת מהרש"א

(א) רב אמר לקנין חליפין להקנות חפץ ללוקח משתמשין בסודר של לוקח של איזו שוויות

(ב) לוי אמר משתמשין בסודר של מוכר דמתהני מוכר מהא דלוקח מקבל לסודר

(2) ניהדר לקושיית תוספות בחלק ח' "ייתורא דקרא למאי אתא"

(3) המשך תוספות – תירוץ "אי נמי" – ללוי דאמר בסודר של מוכר אתי קרא לרבות דאם הסודר שוה בשוה בחפץ אז מהני נמי סודר של לוקח כיון דמעביר לוקח למוכר שוויות חשובה – מה שאין כן בדאינן שוה בשוה גרע דמוכר לא נהנה לא משוויות חשובה וגם לית לי' הנאה דקבלת לוקח

(4) מהרש"א

(א) קשיא – לישני נמי לאידך גיסא דלרב (דאמר בסודר של לוקח) אתי קרא לרבות דבשוה בשוה אפילו בסודר של מוכר מועיל דאז קבלת לוקח ממוכר מלתא היא

(ב) תירוץ – אם קובעים לרב דקבלת לוקח מלתא היא תיקשי למה יגרע הנאה זו בקבלת לוקח סודר של מוכר שלא בשה בשה

סוגיא דמטבע וחליפין חלק י' רש"י ד"ה משיכה מפורשת

בפרש"י בד"ה משיכה מפורשת כו' מתרץ לה למתני' כרב ששת וכדשני רב יהודה כל הנישום כו' עכ"ל וה"ה דמצי מתרץ [לה] כרב ששת ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא ופירי נמי עבדי חליפין וחדא מינייהו נקט בפירושו וק"ל: מבואר בחלק ו' לעיל

דף מז.

תוספות ד"ה קונים בכלי

[דף מז עמוד א] תוס' בד"ה קונים בכלי כו' דגט הוי נתינת גט כו' כתבו על איסורי הנאה כשר כו' עכ"ל ולא דמי לק"ס דהכא דאע"ג דלא בעי נמי הכא נתינה מ"מ ממעטינן איסורי הנאה מדכתיב נעל ודו"ק:

- (1) ברייתא – כלי עושה חליפין אף על פי שאין בו שוה פרוטה
- (2) תוספות

(א) איתא בפרק כל שעה דמהא דכתיב "ונתן לכהן את הקדש" ילפינן דלא איירי בפחות משה פרוטה – ותיקשי דלגבי קנין חליפין כתיב [ו] שלף איש נעלו ונתן לרעהו ולמה מהני אפילו בפחות משה פרוטה

(3) תירוץ

- (א) התם איירי בתשלומי ממון אבל הכא איירי בנתינת נעל לרעהו ולא בנתינת ממון
- (ב) וכן ונתן בידה דגט הוי נתינת גט ולא נתינת ממון ולכן כתבו על איסורי הנאה כשר

(4) מהרש"א

(א) קשיא – ומאי שנא קנין סודר בעמוד ב' דגמרא דלא מהני בסודר שאסור בהנאה אף על גב דהכא נמי לא בעי נתינת ממון

(ב) תירוץ – אין הכי נמי דלא בעינן נתינת ממון אבל בעינן שיהא דומה לנעל דסתם משמעו דשרי לי' להשתמש בו

דף מז:

סוגיא דמעות קונות חלק א' תד"ה אי אמרת בשלמא במעות

[דף מז עמוד ב] בד"ה א"ב מעות כו' פרש"י דטרח מוכר ומציל משום שיכול לחזור בו אם יוקירו ולוקח לא כו' עכ"ל לרבנן דסברי דאף הלוקח יוכל לחזור ואם נשרפו הוא ברשות המוכר ניחא בפשיטות דתקנו משיכה משום שיטרח להציל אבל לר"ש לשיטת רש"י אין הלוקח יכול לחזור ואפילו נשרפו הם ברשות הלוקח הוצרך לפרש הא (דקתני) [דתקנו] שהמוכר יוכל לחזור כדי שיצילה ויאמר עדיין שכרי בהם באם יתייקרו אחזור בי אבל לשיטת ר"ת לר"ש נמי דאף הלוקח יוכל לחזור אם נשרפו ואפי' הוזלו ניחא לר"ש בפשיטות כמו לרבנן וק"ל:

- (1) משנה דף מד. כמבואר ברש"י
- (א) נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו זה וזה
- (ב) ר' שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה – דמוכר שהכל (המעות והפירות) בידו הוא דיכול לחזור בו אבל לוקח אין יכול לחזור בו אפילו נשרפו
- (2) תוספות דידן בדף מז: – לשיטת רבינו תם מודה ר' שמעון בנשרפו דאף לוקח חוזר בו
- (3) גמרא – יבואר במהרש"א
- (א) אמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה
- (i) גזירה שמא תפול דליקה באונס לאחר ששילם לוקח מעות ולפני שמשכה
- (ii) אי מתקני רבנן דמעות אינן קונות ולכן אכתי ברשותיה דמוכר הן עד משיכה דלוקח – מסר מוכר נפשיה טרח ומציל
- (iii) ואי לא – אלא אזלינן בתר דין דאורייתא דמעות קונות ושל לוקח הן – לא מסר מוכר נפשיה
- (4) מהרש"א
- (א) לשיטת ר' שמעון אליבא דרבינו תם דבלי משיכה חוזר לוקח אם נשרפו ומוכר חוזר בכל ענין – וגם לשיטת רבנן דבלי משיכה חוזר אפילו לוקח בכל ענין – מפרשין גזירה "דשמא תפול" בפשיטות כדלהלן
- (i) דבר תורה מעות קונות וגזרו שמא ישלם לוקח מעות לקנות חטים ויניחם לוקח בבית מוכר ותפול דליקה בשכונת המוכר – ולא יחוש מוכר לטרוח ולהציל אי לאו דתקנו דיוכל לוקח לחזור (לרבנן בכל ענין ולרבינו תם אליבא דר' שמעון מיהת אם נשרפו) ויצטרך מוכר להחזיר המעות ללוקח ויפסיד מוכר הכל אם נשרפו – ואין נפקא מינה אם הוקרו או הוזלו חטים
- (ב) רש"י – לשיטתו בר' שמעון דבלי משיכה דיקא מוכר חוזר ואין לוקח חוזר אפילו נשרפו – מפרש גזירה "דשמא תפול" כדלהלן
- (i) הגם דמדבר תורה מעות קונות מכל מקום גזרו שיוכל מוכר לחזור שמא ישלם לוקח מעות לקנות חטים ויניחם לוקח בבית מוכר ותפול דליקה בשכונת המוכר ומובן דלא יחוש מוכר לטרוח ולהציל מחשש שריפה גופה כיון דלוקח לא יוכל לחזור אפילו נשרפו
- (ii) מכל מקום לטובת לוקח העמידום רבנן לחטים ברשותו דמוכר לחזור בו אם ירצה כדי שיהא טורח ומציל לפי שידוע דאם לעתיד יתייקרו חטים יוכל לחזור בו מן המקח ויחזור ללוקח המעות שקיבל ויהא השכר של מוכר

דף מח.

סוגיא דמעות קונות חלק ב' תד"ה תשומת יד

[דף מח עמוד א] בד"ה תשומת יד לא אהדרי' קרא ה"נ לא היה צריך להחזיר כו' עכ"ל לפום סברתו דהשתא דתשומת יד נמי אהדרי' מכל אשר ישבע כו' וכן הוא האמת לר"ש דמעות קונות אפילו לר"ל ולא ס"ל הא דקאמר בהדיא מיהא לא אהדריה ע"כ הא דאהדריה לעושק לשום דרשא אהדריה אבל למאי דמסיק הא דלא מהדר לתשומת יד בהדיא משום דחסרה משיכה לק"מ דניחא ליה למהדר לעושק בהדיא כדאוקמא תרי גווני פקדון וק"ל:

(1) קרא דנפש כי תחטא

(א) תחלת קרא – נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכתש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבדה וכתש בה' ונשבע על שקר על אחת מפל אשר יעשה האדם לחטא בהנה

(ב) והדר כתיב (וכי "איהדר קראי") "וְהָיָה כִּי יִחַטָּא וְאָשָׁם וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוֹ אֶת הָעֶשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק אוֹ אֶת הַפְּקֻדֹן אֲשֶׁר הִפְקֵד אֹתוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא

(2) גמרא כמבואר ברש"י

(א) אמר רבא קרא מסייע ליה לריש לקיש דמדאורייתא נמי לא קנו מעות

(i) דלגבי קרבן שבועה בתחלת קראי כתיב וכחש בעמיתו

(1) בפקדון

(2) או בתשומת יד – הלואה ואמר רב חסדא כגון שיחד לוח למלוה כלי עליו דהוי דומיא דפקדון וכפר הלוח על הכלי דאילו כפר לוח בהלואה גרידתא לא מיחייב קרבן שבועה הואיל וניתנה להוצאה

(3) או בגזל

(4) או עשק את עמיתו (שכר שכיר) ואמר רב חסדא כגון שיחד בעל הבית כלי לפועל כדי שיפרע הפועל שכרו ממנו וכפר בעל הבית על הכלי ואי לאו הכי לא מיחייב אכפירת שכר שכיר קרבן שבועה דלא מייחד ליה באפי נפשיה כפקדון וגזל ואבידה

(ii) וכי אהדריה קרא כתיב והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו ואילו תשומת יד לא אהדריה קרא (להצריך לוח שישבי למלוה כלי שיחד לו לוח) – מאי טעמא לאו משום דמחוסר משיכה אותו כלי שיחד לו לוח ולא קנאו מלוה ולכן לא שייך ענין השבה

(iii) הרי דמדאורייתא לא קנאו מלוה במעות הלואה ומסייע לריש לקיש

(ב) אמר ליה רב פפא לרבא מצינן למימר דאכן (שלא כריש לקיש) מעות קונות מדאורייתא וחייב לוח ליהדר לכלי דייחד למלוה לתשומת יד – והיינו טעמא דלא אהדריה קרא לתשומת יד משום דכבר אהדרי' קרא לעושק ולכן לא אצטריך לקרא למילף אף תשומת יד

(ג) אמר לי' רבא היינו טעמא דאהדרי' קרא לעושק ולא לגבי תשומת יד – דלגבי עושק איירי בשנטלו הפועל מן בעל הבית וקני' פועל במשיכה כריש לקיש ולא במעות וחזר הפועל והפקידו אצל בעל הבית – אבל בתשומת יד לא איהדרי' קרא להשבה מחמת דלא איירי בשנטלו המלוה לקנות במשיכה לפני שחזר והפקידו אצל לוח ולא קנאו מלוה ומוכה דאין מעות קונות

(ד) קשיא לרבא – אי הכי גוונא דעושק היינו גוונא דפקדון דבתרוייהו במשיכה תליא מילתא

(ה) תירוץ – תרי גוני פקדון – חדא בפקדון דעלמא וחדא בעושק כשנטלו וחזר והפקידו וכו'

(ו) קשיא לרבא – אי הכי אף בתשומת יד ליהדרי' קרא להשבה בגוונא דנטלו מלוה לכלי מן הלוח וקנאו וחזר והפקידו אצל לוח

(ז) תירוץ

(i) אי אהדריה קרא אף לתשומת יד לא הוה גמרינן לא תיובתא ולא סייעתא דר' יוחנן היל' מוקי תרוייהו בדלא משך ומעות קונות וריש לקיש היל' מוקי תרוייהו בשמשך ואין מעות קונות

(ii) אבל השתא דתשומת יד לא אהדריה קרא להשבה מסייע ליה – דמדאהדריה לעושק ופקדון וגזל ואבידה ולא אהדריה לתשומת יד איכא למילף דהיינו טעמא דלא אהדרי' מחמת דתשומת יד מחוסר משיכה כדריש לקיש דמעות אינו קונות וכו' ועושק איירי כשמשך

(ח) קשיא לשיטת רבא

(i) ותשומת יד לא אהדריה קרא להשבה (בתמיה) והתניא אמר ר' שמעון מנין ליתן את האמור למעלה למטה דכתיב או מכל אשר ישבע עליו לשקר ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב לרבות תשומת יד להישבון

(ii) ולכן תיקשי איך מדייק רבא בסיוע לריש לקיש דמעוה אינן קונות מהא דלא כתיב השבה בתשומת יד

(ט) תירוץ לשיטת רבא – בהדיא מיהא לא אהדריה קרא שיהא חייב להשיבו ולהביא קרבן – ללמד דכי הדר רבייה קרא דומיא דפקדון רבייה דיקא לגוונא בשנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו – ולכן שפיר הוי קרא סייעתא לריש לקיש

(3) תוספות (יבואר במהרש"א) – תשומת יד לא אהדריה קרא – הכי נמי לא היה צריך להחזיר עושק ובשביל שום דרשה אהדריה

(4) מהרש"א

(א) חלק א'

(i) תוספות קאי

(1) בשלב בו מקשי בגמרא לרבא "ו]תשומת יד לא אהדרי' קרא והתניא ר' שמעון אומר וכולי" ודלכן לית לרבא למידק בסיוע לריש לקיש "דלא אהדרי' מחמת דמחסרא משיכה"

(2) וכן הוא האמת לר' שמעון גופי' דמעוה קונות אפילו לריש לקיש ולא סבירא לי' הא דבסוף מתרצי בגמרא לרבא "בהדיא מיהא לא אהדריה"

(3) ועל שלב זה כתבו תוספות דהא דאהדרי' לעושק לשום דרשה אהדרי'

(ב) חלק ב'

(i) אבל

(1) לאחר דמסקי בגמרא "בהדיא מיהא לא אהדריה" דהיינו דמהא גופי' דאיצטריך לאהדרי' באופן שלא בהדיא סייעתא היא לריש לקיש שלא כשיטת ר' שמעון

(2) מובן דלית להקשות למה אהדרי' לעושק דכעין דמשני רבא לעיל "תרי גווני פקדון" הכא נמי כיון דמוכרח לרבויה למילף הך דריש לקיש מה לי דברבויה זו איכפל דינו דעושק

סוגיא דמעוה קונות חלק ג' תוספות ד"ה נתנה לסיטון

בד"ה נתנה לסיטון כו' אבל אפשר לשנויי כר' יוחנן כו' עכ"ל והיינו דאהדריה קרא נמי לתשומת יד מכל אשר ישבע וגו' ולא משמע ליה דהא דקאמרי' לעיל דבהדיא מיהא לא אהדריה וה"נ צ"ל לר"ל אליבא דר"ש כמ"ש לעיל וק"ל:

(1) תוספות – רבינו תם פוסק דהלכה כר' יוחנן דמעוה קונות מדאורייתא אף על גב דאמר רבא קרא ומתניתא מסייע לריש לקיש – דלא אמר רבא ככה אלא בדרך לכאורה אבל קרא אפשר לשנויי כר' יוחנן

(2) מהרש"א

(א) כיוונו תוספות דאפשר לשנויי כר' יוחנן דאהדריה קרא לתשומת יד מכל אשר ישבע ולא משמע ליה דהא דאמר רבא דבהדיא מיהא לא אהדריה

(ב) וקבענו בחלק ב' דהכי נמי צריך לומר לריש לקיש אליבא דר' שמעון כיון דריש לקיש מודה דלר' שמעון מעוה קונות

דף מח:

סוגיא דמעוֹת קוֹנוֹת חֶלֶק ד' תוֹספּוֹת בא"ד דלר' יוחנן

[דף מח עמוד ב] בא"ד דלר' יוחנן מתרין כו' ואב"א כגון דקאי בחצירה כו' עכ"ל מיהו לא בעי לאוקמא בפשיטות לר' יוחנן בזונה ישראלית דלא מחסרה משיכה כמו לר"ל בזונה נכרית דכיון שהפקיעו חכמים דאין קניית מעוֹת קונה ואוקמא אמשיכה גם ממנה הפקיעו ואין כאן אתנן כלל כו' וכ"ה בתוס' פ"ב דע"ז וק"ל:

תוספות ד"ה בעושה מעשה עמך

בד"ה בעושה מעשה עמך לא מקרי כו' לענין שיהיה מותר לקללו בחנם כו' עכ"ל ר"ל דהכא ליכא לפרושי כמו בכל דוכתין בעלמא דאמרי' בעושה מעשה עמך כו' דמותר לקללו בחנם שהוא רשע דהך לטות' דרשעים ודאי לא הוה טעי רבא דהוה קביל עליה ר' חייא ב"י כ"א לקללו על המקח כו' וק"ל:

דף מט.

סוגיא דמעוֹת קוֹנוֹת חֶלֶק ה' תוֹספּוֹת ד"ה מודה ר' יוחנן במתנה

[דף מט עמוד א] בד"ה מודה ר"י כו' ויוקר נמי הוי כמו מתנה מועטת עכ"ל הכי מוכח מדמייתי הך דר"י דיש בו משום מחוסרי אמנה איוקר וצ"ל לפ"ז בהך עובדא דר' חייא בר יוסף משום דברים דיש בו משום מחוסרי אמנה נמי לא הניחו ר' יוחנן לחזור אלא דעדיפא מיניה קא"ל דבעי' לקבולי מי שפרע לפי סברתו דכנגד כולו הוא קונה ור' חייא דהוה סבר כנגדו הוא קונה ורצה לחזור אפשר דבהא נמי הוה סבר כרב דבדברים אין בהן משום מחוסרי אמנה וק"ל:

(1) גמרא בדף מט. כמבאר ברש"י

(א) רב כהנא יהבי זוזי אכיתנא לסוף אייקר כיתנא אתא לקמיה דרב אמר ליה במאי דנקיטת זוזי הב להו ואידך דברים נינהו ודברים אין בהן משום מחוסרי אמנה דאיתמר דברים רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה ור' יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה

(ב) קשיא – ומי אמר ר' יוחנן דדברים יש בהן משום מחוסרי אמנה והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך מותר לחזור בו

(ג) תירוץ – מודה ר' יוחנן במתנה מועטת דסמכא דעתייהו ולכן יש בהן משום מחוסרי אמנה

(2) תוספות – ויוקר נמי הוי כמו מתנה מועטת דבי' מודה ר' יוחנן דיש בהן משום מחוסרי אמנה

(3) מהרש"א – הכי מוכח מדמייתי הך דר' יוחנן דיש בו משום מחוסרי אמנה איוקר בהך דרב כהנא

(4) משנה – נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו אבל הרי הוא במי שפרע

(5) גמרא דף מח:

(א) ר' חייא בר יוסף יהבו ליה זוזי אמלחא לסוף אייקר מלחא אתא לקמיה דר' יוחנן אמר ליה זיל הב להו ואי לא קביל עליך מי שפרע

(ב) ומפרשי בגמרא

(i) ההיא דר' חייא בר יוסף ערבון הוא דיהבי ליה ולא היל' קנין גמור

(ii) הוא סבר ערבון דיקא כנגדו הוא קונה בדאיכא קנין גמור ובגוונא דילי' דלא הי' קנין גמור אינו במי שפרע כנגד כולו אלא כנגד ערבון

(iii) ואמר ליה ר' יוחנן בדאיכא קנין גמור קונה כנגד כולו ובדליכא קנין גמור הרי הוא במי שפרע כנגד כולו

(6) מהרש"א

(א) כיון דקבענו אשר יוקר הוי משום מחוסרי אמנה לר' יוחנן – מוכרח דר' יוחנן חייבי' אף משום דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה אלא דעדיפא מיניה קאמר לי' דבעי' לקבולי מי שפרע לפי סברתו דר' יוחנן דאלו הי' קונה הי' קונה כולו

(ב) קשיא – מובן דטעה ר' חייא בר יוסף לגבי דין מי שפרע משום דקסבר דאלו הי' קונה לא הי' קונה אלא כנגדו – ברם תיקשי למה לא חש ר' חייא בר יוסף להך דר' יוחנן דקבענו אשר יוקר הוי כמתנה מועטת דיש בהן משום מחוסרי אמנה

(ג) תירוץ – אפשר דר' חייא בר יוסף סבירא לי' כרב דפליג אר' יוחנן ואית לי' דדברים אין בהן משום מחוסרי אמנה אפילו במתנה מועטת

דף מט:

סוגיא דשתות מעות חלק א' תוספות ד"ה שתות מעות

[דף מט עמוד ב] בד"ה שתות מעות נמי שנינו אפילו למ"ד שתות מעות נראה יותר לילך אחר שתות מקח כו' עכ"ל ר"ל דהיכא דליכא לא שתות מעות ולא שתות מקח אלא לגבי חזד הוי ביטול מקח ולגבי אידיך הוי מחילה לעולם אזלינן בתר מקח בין לענין ביטול בין לענין מחילה דטעו אינשי במקח ולא במעות עכ"ל המרדכי בשם רמ"ך וכן הוא מוכח בתוס' לקמן בד"ה משני פונדיונות כו' ומה שיש לדקדק בזה ע"ש:

(1) משנה לעיקר דיני אונאה

פחות משתות	שתות	יתר על שתות
מחיל הנתאנה ואינו גובה כלום	"אונאה" – הנתאנה ידו על העליונה רצה קונה רצה אידך מחזיר לו אונאתו	המקח בטל ושניהם יכולין לחזור

(2) גמרא כמבואר ברש"י

(א) אתמר רב אמר שתות מקח שנינו ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו
(ב) רב אמר שתות מקח שנינו – דוקא קתני מתניתין שאם האונאה שתות לשויו של מקח הויא אונאה – אבל אם פחות הוא דינו מחילה אף על פי שישנה שתות אצל מעות שנתן – ואם יותר היא דינו בטול מקח אף על פי שישנה שתות אצל מעות שנתן

(ג) ושמואל אמר מתניתין דקתני שתות למקח לאו אשויו של מקח דוקא קאי אלא כל התנאי קרוי מקח בין מעות שניתנו בו בין דמי החפץ וכל צד שאתה מוצא שם שתות יש בו דין אונאה ואין כאן לא מחילה (אפילו אלו לצד אחר נתאנה פחות משתות) ולא בטול מקח (אפילו אלו לצד אחר נתאנה יותר משתות)

(3) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) אפילו לשמואל דאזל נמי בתר שתות מעות – מכל מקום בגוונא דליכא לא שתות מעות בדיוק ולא שתות מקח בדיוק אזלינן בתר מקח כגון

(i) אלו גבי מקח נתאנה יותר משתות דינו בטול מקח אף אלו לגבי מעות נתאנה פחות משתות

- (ii) ואלו גבי מקח נתאנה פחות משתות דינו מחילה אף אלו לגבי מעות נתאנה יותר משתות
- (ב) דנראה יותר לילך אחר שתות מקח שהאונאה והטעות תלויה במקח – אבל מעות אין אונאה וטעות תלויה בהם שאין צריכין שומא כמבואר במרדכי בשם רמ"ך וכן הוא מוכח בתוספות בדף נא: בד"ה משני פונדיונות כו' כמבואר בסוגיא דסלע ודינר חלק א' בעמוד 41

סוגיא דשתות מעות חלק ב' תד"ה שוי חמשא בשיתא

בד"ה שוי חמשה כו' דשוי שיתא בחמש היינו שתות מלגיו עכ"ל ר"ל מלגיו של המקח ואית לן למיזל בתר שתות מלגיו של מקח גבי מוכר דשתות מלבר של המקח לא משכחת בי' במוכר דשוה שבעה בשיתא לאו היינו שתות מלבר ולא שתות מלגיו של המקח אבל שתות מלגיו של המקח משכחת גם גבי לוקח דהיינו שוה שיתא בשבעה וק"ל:

- (1) המשך ביאור דגמרא למחלוקת דרב ושמואל
- (א) רב ושמואל פליגי בחמשא (שוי מקח) בשתא (מעות) דנתאנה לוקח בשתות מעות מלגיו ובחמישית שויו דמקח מלגיו
- (ב) ופליגא גם כן בשבעה (שוי מקח) בשיתא (מעות) דנתאנה מוכר בשתות מעות מלגיו ובשביעית שויו דמקח מלגיו
- (ג) דלרב דאמר דיקא בתר טעות מקח אזלינן – שוי חמשא בשיתא בטול מקח הויה ושוי שבעה בשתא מחילה הויה
- (ד) ולשמואל דאמר בתר טעות מעות נמי אזלינן אידי ואידי אונאת שתות הויה
- (2) תוספות

- (א) הקדמה – חמישית מלגיו הרי הוא שתות מלבר – שתות מלגיו הרי הוא שביעית מלבר – וכן הלאה
- (ב) קשיא – למה נקטו אשר בשוי חמשא בשיתא לרב בטול מקח הויה – דלמא בתר מלבר אזלינן ובשוי חמשא בשיתא הרי נתאנה לוקח בשתות שויו דמקח מלבר
- (ג) תירוץ שני כמבואר במהרש"א – לענין שתות שויו דמקח אזלי גמרא דיקא במלגיו לשטת רב מחמת
- (i) דבמלגיו תמצא שתות מקח בין ללוקח (שוי שיתא בשבעה) בין למוכר (שוי שיתא בחמשא)
- (ii) אבל מלבר

- (1) אכן תמצא שתות מקח ללוקח בשוי חמשא בשיתא מלבר
- (2) אבל לא תמצא שתות מקח למוכר מלבר כיון דבשוי שיתא בחמשא נתאנה מוכר שביעית מקח מלבר ובשוי שבעה בשיתא נתאנה מוכר שמינית מקח מלבר ואפילו שתות מלגיו לא הוי אלא שביעית
- (ד) וצריך עיון דבשוי חמשא בארבע מלבר נתאנה מוכר בשתות מקח מלבר – ולכאורה נקטי תוספות דאין לוקחין בחשבון תירוץ שני אלא גווני דאיכא שיתא או בשוויות או במעות

דף נ.

סוגיא דתגרי לוד רש"י ד"ה משום הכי חזרו ותד"ה אי אמרת בשלמא

מוגה על ידי נכדי אברהם ישעי' פאלגער

[דף נ עמוד א] בפרש"י בד"ה מש"ה חזרו כו' דשתות ויתר על שתות כו' בתוך כדי שיראה כו' וכי א"ל כל היום מפסיד להו טובא דפחות כו' עכ"ל נראה מפירושו שהוא לפום הך סברא דביטול מקח הוא בכדי שיראה ואם כן הוא ה"ל למנקט נמי בפירושו דכי א"ל כל היום דהוה מפסיד להו נמי ביתר על שתות וכ"ה בתוספות ע"ש וק"ל:

תוס' בד"ה אא"ב פחות כו' איבעיא להו כו' ולא הויה מחילה לאלתר דהכי משמע ליה פשטא דמתני' ועוד אי משתות ועד שלישי לר"ט הוי אונאה א"ש שמחו וחזרו בין כו' עכ"ל דבריהם אינם מובנים דהא ודאי דלא נימא מחילה לאלתר בכל פחות משלישי לר"ט א"צ ראייה כדקאמרינן אמאי חזרו דיזוהרו מאונאת שלישי ויהא הכל מחילה ואם רצונם דהפשטן חוזר לסברתו הראשונה לר"ט דבכל פחות משלישי קנה ומחזיר אונאה ולא הוי מחילה לאלתר וכן לרבנן בכל פחות משתות דהכי משמע פשטא דמתני' ובדסברוה למימר מעיקרא אם כן מאי ראייה כתבו ועוד אי משתות עד שלישי לר"ט הוי אונאה א"ש שמחו כו' דהא היינו כדברי המדחה דלעיל דפחות משתות הוי מחילה ומשתות ועד שלישי כשתות עצמה לרבנן דהוי אונאה וידו על העליונה ועוד דדבריהם אלו בעצמם אינם מובנים דאי א"ש שמחו וחזרו כדברי המתריץ א"כ מנ"ל לפשטן הך סברא הכא לר"ט דכל פחות משלישי קנה ומחזיר אונאה ולהוכיח אא"ב ביטול מקח בכדי שיראה כו' דאדרבה מה"ט נימא לר"ט דכל פחות משתות הוי מחילה ומשתות ועד שלישי אונאה וידו על העליונה דהשתא א"ש שמחו וחזרו בין אי ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר בין בכדי שיראה כדאמרינן לעיל ויתר דברים המגומגמים בזה הענין אין להאריך בהם ונ"ל ליישב דבריהם ולהגיה בהם ועוד אי משתות ועד שלישי לר"ט הוי אונאה לא א"ש שמחו וחזרו כו' וכוונתם דהשתא סבר הפשטן כדסברוה מעיקרא דפחות משלישי לר"ט כפחות {משתות} לרבנן ובכדי שיראה לתגר דהכי משמע ליה פשטא דמתניתין דכל פחות משלישי לר"ט כפחות משתות לרבנן ולא כדברי המדחה דלעיל דקאמר דפחות משתות הוי לכ"ע מחילה ומשתות ועד שלישי לר"ט הוי אונאה כשתות עצמה לרבנן ועוד דהפשטן הכא דסבר כדמעיקרא ולא כדברי המדחה היינו משום דלדברי המדחה דמשתות ועד שלישי לר"ט הוי אונאה כשתות לרבנן לא א"ש שמחו וחזרו בין אי בטול כו' (ד)[ו] כן הוא סברת הפשטן לשיטת התוס' דידע נמי למימר דשתות עצמו לר"ט הוי מחילה ואפ"ה פריך אי ביטול מקח בכדי שיראה אמאי שמחו דביתר משתות ניתא להו בדרבנן טפי דאמרי שניהם חוזרים כו' דשתות עצמו הוא דבר מצומצם ואינו ריוח כ"כ במה שהוא מחילה לאלתר לר"ט ומדחה בלי טעם וסברא קאמר בהיפך זה דשמחו בשתות עצמו וכן חזרו אי נאמר ביטול מקח לעולם חוזר לא א"ש אמאי חזרו לפי שיטת התוס' דמעיקרא נמי כי אמר (אי) {מי} סברת כו' הוי פי' משתות ועד שלישי אבל שתות עצמו הויא מחילה ומשום קושיא זו דלא א"ש שמחו אי ביטול מקח בכדי שיראה ולא א"ש חזרו אי ביטול מקח לעולם חוזר דחק עצמו הקונטרס לפרש ליישב

זה דמייקרא דקאמר מי סברת כו' הוי שתות בכלל דהשתא לפי סברת הפשטן נמי הוה ניחא ליה שמחו אי ביטול מקח בכדי שיראה אם נאמר דשתות עצמו הוי מחילה ודקאמר א"ה במאי שמחו כו' היינו לפי הסברא דלעיל דאסיק למימר דשתות בכלל אונאה לר"ט וכן חזרו נמי ניחא ליה אי ביטול מקח לעולם חוזר כיון דשתות עצמו הוי בכלל אונאה לר"ט אבל התוספות כבר דחו פי' הקונטרס דא"כ ה"ל לתלמודא לפרש ולמימר מי סברת שתות עצמו כשתות לרבנן ולא שתות כפחות משתות ומדלא קאמר הכי ע"כ פירושו דמייקרא נמי כי אמר מי סברת הוי פירושו משתות ועד שלישי ולא שתות עצמו כשתות לרבנן אלא דהוי מחילה לאלתר ואם כן הוא לא א"ש שמחו וחזרו כמ"ש לעיל ומשום דאף לשיטתם כתבו התוספות לעיל דאי ביטול מקח לעולם חוזר הוה ניחא ליה לפשטן חזרו דשתות עצמו דהויא מחילה לר"ט הוא דבר מצומצם ויתר משתות כו' אין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם וניחא להו בדרבנן דביתר משתות שניהם כחם לחזור כו' הוצרכו למימר הכא דלא פירשו כך אלא לפום מה שכתבו דחוזר הכא הפשטן לסברתו הראשונה משום דהכי פשטא דמתניתין אבל לפי (זה) מה שפירשו שהפשטן חוזר לסברתו דמייקרא משום דלא א"ש שמחו וחזרו לפי סברת המדחה דלעיל לא פירשונו (המשנה) [שמשנה] ומתוך כלל קושית אמאי חזרו אלא באת"ל ביטול מקח בכדי שיראה אבל אם לעולם חוזר לפ"ז לא דקדק ליה כלל אמאי חזרו דזה שכתבו לעיל הוא דוחק גדול למימר משום דהך חזרה מילתא דשניהם כחם לחזור לרבנן הוה ניחא להו בדרבנן כיון דלר"ט איכא תרתי מילתא דשתות עצמו הויא מחילה לאלתר וגם ביתר משתות לא הוי חזרה אלא כל היום ומש"ה חוזר לסברתו הראשונה דלר"ט בכל פחות משליש קנה ומחזיר אונאה והשתא פשיט שפיר ממתניתין אא"ב ביטול מקח בכדי שיראה א"ש שמחו וחזרו כו' ודו"ק כי הדברים ברורים הם בכוונת דבריהם בלי גמגום:

(1) משנה ותחלת סוגיין בגמרא

(א) עיקר שיטת רבנן באונאה

פחות משתות	שתות	יתר על שתות
מחיל הנתאנה ואינו גובה כלום	יד לוקח על העליונה רצה חוזר רצה קונה ומוכר מחזיר לו אונאתו	בטול מקח ושניהם יכולין לחזור

(ב) קתני נמי במשנה לרבנן

(i) לוקח מותר להחזיר עד בתוך (לפני) כדי שיראה לתגר או לקרובו

(ii) אבל בכדי שיראה (לאחר כדי שיראה) מחיל

(ג) עכשיו

(i) פשיטא דהך "עד מתי מותר להחזיר" קאי לכל הפחות על שתות כמבואר בטבלא א' להלן

(ii) ברם כמבואר בטבלא א' איבעיא להו (איבעיא ראשונה) אלו

(1) בפחות משתות נמי שונה דינו בתוך כדי שיראה מדינו בכדי שיראה דהיינו

(א) דלא מחיל הנתאנה אלא בכדי שיראה אבל בתוך כדי שיראה הגם דקנה ולא מצי

לחזור מכל מקום מוכר מחזיר לו אונאתו (צד א')

(ב) או בפחות משתות בין בתוך כדי שיראה בין בכדי שיראה מחיל לאלתר (צד ב')

(ד) ועוד איבעיא להו (איבעיא שניה) אלו

(i) ביתר משתות שונה דינו בתוך כדי שיראה מדינו בכדי שיראה דהיינו

(1) דחזור דיקא בתוך כדי שיראה אבל בכדי שיראה מחיל (צד א')

(2) או דשניהם חוזרין לעולם (צד ב')

טבלא א' – שיטת רבנן במשנה האונאה שתות למקח – וצדדי שתי איבעיות דגמרא				
	יתר על שתות	שתות	פחות משתות	
1	בטול מקח ושניהם חוזרין	יד לוקח על העליונה רצה חוזר רצה קונה ומוכר מחזיר לו אונאתו	איבעיא ראשונה צד א' – קנה ומוכר מחזיר לו אונאתו איבעיא ראשונה צד ב' – מחיל לאלתר	בתוך כדי שיראה לתגר
2	איבעיא שניה צד א' – מחיל איבעיא שני' צד ב' – שניהם חוזרין לעולם	מחיל	מחיל	בכדי שיראה

(ה) המשך דמשנה

(i) מעיקרא הורה ר' טרפון בלוד האונאה שליש למקח – ושמחו תגרי לוד

(ii) לאחר כך הרחיב ר' טרפון ואמר להם כל היום מותר לחזור – אמרו לו תגרי לוד יניח לנו ר' טרפון במקומינו וחזרו לדברי רבנן

(2) המשך דגמרא כמבואר בתוספות

(א) סברוה בני ישיבה ("סברא ראשונה") כמבואר בטבלא ב' בסמוך

(i) דמעיקרא (קודם שהרחיב) סבר ר' טרפון דפחות **משליש** בתוך כדי שיראה דינו כפחות **משתות** לרבנן בתוך כדי שיראה – ודפחות **משליש** בכדי שיראה לר' טרפון דינו כפחות **משתות** לרבנן בכדי שיראה

(ii) ואשר לאחר שהרחיב ר' טרפון סבר דפחות משליש **כל היום** דינו כפחות משתות לרבנן **בתוך כדי שיראה** – ואשר פחות משליש **לאחר כל היום** דינו כפחות משתות לרבנן **בכדי שיראה**

(ב) ומקשי אי אמרת בשלמא דרבנן אזלי בצד א' דאיבעיא ראשונה דכפחות משתות בתוך כדי שיראה קנה ומחזיר אונאה ודלא מחיל עד בכדי שיראה ודלכך מוכרח דשיטות ר' טרפון ורבנן מסוכמות כבטבלא ב' להלן

טבלא ב' – אי אמרת בשלמא דאזלינן בשיטת סברוה (סברא ראשונה) ובצד א' דאיבעיא ראשונה					
פחות משליש עד שלישי	פחות על שותות	שותות	פחות משותות		
	בטול מקח ושניהם חוזרין	יד לוקח על העליונה רצה חוזר רצה קונה ומוכר מחזיר לו אונאתו	צד א' דאיבעיא ראשונה קנה בעל כרחו ומוכר מחזיר לו אונאתו	רבנן בתוך כדי שיראה	1
			קנה בעל כרחו ומוכר מחזיר לו אונאתו (כשיטת רבנן בפחות משותות בתוך כדי שיראה לצד א' דאיבעיא ראשונה)	ר' טרפון מעיקרא בתוך כדי שיראה	2
	איבעיא שניה או דמחיל או דשניהם חוזרין לעולם	מחיל	מחיל	רבנן בכדי שיראה	3
			מחיל כשיטת רבנן בפחות משותות בכדי שיראה	ר' טרפון מעיקרא בכדי שיראה	4
			כל היום קנה בעל כרחו ומוכר מחזיר לו אונאתו כשיטת רבנן בפחות משותות בתוך כדי שיראה לצד א' דאיבעיא ראשונה – ולאחר כל היום מחיל כשיטת רבנן בפחות משותות בכדי שיראה	ר' טרפון לאחר שהרחיב	5

(i) אז אתא שפיר כמבואר בתוספות

(ii) דמעיקרא (קודם שהרחיב)

(1) שמחו בר' טרפון משום דשתות לרבנן בתוך כדי שיראה ידו על העליונה ויתר משותות לרבנן בתוך כדי שיראה בטול מקח ושניהם חוזרין (כבשורה 1)

(2) ולר' טרפון כל פחות משליש בתוך כדי שיראה קנה בעל כרחו (כבשורה 2) ותגרי לוד לא היו חפצים שיתבטל המקח

(3) **וכל שכן** דשמחו אי בשורה 3 סברי רבנן ביותר משותות דבטול מקח שניהם חוזרין אפילו בכדי שיראה ולעולם (דהיינו אלו אזלינן בצד ב' דאיבעיא שניה) דניחא להו טפי בר' טרפון דבכדי שיראה מחיל (כבשורה 4)

(iii) וכי הרחיב ר' טרפון

(1) חזרו דניחא להו דרבנן דאמרי בכדי שיראה בפחות משותות ומחיל (כבשורה 3) **ויתר על שותות** (אלו אזלינן בצד א' דאיבעיא שניה) הוי מחילה בכדי שיראה ולר' טרפון קנה ומחזיר אונאתו כל היום ולא מחיל עד לאחר כל היום (כבשורה 5)

(iv) ומיהו

(1) אי בטול מקח ביותר משותות לרבנן לעולם חוזר (לפי צד ב' דאיבעיא שניה) חזרו משום פחות משותות

(2) דאף על גב דביתר משותות לר' טרפון קנה לוקח בעל כרחו ומוכר מחזיר לו אונאתו כל היום ולאחר כל היום מחיל (כבשורה 5) ולרבנן לעולם חוזר (כבשורה 3)

(3) **מכל מקום** ברווחא דפחות משותות ושותות ניחא להו טפי – דבטול מקח לא שכיחא כולי האי

(4) **ואפילו שכיחא** יותר מרויחים בחזרה לדברי רבנן בשותות ופחות משותות שהוא מחילה לאחר כדי שיראה ולר' טרפון עד לאחר כל היום ממה שמפסידין ביתר משותות דריוח מועט הוא בין קנה ומחזיר אונאה לחזרה

(5) **והא דלאחר כל היום** הוי לר' טרפון מחילה ולרבנן לעולם חוזר ליכא נפקותא נמי כל כך דרוב פעמים מי שחוזר חוזר בו ביום ומי שאינו חוזר בכל היום אינו חוזר לעולם

ג) להלן נוקט מהרש"א לתוספות דלשיטת סברוה אין לפרש הא דחזרו תגרי לוד לדברי רבנן אלא אם כן ביותר משתות לרבנן מחיל בכדי שיראה כבצד א' דאיבעיא שניה שלא כהני סברות **המודגשות** – ונראה דנוקט מהרש"א אשר בלשון "ומיהו" מביעין תוספות דלמרת הני סברות נשאר בדוחק למימר דחזרו תגרי לוד לרבנן אלו לרבנן ביותר משתות שניהם חוזרין לעולם

3) מהרש"א ד"ה משום הכי חזרו

א) רש"י בפירושו להא דשמחו מעיקרא לא מביא הא דהוסיפו תוספות לעיל אשר "כל שכן דשמחו אי בטול מקח (ביותר משתות) לרבנן לעולם חוזר דניחא להו טפי בר' טרפון דבכדי שיראה מחיל" – ולכאורה דהיינו מטעם דרש"י אף הוא אזיל בשיטת תוספות אשר לשיטת סברוה מסתבר דאזלי רבנן בצד א' דאיבעיא שניה דמחיל בכדי שיראה

ב) וקשה למה לא מפרש רש"י כתוספות דכי הדר הרחיב ר' טרפון חזרו תגרי לוד לשיטת רבנן אף מחמת דניחא להו שיטת רבנן אשר **ביתר על שתות** הוי מחילה בכדי שיראה שלא כר' טרפון דמחזיר אונאתו כל היום

4) המשך דגמרא – מסקנא דשיטת סברוה ל"בשלמא" דלעיל

א) אלא אי אמרת כבטבלא ג' להלן דרבנן אזלי בצד ב' דאיבעיא ראשונה דבפחות משתות מחיל לאלתר אפילו תוך כדי שיראה כבשורה 1

ב) ונמצא דלר' טרפון (אשר לדידי' קבענו לשיטת סברוה דפחות משליש לר' טרפון דינו כפחות משתות לרבנן) הוי מחילה לאלתר בכל פחות משליש (כולל פחות משתות ויתר משתות עד שליש) (ולא עד בכלל) – ומובן אשר דיני תוך כדי שיראה ותוך היום וכו' אין להן מקום אלא בשליש ויתר משליש

ג) ותיקשי דאמאי חזרו הא בדר' טרפון ודאי ניחא להו טפי

טבלא ג' אלא אי אמרת דאזלינן בשיטת סברוה (סברא ראשונה) ובצד ב' דאיבעיא ראשונה					
	פחות משתות	שתות	יתר על שתות	פחות משליש עד שליש ולא בכלל	
1	רבנן בתוך כדי שיראה	צד ב' דאיבעיא ראשונה דמחיל לאלתר	ידו על העליונה	בטול מקח ושניהם חוזרין	
2	ר' טרפון מעיקרא בתוך כדי שיראה	מחיל לאלתר			
3	רבנן בכדי שיראה	כבר מחיל לאלתר	מחיל	איבעיא שניה או דמחיל או דשניהם חוזרין לעולם	
4	ר' טרפון מעיקרא בכדי שיראה	כבר מחיל לאלתר			
5	ר' טרפון לאחר שהרחיב	כבר מחיל לאלתר			

5) תוספות

א) קשיא – ליתרצי דלכן לאחר שהרחיב ר' טרפון חזרו לשיטת רבנן מחמת דלא ניחא להו לתגרי לוד שיטת ר' טרפון בשליש ויותר משליש

ב) תירוץ – הא ודאי לא שכיח כלל ויזהרו מאונאת שליש – ומכל שכן דיזהרו מאונאת יותר משליש – ויהיה הכל מחילה לאלתר כבטבלא ג'

6) המשך דגמרא – דיחוי דמי סברת לשיטת תוספות

- (א) מדחה – מי סברת דר' טרפון בדרך סברוה אזיל אשר שיטת ר' טרפון בפחות משליש תלוי' בשיטת רבנן בפחות משתות ודלכן מוכרח מכה חשבון דלעיל אשר רבנן אזלי בצד א' דאיבעיא ראשונה
- (ב) הרי מצינן למימר שלא כשיטת סברוה ואשר שיטת ר' טרפון בפחות משליש אינה תלוי' בשיטת רבנן בפחות משתות – ולא מוכרחים אנחנו אלא לאוקי שיטת רבנן ור' טרפון באופן בו מיושב הא דשמחו תגרי לוד מעיקרא ולאחר כך חזרו – כגון באופן טבלא ד' להלן
- (ג) ואשר לשיטת טבלא ד' לפי הבנת תוספות
- (i) סבירא להו רבנן ור' טרפון תרוייהו דבפחות משתות מחיל לאלתר כבצד ב' דאיבעיא ראשונה
- (ii) ור' טרפון סבירא לי' אשר שתות עצמה מחיל לאלתר וביותר משתות כשתות עצמה לרבנן דמי דידי על העליונה
- (iii) וביותר משתות לא איפשוט אלו אזלי רבנן בצד א' דאיבעיא שניה דמחיל בכדי שיראה או דאזלי בצד ב' דאיבעיא שניה דשניהם חוזרין לעולם
- (ד) והיינו טעמא דשמחו מעיקרא בדברי ר' טרפון דשתות מחיל לאלתר לר' טרפון ולרבנן שתות מחיל דיקא בכדי שיראה

טבלא ד' לתוספות – דיחוי דמי סברת			
	פחות משתות	שתות	יתר על שתות
1	רבנן בתוך כדי שיראה	צד ב' דאיבעיא ראשונה מחיל	ידו על העליונה
2	ר' טרפון בתוך כדי שיראה	מחיל	מחיל לאלתר
3	רבנן בכדי שיראה	כבר מחיל לאלתר	מחיל
4	ר' טרפון מעיקרא בכדי שיראה	כבר מחיל לאלתר	כבר מחיל לאלתר
5	ר' טרפון לאחר שהרחיב	כבר מחיל לאלתר	כבר מחיל לאלתר

(ה) הקדמה

(i) טעמים חלשים לשיטת מקשה למדחה

(1) אלו באיזו אוקימתא נוקטין דשתות מחיל לאלתר לר' טרפון ולרבנן שתות מחיל דיקא בכדי שיראה – טעם חלש הוא לשמוח בדברי ר' טרפון כיון דשתות עצמו דבר מצומצם ולא שכיח ולא מרויחין תגרי לוד כל כך

(2) אלו באיזו אוקימתא נוקטין דביתר משתות לרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא – טעם חלש הוא לשמוח בדברי ר' טרפון דאין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם

(ii) טעמים אלימים לשיטת מקשה למדחה

(1) אלו באיזו אוקימתא נוקטין לרבנן דביתר משתות לעולם חוזר ולר' טרפון מחיל בכדי שיראה – טעם אלים הוא לשמוח בדברי ר' טרפון

(2) אלו באיזו אוקימתא נוקטין דלרבנן ביתר משתות שניהם כחם שוה לחזור ולר' טרפון ידו על העליונה – טעם אלים הוא שלא לשמוח בדברי ר' טרפון

(ו) קושיא דמקשה למדחה

(i) מוכרח אתה למיפשט דביתר משתות לרבנן שניהם חוזרין לעולם כבטבלא ה' להלן

(1) דלכן אתא שפיר דשמחו **מעיקרא** מחמת טעם חלש דשתות מחיל לאלתר לר' טרפון ולרבנן שתות מחיל דיקא בכדי שיראה – ועוד מטעם אלים דיתר משתות לר' טרפון מחיל בכדי שיראה ולרבנן יתר משתות לעולם חוזר

(2) ודלכן כי **הרחיב** ר' טרפון ואמר להו כל היום ידו על העליונה כבשורה 4 חזרו לדברי רבנן מטעם אלים דניחא להו בדרבנן דאמרו ביתר על שתות שניהם כחם שוה לחזור מדר' טרפון דאמר ידו על העליונה כל היום – דלטובת דברי ר' טרפון לית לך אלא טעמים חלשים דשתות עצמה הויא מחילה לאלתר לר' טרפון – ודיתר משתות דלרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא

(ii) דאי לרבנן ביתר משתות מחיל בכדי שיראה במאי שמחו מעיקרא בדברי ר' טרפון

(1) הלא

(i) ביתר משתות בכדי שיראה סבירא להו תרווייהו דמחיל ומטעם אלים ניחא להו דברי רבנן דאמרו שניהם חוזרים מדר' טרפון דאמר ידו על העליונה

(ii) והא דלר' טרפון בשתות עצמה מחיל לאלתר טעם חלש הוא

			טבלא ה' לתוספות – קשיא למדחה	
	פחות משתות	שתות	יתר על שתות	
1	רבנן בתוך כדי שיראה	צד ב' דאיבעיא ראשונה מחיל לאלתר	ידו על העליונה	בטול מקח – ושניהם חוזרין
2	ר' טרפון מעיקרא בתוך כדי שיראה	מחיל לאלתר	מחיל לאלתר	ידו על העליונה כדין שתות לרבנן
3	רבנן בכדי שיראה	כבר מחיל לאלתר	מחיל	צד ב' דאיבעיא שניה צודק ושניהם חוזרין לעולם
4	ר' טרפון מעיקרא בכדי שיראה	כבר מחיל לאלתר	כבר מחיל לאלתר	מחילה כדין רבנן בשתות
5	ר' טרפון לאחר שהרחיב	כבר מחיל לאלתר	כבר מחיל לאלתר	בתוך היום ידו על העליונה (כדין שתות לרבנן בתוך כדי שיראה) לאחר כל היום מחיל (כדין שתות לרבנן בכדי שיראה)

(7) תירוץ למדחה

(א) לעולם צודק מדחה בטבלא ד' דאין למיפשט איבעיא שניה ויכול להיות דלרבנן ביתר משתות מחיל בכדי שיראה כבצד א' דאיבעיא שניה

(ב) ושמחו מעיקרא מחמת דבשתות עצמה הויא מחילה לאלתר בתוך כדי שיראה לר' טרפון (כדכבר נקט מדחה בטבלא ד') ובהא ניחא לתגרי לוד טפי מריוח דבתוך כדי שיראה ביתר משתות דלרבנן בטול מקח ושניהם חוזרין ולר' טרפון ידו על העליונה

(ג) וכי הרחיב ר' טרפון ואמר להו כל היום ידו על העליונה כבשורה 4 חזרו לדברי רבנן מטעם דניחא להו בדרבנן דאמרו ביתר על שתות בתוך כדי שיראה שניהם כחם שוה לחזור מדר' טרפון דאמר ידו על העליונה כל היום – ועוד מטעם דלרבנן ביתר משתות בכדי שיראה מחיל ולר' טרפון ידו על העליונה כל היום – ולטובת דברי ר' טרפון ליתא אלא טעם אחד דשתות עצמה הויא מחילה לאלתר לר' טרפון אליבא דמסקנא דמדחה

(8) המשך דגמרא – יבואר בתוספות להלן

(א) איבעיא להו בטול מקח (ביתר משתות) לרבנן לעולם חוזר או דלמא בכדי שיראה מחיל – שים לב דהיינו איבעיא שניה דכבר עסקנו בה עד כה

(ב) "פשטן דתא שמא" – דבריו דלהלן סתומין ויבוארו בתוספות ומהרש"א בסמוך

(i) תא שמע מהא דקתני במשנה דלאחר שהרחיב ר' טרפון חזרו תגרי לוד לדברי רבנן

(ii) אי אמרת בשלמא דבטול מקח לרבנן בכדי שיראה מחיל (כבצד א' דאיבעיא שניה) ולר' טרפון כל היום משום הכי חזרו תגרי לוד לדברי רבנן

(iii) אלא אי אמרת בטול מקח לרבנן לעולם חוזר (כבצד ב' דאיבעיא שניה) אמאי חזרו לדברי רבנן – בדר' טרפון ניחא להו טפי דקא משוי להו אונאה כל היום ותו לא

(9) המשך תוספות – דברי תוספות אף הם סתומין ויבוארו במהרש"א

(א) פשטן דתא שמע סבר דפחות משליש לר' טרפון לא הויא מחילה לאלתר דהכי משמע לי' פשטא דמשנה

(ב) ועוד אי סבר פשטן דתא שמע אשר משתות ועד שליש לר' טרפון הויא "אונאה" אתי שפיר שמחו וחזרו בין אי בטול מקח ביתר משתות לרבנן לעולם חוזר בין אי בטול מקח ביתר משתות מחיל בכדי שיראה

(10) מהרש"א

(א) קשיא א' לתוספות

(i) לכאורה קאמרי תוספות אשר פשטן דתא שמע משמע לי' פשטא דמשנה דלא יתכן למימר לר' טרפון אשר כל פחות משליש (כולל פחות משתות ושתות ויתר משתות עד שליש) מחיל לאלתר

(ii) ותיקשי דלהא לא צריכין ראי'

(iii) דמובן דאם כן לא אתי שפיר הא דחזרו לשיטת רבנן לאחר שהרחיב ר' טרפון דהרי ודאי יזהרו מאונאת שליש ויהא הכל מחילה – ראה כעין זה בשקלא וטריא לגבי טבלא ג' החל

(ב) קשיא ב' לתוספות

(i) השתא

(1) אם סבירא להו תוספות דפשטן דתא שמע חוזר לשיטת סבריה בטבלא ב' דלרבנן בפחות משתות קנה ומחזיר אונאה וכן לר' טרפון בכל פחות משליש ולא הוי מחילה לאלתר דהכי משמע לפשטן פשטא דמשנה – ואשר לכן מובן הא דפשטן דתא שמע מסיק דביתר משתות לרבנן מחיל בכדי שיראה כדקבענו

(2) אין הכי נמי דדרך זו מצינן להולמו על סמך דהכי משמע לי' פשטא דמשנה לפשטן דתא שמע

(ii) ברם תיקשי

(1) מאי ראייה כתבו "ועוד אי משתות [ולא שתות בכלל] עד שליש לר' טרפון הוי אונאה [ואשר בפחות משתות [ושתות] לר' טרפון הוי מחילה לאלתר] אתי שפיר שמחו וחזרו בין אי בטול מקח ביתר משתות לרבנן לעולם חוזר בין אי בטול מקח ביתר משתות מחיל בכדי שיראה"

(2) דהא אין זה כשטת סבריה בטבלא ב' אלא כשטת המדחה בטבלא ד' [דבפחות משתות ושתות] הוי מחילה ו[מיתר על] שתות ועד שליש כשתות עצמה לרבנן דהוי אונאה וידו על העליונה

(ג) קשיא ג' לתוספות – ועוד דדבריהם אלו בעצם אינן מובנים

(i) דאלו מסכים פשטן דתא שמע דאתי שפיר שמחו וחזרו כדברי המדחה

(ii) מנא לי' לפשטן דתא שמע הך סברא הכא למיזל בשיטת סבריה בטבלא ב' אשר לשיטה זו סבירא לי' ר' טרפון דכל פחות משליש (אפילו בפחות משתות) קנה ומחזיר אונאה ואשר לשיטה זו שפיר מסיק פשטן דתא שמע דמוכרח אשר לרבנן בטול מקח בכדי שיראה מחיל

(iii) דאדרבה הרי קבענו אשר

(1) לדרך מדחה בטבלא ד' אתי שפיר שמחו וחזרו בין אי ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר בין בכדי שיראה

(2) ולדרך מקשה למדחה לא זו בלבד דאתי שפיר שמחו וחזרו אלו בטול מקח לרבנן לעולם חוזר אלא אף זו דלא יתכן למימר דרבנן אית להו דבטול מקח מחיל בכדי שיראה

(11) המשך מהרש"א – תירוץ לקשיא א' וקשיא ב'

(א) לא כיוונו תוספות לנמק אשר לפשטן דתא דשמע משמע לי' מפשטא דמשנה דלא נימא לר' טרפון דמחיל לאלתר בכל פחות משליש (כולל פחות משתות ושתות ויתר משתות) דאין הכי נמי דלהא לא צריכין ראי' כמבואר לעיל

(ב) אלא כיוונו לקבוע דמפשטא דמשנה משמע לי' לפשטן דתא שמע

(i) שלא למימר כמדחה בטבלא ד' אשר פחות משתות לכולי עלמא מחיל לאלתר אשר בדרך זו אין לקבוע דלרבנן בטול מקח מחיל בכדי שיראה כדקבענו

(ii) אלא למימר כשיטת סברוה בטבלא ב' דפחות משליש לרבנן בתוך כדי שיראה קנה בעל כרחו ומוכר מחזיר לו אונאתו ודלכן מוכרח דלרבנן ביתר משתות מחיל בכדי שיראה

(12) המשך מהרש"א תירוץ לקשיא ג'

(א) מגיהין בדברי תוספות דלפשטן דתא שמע לא אתי שפיר למיזל בדרך טבלא ד' דלא זו בלבד דככה משמע לי' פשטא דמשנה כדאמרן אלא אף זו דפשטן דתא שמע מסברא פליג על דרך זו – דפשטן דתא שמע סבר דלשיטת מדחה תיקשי

(i) דאלו בטול מקח לרבנן מחיל כדי שיראה לא יתכן הא דמעיקרא שמחו תגרי לוד בדברי ר' טרפון

(ii) ולאידך גיסא אלו בטול מקח לרבנן שניהם חוזרין לעולם תיקשי למה בסוף חזרו תגרי לוד לדברי רבנן

(iii) דהיינו דפשטן דתא שמע הבין

(1) דאלו לרבנן בטול מקח ביתר משתות מחיל בכדי שיראה מוכרח מדחה לפרש דמכל מקום שמחו מעיקרא בדברי ר' טרפון מחמת שתות עצמה דהוי מחילה לר' טרפון

(2) ואשר בגמרא הקשו למדחה בטבלא ה' דלא יתכן אשר תגרי לוד שמחו בדין שתות שהוא דבר מצומצם וכו'

(3) ואף על פי כן מסיק מדחה בלי טעם וסברא בסוף (בסימן 7) דשמחו בשתות עצמו

(iv) ולאידך גיסא אלו ביתר משתות שניהם חוזרין לעולם לא אתי שפיר הא דבסוף חזרו תגרי לוד לשיטת רבנן

(1) דהרי לר' טרפון אפילו לאחר שהרחיב מחיל מיהת לאחר היום כשורה 5 דטבלא ד'

(2) ובשתות בתוך כדי שיראה נמי ניחא להו בר' טרפון דמחיל בכדי שיראה ולרבנן ידו על העליונה

(ב) ומכח הני קושיות לשיטת מדחה עדיף לי' לפשטן דתא שמע למיזל בדרך סברוה

(13) שיטת רש"י (שלא כתוספות) בדברי מדחה ודברי מקשה למדחה

(א) כדי ליישב הא דלכאורה מדחה בלי טעם וסברא מסיק דשמחו בשתות עצמה הגם דזה עתה הקשו לו שהוא דבר מצומצם מפרש רש"י לדיחוי "דמי סברת" כדלהלן – מסומן להציג שינויים מדברי תוספות

(ב) מילתי' דמדחה

- (i) מי סברת דר' טרפון בדרך שיטת סברוה אזיל
- (ii) הרי מצינן למימר שלא כשיטת סברוה ואשר שיטת ר' טרפון בפחות משליש אינה תלוי' בשיטת רבנן בפחות משתות ודלכן אין לפשוט איבעיא ראשונה לגבי פחות משתות על סמך "אי אמרת בשלמא" דלעיל
- (iii) ויכול להיות כמבואר בטבלא ד' לרש"י כדלהלן
- (1) דלרבנן פחות משתות מחיל לאלתר כבצד ב' דאיבעיא ראשונה (ובדרך אגב דאינה מעניננו דאף לר' טרפון פחות משתות מחיל לאלתר)
- (2) ודר' טרפון סבירא לי' אשר **משותות עצמה שתות עצמה מחיל לאלתר ומיותר על שתות עד** שליש כשתות עצמה לרבנן דמי דיזו על העליונה

טבלא ד' לרש"י – דיחוי דמי סברת			
	פחות משתות	שתות	יתר על שתות
1	רבנן בתוך כדי שיראה	צד ב' דאיבעיא ראשונה מחיל לאלתר	ידו על העליונה
2	ר' טרפון מעיקרא בתוך כדי שיראה	מחיל לאלתר	ידו על העליונה כדין שתות לרבנן
3	רבנן בכדי שיראה	כבר מחיל לאלתר	מחיל
4	ר' טרפון מעיקרא בכדי שיראה	כבר מחיל לאלתר	מחילה כדין רבנן בשתות
5	ר' טרפון לאחר שהרחיב	כבר מחיל לאלתר	מחילה כדין רבנן בשתות

(ג) קשיא למדחה כמבואר ברש"י בתוספות

- (i) אי אזלת בשיטת שורה 3 של טבלא ד' אשר צד א' דאיבעי שניה צודק אשר לרבנן ביתר משתות מחיל בכדי שיראה תיקשי במאי שמחו מעיקרא בשיטת ר' טרפון
- (1) הלא ביתר משתות בתוך כדי שיראה ניחא להו בדרבנן טפי דאמרו דשניהם חוזרים מדר' טרפון דאמר יזו דלוקח על העליונה
- (2) וביתר משתות בכדי שיראה סבירא להו תרוייהו דמחיל
- (3) ובשתות עצמה שהוא דבר מצומצם אין ריוח כל כך בתוך כדי שיראה במה שהוא מחילה לאלתר לר' טרפון ולרבנן יזו על העליונה
- (ii) אלא מוכרח למדחה למיזל בדרך טבלא ה' ובשורה 3 למפוט לאיבעיא שניה אשר ביתר משתות צודק צד ב' דלרבנן שניהם חוזרין לעולם

(14) בקיצור

- (א) רש"י נוקט אשר עד דמסיק מדחה בהדיא בסוף השקלא וטריא (בסימן 7) אשר "שמחו בשתות עצמה דדינו מחילה לאלתר לר' טרפון" סבירא להו מדחה ומקשה תרוייהו אשר לר' טרפון שתות בתוך כדי שיראה דינו (כדין יותר משתות) אונאה דהיינו יזו על העליונה דומיא לשיטת רבנן בשתות – ולכן בשלב זה הקשו למדחה אי הכי במאי שמחו – אבל למסקנא דמדחה דשמחו בשתות עצמה לית מאן דטען אשר ריוח שתות דמחיל לר' טרפון אינו מן הענין לתגרי לוד (מחמת שהוא דבר מצומצם) ומובן הא דשמחו מעיקרא כדין מחילה דר' טרפון

(ב) ולכן אין להקשות אשר מדחה בלי טעם וסברא פליג על שיטת מקשה למדחה ומובן אשר פשטן דתא שמע נמי מצי סבר אשר ריוח מחילת שתות מן הענין לתגרי לוד לשיטת רש"י – ודלכן אף לפי סברת הפשטן הוה ניחא ליה שמחו אי ביטול מקח בכדי שיראה אם נאמר דשתות עצמו הוי מחילה – ודקאמר מקשה למדחה אי הכי במאי שמחו כו' היינו לפי הסברא דהוה אמינא דשתות בכלל אונאה לר' טרפון

(ג) אין מעניננו לברר לשיטת רש"י למה חזרו

(15) אבל תוספות דחו שיטת רש"י

(א) דאם כן מדחה אכתי נקט לר' טרפון אשר שתות עצמו לא מחיל ודוקא בתירוץ מדחה למקשה חידש מקשה אשר שמחו בשתות עצמה מחמת דמחיל לאלתר – הוי ליה למדחה למימר למקשה "מי סברת דשתות עצמו לר' טרפון כשתות לרבנן דאונאה הויה – לא – אלא שתות עצמו לר' טרפון כפחות משתות לרבנן" דמחיל

(ב) ומדלא קאמרי הכי – על כרחך דמעיקרא נמי בטבלא ד' כי אמר מדחה מי סברת כשיטת סברוה וכו' פירושו דלר' טרפון משתות ועד שליש כשתות לרבנן אבל שתות עצמו מחיל לאלתר

(16) המשך תוספות כמבואר במהרש"א

(א) תיקשי להא דפירשו תוספות (בסימן 12) אשר "לאידך גיסא" אלו לרבנן בטול מקח לעולם חוזר לא אתי שפיר הא דחזרו בסוף

(ב) דהרי קבענו דתוספות (שלא כרש"י) מפרשי לקושיא דגמרא למדחה ככה

(i) תפשוט דבטול מקח לעולם חוזר כבטבלא ה'

(1) ולהכי שמחו מעיקרא דשתות מחיל לאלתר לר' טרפון ויתר משתות מחיל לאחזר כדי שיראה ולרבנן שתות מחיל דיקא בכדי שיראה ויתר משתות לעולם חוזר

(2) וכי אמר כל היום חזרו דשתות עצמה דהויה מחילה לאלתר לר' טרפון דבר מצומצם הוא ולא שכיח ויתר משתות דלרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא אין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם

(3) וניחא להו בדרבנן דאמרו ביתר על שתות שניהם כחם שוה לחזור מדר' טרפון דאמר ידו על העליונה

(ii) דאי בטול מקח בכדי שיראה במאי שמחו

(1) הלא ביתר משתות ניחא להו בדרבנן טפי דאמרו שניהם חוזרים מדר' טרפון דאמר ידו על העליונה

(2) ובשתות עצמה שהוא דבר מצומצם אין ריוח כל כך במה שהוא מחילה לאלתר לר' טרפון

(ג) תירוץ

(i) לא פירשו בביאורם כך אלא לפום מה שכתבו דחוזר הכא הפשטן לסברתו הראשונה (דלר' טרפון בכל פחות משליש קנה ומחזיר אונאה)

(1) רק מטעם דהכי משמע לי' פשטא דמתניתין כטבלא ב' לרבנן דביתר משתות מחיל בכדי שיראה ודלכן מובן דחזרו

(2) ומבלי למידק אלו מובן נמי הא דחזרו אף אלו סבירא להו דשניהם חוזרין לעולם – ולכן לא אסיק אדעת' דפשטן שהוא דוחק גדול למימר דחזרו משום הך חדא מילתא דשניהם כחם לחזור לרבנן אף על גב דלר' טרפון איכא תרתי מילתא דשתות עצמו הויה מחילה לאלתר וגם ביתר משתות לא הוי חזרה אלא כל היום

(ii) ואכן מטעם זה הוצרכו תוספות בסוף למימר דפשוטן דתא שמע דייק למילתא מחמת דחוזר לשיטת סברוה בטבלא ב' – ולשיטת סברוה אתי שפיר שמחו וחזרו בלי דוחק אלו נקטינן דבטול מקח לרבנן בכדי שיראה

דף נ:

תוספות ד"ה אמר רבא

דף נ עמוד ב] בד"ה אמר רבא כו' דאדרבא ה"ל לאתויי מתני' כו' עכ"ל לישנא דאדרבא הוא מגומגם דר"י הנשיא היינו מתני' והיא היא ויש ליישב דה"ק דהשתא דמייתי ברייתא משתמע אדרבה דהא רבא נקט בלישניה מלתיה דר' נתן דלא קתני רצה וטפי ה"ל לאתויי מתניתין דלא תני בה לישנא מלתיה דר' נתן ולולי שיראתי מלהגיה דברי התוספות היה נ"ל דטעות נפל בהם מתניתין במקום מר' נתן ואז ניחא טפי לישנא דאדרבא דטפי אית לן למימר ולא תויי לרבא מר' נ דנקט לישניה ולא קאמר רצה ודו"ק:

(1) גמרא

(א) אמר רבא הלכתא – פחות משתות נקנה מקח – יותר על שתות בטול מקח – שתות קנה ומחזיר אונאה

(ב) וזה וזה (אונאת שתות ובטול מקח) בכדי שיראה לתגר או לקרובו

(2) תניא כוותי' דרבא בברייתא

(א) שתות לר' נתן קנה ומחזיר אונאה

(ב) שתות לר' יהודה הנשיא יד מוכר שהוטל עליו (שנתאנה) על העליונה רוצה אומר תן לי מקחי או תן לי מה שאניתיני

(ג) וזה וזה (אונאה ובטול מקח) בכדי שיראה לתגר או לקרובו

(3) משנה וגמרא בדף נא. – מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה אומר לוקח תן לי מעותי וכו' – ומפרש שם רבא דתנא דמשנה הנו ר' יהודה הנשיא דברייתא ומוסיפה ברייתא דלר' יהודה הנשיא אף מוכר שהוטל עליו רצה אומר תן לי מקחי וכו'

(4) רש"י – רבא כר' נתן סבירא לי' דבשתות אין ידו על העליונה

(5) תוספות – שיטת רבינו תם שלא כרש"י – רבא כיוון למימר שתות קנה אם רצה כר' יהודה הנשיא וידו על העליונה – ולא כר' נתן

(6) המשך לשון תוספות יבואר במהרש"א

(א) ולא חש רבא לפרש בהדיא רצה משום דרבא קאי אמתני' דשנאה ר' יהודה הנשיא

(ב) וגמרא מייתי "תניא כוותי' דרבא בברייתא" משום דקתני בברייתא זה וזה בכדי שיראה כדרבא

(ג) אבל מר' יהודה הנשיא לא מייתי דאמר רצה דאדרבה הוי לי' לאתויי מתניתין

(7) מהרש"א

(א) קשיא – לישנא ד"אדרבה" הוא מגומגם דהרי אכן קבע רבא גופי דר' יהודה הנשיא דברייתא היינו תנא דמשנה

(ב) תירוץ א' – תוספות אמרי דכיון דברור דרבא סבר כר' יהודה הנשיא דברייתא דהרי פירש דמשנה אתיא כר' יהודה הנשיא דברייתא – מציא גמרא למימר תניא כוותי' דרבא בברייתא לסייעתא לרבא אשר "זה וזה כדי שיראה" מבלי למיחש דלמא (מחמת דלישני' דרבא דומה ללישנא דר' נתן) נטעה למימר דרבא סבירא כר' נתן אף בהא דר' נתן לית לי' רצה

ג) תירוץ ב' – מגיהין בסוף דברי תוספות "דאדרבה הוי לי' לאתויי מר' נתן" במקום "אדרבה הוי לי' לאתויי מתניתין" דמפרשי תוספות אשר לשיטת רש"י קשה דאדרבה הוי לה לגמרא לאתויי לא לבד "תניא כוותי' דרבא" אלא להוסיף "תניא כוותי' בברייתא אליבא דר' נתן" – מה שאין כן לשיטת רבינו תם ניחא דלא צריכה גמרא לברר ככה מחמת דסמכא אהא דכבר פירש רבא דמשנה אתיא כר' יהודה הנשיא ומזה מובן מאליו דגמרא מיייתי לברייתא לסייעתא דיקא להא דאמר רבא אשר וזה וזה כדי שיראה

דף נא:

סוגיא דתנאי חלק א' תד"ה הכא מי ידע

[דף נא עמוד ב] בד"ה הכא מי ידע כו' א"נ כיון דקלה בעיניו להוציאה ידעה ומחלה עכ"ל אבל לעיל בתנאי שאינו יורשה לא שייך למימר הכי כיון דקלה בעיניו להוציאה ידע(ה) ומחל(ה) כיון דכתובתה עליו אינה קלה בעיניו להוציאה ועוד דבהוציאה לא מכח תנאי הוא דאינו יורשה משא"כ הכא במוחלת כתובתה דמכח תנאי הוא וק"ל:

- 1) ברייתא – האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה לר' מאיר תנאו בטל לר' יהודה בדבר שבממון (כגון שאר וכסות) תנאו קיים
- 2) גמרא כמבואר ברש"י החל בעמוד א'
- א) איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה רב אמר תנאו בטל ויש לו עליו אונאה ושמאל אמר תנאו קיים ואין לו עליו אונאה
- ב) שאלה – לימא רב דאמר כר' מאיר דתנאו בטל ושמאל דאמר כר' יהודה דבדבר שבממון תנאו קיים
- ג) תשובה – מצינן למימר כבטבלא זו

ר' דאמר באונאה דתנאו בטל	שמאל דאמר באונאה דתנאו קיים
בפשיטות אתא כר' מאיר דאמר במקדש את האשה דתנאו בטל	בפשיטות אתא כר' יהודה דאמר במקדש את האשה דתנאו קיים
ואתא אפילו כר' יהודה דאמר במקדש את האשה דתנאו קיים דשאני התם דידעה וקא מחלה אבל באונאה הרי לא ידע המתאנה דאיכא אונאה דמחיל ולכן תנאו בטל	ואתא אפילו כר' מאיר דאמר במקדש את האשה דתנאו בטל דשאני התם דודאי קא עקר אבל הכא שמא לא יהא בו אונאה ולכן תנאו קיים

ד) במלים אחרים

רב לר' מאיר – תנאו בטל בכל ענין (אפילו ידע דיפסיד בתנאו וקא מחל ואפילו לאו ודאי קא עקר)	שמאל לר' מאיר תנאו קיים דיקא בדלאו ודאי קא עקר אבל תנאו בטל בודאי קא עקר
רב לר' יהודה – תנאו בטל דיקא בלא ידע דיפסיד בתנאו – ותנאו קיים בידע דיפסיד בתנאו ומחיל	שמאל לר' יהודה תנאו קיים בכל ענין (אפילו לא ידע דיפסיד בתנאו ואפילו ודאי קא עקר)

3) תוספות

א) גמרא בפרק הכותב

- i) מי שכתב לאשתו דין ודברים וכו' אין לי בנכסייך וכו' פסיק רב דתנאו קיים ואם מתה בחייו אינו יורשה ופריך וסבר רב תנאו קיים והאמר רב באונאה דתנאו בטל
- ii) ומפרשי תוספות דידן דהתם פריך לרב דליהוי תנאו בטל אפילו לר' יהודה מחמת דלא ידע דיפסיד בתנאו ומחיל שיכול להיות שהוא ימות בחייו ולא יירש אותה אף אלו לא מחיל

(ב) גמרא בפרק אף על פי

(i) קתני דלר' יהודה אשה שמחלה כתובתה לא מהני מחילה זו לבעל אלא בגוונא דאינה מעניננו – ומקשי דהרי סבר ר' יהודה דבדבר שבממון תנאו קיים

(ii) תוספות דידן

(1) קשיא – ליתרצי בגמרא מיהת אליבא דרב דלא אמר ר' יהודה דתנאי שלה קיים אלא היכי דידעה שתפסיד בתנאי שלה ומחלה מה שאין כן הכא דלא ידעה דתפסיד בתנאי שלה דאימור היא תמות קודם ולא תיגבה כתובתה אף בלי תנאי שלה

(2) תירוץ אי נמי השני – כיון דקלה בעיניו להוציאה מחמת תנאי שלה דמחלה כתובתה יודעת שתפסיד בתנאי שלה ולכן שפיר מקשי בגמרא דלר' יהודה אליבא דרב למה תנאי שלה בטל הרי ידעה ומחלה

(4) מהרש"א

(א) קשיא להא דפירשו תוספות דבהך דפרק הכותב לא ידע בעל דמחיל שמא תמית קודם – דנימא בדרך תירוץ אי נמי השני דאכן ידע דיפסיד בתנאו כיון דקלה בעיניו להוציאה ולעשותה גרושה דאז לא יירשנה אף אם תמות קודם

(ב) תירוץ א' – בהך דפרק הכותב אינה קלה להוציאה כיון דלא מחלה כתובתה

(ג) תירוץ ב' – בהך דפרק הכותב אלו מוציאה לאו מכח תנאו יפסיד שלא לירש אותה אלו תמות קודם אלא מכח דינא דאין אדם יורש נכסי גרושתו – מה שאין כן בהך דפרק אף על פי במוחלת כתובתה דמכח תנאי שלה תפסיד כתובתה אם מוציאה

סוגיא דתנאי חלק ב' תוספות ד"ה במה דברים אמורים

בד"ה בד"א בסתם ר"ח כו' לא כר"מ ולא כר"י וריב"ן פירש כו' אבל מפרש ע"מ כו' נעשה כאומר יודע כו' עכ"ל לא מתוקמא לשמואל כר"מ משום דהכא במפרש איני [אני] יודע שאין שוה כו' בודאי קעקר וק"ק דה"ל לתרוצי בפשיטות טפי דאתיא לשמואל כר"י בד"א בסתם שלא אמר ע"מ אבל במפרש יודע אני כו' והא דלא קתני באומר ע"מ לרבותא קתני יודע אני כו' אף על גב דודאי קעקר וכ"ש באומר ע"מ דמי יימר דקעקר ואפילו ר"מ מודה ביה ויש ליישב ודו"ק:

(1) ניהדר לטבלא שניה דעסקנו בה בחלק א'

רב לר' מאיר – תנאו בטל בכל ענין (אפילו ידע דיפסיד בתנאו וקא מחל ואפילו לאו ודאי קא עקר)	שמואל לר' מאיר תנאו קיים דיקא בדלאו ודאי קא עקר אבל תנאו בטל בודאי קא עקר
רב לר' יהודה – תנאו בטל דיקא בלא ידע דיפסיד בתנאו – ותנאו קיים בידע דיפסיד בתנאו ומחיל	שמואל לר' יהודה תנאו קיים בכל ענין (אפילו לא ידע דיפסיד בתנאו ואפילו ודאי קא עקר)

(2) ברייתא כמבואר ברבא

(א) האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה

(i) בסתם תנאו בטל ויש עליו אונאה

(ii) אבל במפרש מוכר שאמר ללוקח "חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה על מנת שאין לך עלי אונאה" תנאו קיים ואין לו עליו אונאה

(3) תוספות לשיטת ריב"ן

- (א) מובן דלא אתיא ברייתא כשמואל אליבא דר' מאיר מחמת בדאמר יודע אני ודאי קא עקר ותנאו בטל
- (ב) אבל אתיא שפיר כשמואל אליבא דר' יהודה הגם דלשיטה זו תנאו קיים אפילו בלא ידע דמחיל – דהכי פירושא דברייתא
- (i) במה דברים אמורים דתנאו בטל בסתם פי' שלא אמר על מנת דאז ודאי יש לו עליו אונאה
- (ii) אבל מפרש על מנת שאין לך עלי אונאה אכן אין לו עליו אונאה ותנאו קיים כר' יהודה – ומנמק ברייתא אשר הא דאמר "יודע אני" חשיב כאלו אמר על מנת
- (4) מהרש"א – קשיא לריב"ן
- (א) דהוי ליה לתרוצי בפשיטות טפי דאתיא כשמואל לר' יהודה
- (ב) ואל תיקשי דכיון דלשמואל לר' יהודה אין מן הענין אלו ידע דמחיל למה לא קתני בפשיטות דתנאו קיים באומר על מנת – דתריץ
- (i) דלרבנותא קתני יודע אני כו' למילף דתנאו קיים אף על גב דודאי קעקר שלא כר' מאיר אליבא דשמואל
- (ii) ומזה מובן דכל שכן דתנאו קיים באומר על מנת ולא אמר יודע אני דמי יימר דקעקר ואפילו ר' מאיר אליבא דשמואל מודה ביה דתנאו קיים

תד"ה לא יחשב

ד"ה לא יחשב את כו' שכבר נתן לו שכרו פירוש המוכר הראשון כו' עכ"ל דאע"ג שהוסיף לו מעט יותר על הי' דינרין שנתן הוא עליהם אין בכלל המעט ריוח שהוא שכר טרחו שטרחה למכרם לבדם כמו שאין בכללו שכר כתף וגמל אלא שכבר קבל שכר טרחו במה שהמוכר הראשון הוא שעשה אותן הבגדים זלזל במכרם לתת אותן בי' דינרין אף שהיו שוים ביותר כדי שיקבל הלוקח מזה שכר טרחו למכרם ודו"ק:

- (1) ברייתא יבואר בתוספות להלן – הנושא והנותן באמנה הרי זה לא יחשב את הרע באמנה ואת היפה בשוה אלא או זה וזה באמנה או זה וזה בשוה – ונותן לו שכר כתף שכר גמל שכר פונדק אבל שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו משלם
- (2) תוספות – פירוש דרבינו חננאל
- (א) מוכר ראשון מכר לראובן י' בגדים שנתן מוכר ראשון עליהם בסך הכל י' דינרים אשר בהני י' דינרים נכללין שכר הגמל ושכר הפנדק של מוכר ראשון – חמשה מהן שוה כל אחד דינר וחצי כולל שכר הגמל והפנדק – וחמשה האחרים שוים כל אחד חצי דינר כולל שכר הגמל והפנדק
- (ב) וחזר ראובן ומכרן לשמעון ושמעון אמר לראובן אני מאמינך כמה נתת עליהם ואתן לך מעט יותר להרויח – אז – לקבוע כמה שילם ראובן לבגדים כדי לקבוע חשבון אונאה כשמכרם ראובן בריוח לשמעון – אם מכרם ראובן לשמעון כולם יחד יחשב כולם כאלו קנאם ראובן דינר דינר אבל אם ימכור רעים לבדם אז יחשב כל אחד ואחד בחצי דינר ואם ימכור יפים לבדם אז יחשב כל אחד בדינר וחצי
- (ג) אבל שכר טירחה של עצמו אינו נוטל ראובן משמעון שכבר מוכר ראשון נתן לראובן שכרו על טרחו של ראובן
- (3) מהרש"א – ככה כיוון רבינו חננאל לגבי שכר טירחה של עצמו – אין בכלל חשבון כמה שילם ראובן לבגדים הוספה בעבור שכר טרחו שטרחה ראובן למכרם לבדם כמו שאין בכללו הוספה לשכר כתף וגמל של מוכר ראשון – כיון שכבר קבל ראובן שכר טרחו במה שהמוכר הראשון שעשה אותן הבגדים זלזל במכרם לתת אותן לראובן בי' דינרין (אף שבקושטא היו שוים ביותר מ' דינרים) כדי שיקבל ראובן מזה שכר טרחו למכרם

סוגיא דסלע ודינר חלק א' תד"ה שני פונדיונים לדינר

בד"ה שני פונדיונות כו' אבל שני פונדיון פחות פרוטה הוי מחילה אף על גב דאכתי הוי שתות מקח וי"ל כו' עכ"ל לאו דוקא שתות מקח אלא לגבי מקח הוי יותר משתות שני פונדיון פחות פרוטה לדינר והוי ביטול מקח דאפילו לשמואל טפי אית לן למיזל בתר מקח והוי ביטול מקח מלמיזל בתר מעות והוי מחילה כמ"ש לעיל דכן נראה מדברי התוספות וכ"ה במרדכי בשם הרמ"ך מיהו קשה בתירוץ דמיירי שמכר לו טלית שוה כ"ד מעות בסלע כו' שחסר ד' מעות דהיינו שתות מקח כו' דאכתי תקשי לשמואל דשתות מעות נמי שנינו והכא קתני סלע שחסר ד' מעות אבל בחסר פחות מד' מעות הוי מחילה אף על גב דבחסר ד' מעות פחות פרוטה לא תיקשי ליה כיון דהוי ביטול מקח לגבי מעות והוי מחילה לגבי מקח אית לן למיזל בתר מקח והוי מחילה כמ"ש הרמ"ך מ"מ תקשי ליה באינו חסר ד' מעות אלא ג' מעות ופונדיון פחות קצת שהוא שתות מעות דהיינו שוה שבעה בשיתא והוי אונאה לשמואל ואפשר דבכה"ג לא שייך שתות מעות כיון דהטעות הוא בסלע גופיה מיהו דברי הרמ"ך בעצמם הא דבר תמוה דנמצא לפי דבריו במוכר שוה ה' בו' דהטעות הוא חמישית מן המקח ואפ"ה לא הוי ביטול מקח אלא אונאה כיון דהוי שתות לגבי מעות ואם לא הטעהו כ"כ כגון שוה ה' ופרוטה בו' הוי ביטול מקח דאזלינן בתר מקח וכן בהיפך במוכר שוה שיתא בה' ופרוטה אף על גב דלענין מעות הוי ביטול מקח אזלינן בתר מקח והוי מחילה ואם לא הטעהו כ"כ רק שהיה שוה שיתא בה' ויותר קצת עד שהיה שתות מעות אזלינן בתר מעות והוי אונאה וצריך בזה טוב טעם ודעת ודו"ק:

(1) הקדמה – עיין לעיל בעמוד 24 לשיטת תוספות ד"ה שתות מעות

(2) משנה דף מט:

(א) האונאה ארבעה מעות כסף שהם שתות סלע שיש בו 24 מעות כסף

סלע	שקל	דינר	מעה	פונדיון	איסר
2 שקלים	2 דינרין	6 מעות	2 פונדיון	2 איסרין	8 פרוטות
4 דינרין	12 מעות	12 פונדיון	4 איסרין	16 פרוטות	
24 מעות	24 פונדיון	24 איסרין	32 פרוטות		
48 פונדיון	48 איסרין	192 פרוטות			
96 איסרין	384 פרוטות				

(ב) ונקטה המשנה כבטבלא דלהלן

פחות משתות	שתות	יתר על שתות
מחיל הנתאנה ואינו גובה	אונאה	המקח בטל ושניהם יכולין לחזור

(3) גמרא שם כמבואר ברש"י

(א) רב אמר – שתות מקח שנינו שאם האונאה שתות לשויו של מקח הויא אונאה אבל אם פחות או יותר היא אף על פי שישנה שתות אצל מעות שנתן זה אין זה קרוי שתות להיות בו דין אונאה

(ב) ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו דלאו אשויו של מקח דוקא קאי אלא כל התנאי קרוי מקח בין מעות שניתנו בו בין דמי החפץ וכל צד שאתה מוצא שם שתות אונאה בין לצד מעות ובין לצד שויו של חפץ יש שם אונאה ואין כאן לא מחילה ולא ביטול מקח – וכי אמרינן מחילה וביטול מקח היכא דליכא שתות משתי צדדים

(4) תוספות דידן כמבואר במהרש"א

- (א) אפילו לשמואל דאזל נמי בתר שתות מעות – מכל מקום בגוונא דליכא לא שתות מעות בדיוק ולא שתות מקח בדיוק אזלינן בתר מקח דהיינו
- (i) אלו לגבי מקח נתאנה יותר משתות דינו ביטול מקח אף אלו לגבי מעות נתאנה פחות משתות
- (ii) ואלו לגבי מקח נתאנה פחות משתות דינו דמקח קיים אף אלו לגבי מעות נתאנה יותר משתות
- (iii) דנראה יותר לילך אחר שתות מקח שהאונאה והטעות תלויה במקח אבל מעות אין אונאה וטעות תלויה בהם שאין צריכין שומא כמבואר במרדכי בשם רמ"ך
- (5) משנה דידן כמבואר ברש"י – כמה תהא הסלע חסירה ואם הוציאה לא יהא בה אונאה – ר' שמעון אומר שני פונדיונות לדינר דהיינו שתות דינר שיש בו 12 פונדיונות וכעין זה ד' מעות לסלע שיש בו 24 מעות
- (6) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

- (i) לכאורה במשנה דינו אונאה בגוונא דחפץ שנמכר היינו סלע שיש בו חסרון ד' מעות ואינו שוה אלא 20 מעות – ולקחה לוקח ושילם בעדה סלע רגילה שיש בו 24 מעות ובכך קנה שוה 20 ב-24 ונתאנה לוקח ב-4 מעות לגבי שויות ד'20 דהיינו חמשית – ותיקשי דלרב דינו בטול מקח ולא אונאה
- (ii) ואין הכי נמי דבגוונא זו ניחא לשמואל דאמר שתות מעות נמי שנינו דהרי נתאנה לוקח ב-4 מעות שהם חלק שתות של 24 מעות
- (iii) תירוץ – בקושטא חפץ הנמכר היינו טלית שוה 24 מעות ונתאנה מוכר מחמת ששילם לו לוקח סלע שחסר 4 מעות דהיינו שתות של 24 מעות שהן שוויו דמקח
- (7) מהרש"א

(א) אכתי תקשי לשמואל

- (i) דהכא קתני סלע שחסר ד' מעות הוי אונאה ותידוק דבחסר פחות מד' מעות הוי מחילה
- (ii) השתא
- (1) קבענו דבגוונא דליכא לא שתות מעות בדיוק ולא שתות מקח בדיוק אזלינן לשמואל בתר טעות מקח וכו' כמבואר במרדכי בשם רמ"ך
- (2) ועוד קבענו בתירוץ תוספות אשר בגוונא דידן שוויות חפץ הנמכר (דהיינו הטלית) הרי הוא 24
- (3) ואין הכי נמי דאלו חסר רק משהו פחות מן ד' מעות אתיא שפיר כגון דנתאנה מוכר לגבי מעות 3.9/20 דהיינו 195. שהוא יותר משתות (1666). דדינו בטול מקח לגבי טעות מעות ולגבי מקח נתאנה מוכר $1625 = 3.9/24$ דהוי פחות משתות דדינו מחילה לגבי טעות מקח וניחא לשיטת רמ"ך דאית לן למיזל בתר טעות מקח

(iii) ברם

- (1) באופן דחסר בדיוק 668. מעה מהני ד' מעות (דהיינו בדיוק 1/7 מעה ובלשון מהרש"א "שוה שבעה בשתא") תמצא דנתאנה $1666 = 3.332/20$ דהיינו שתות מעות בדיוק דדינו אונאה – ולגבי מקח נתאנה $1338 = 3.332/24$ דהיינו פחות משתות דדינו מחילה
- (2) תיקשי לשמואל למה דינו מחילה ואין דינו אונאה דהרי שתות מעות נמי שנינו באופן דטעות מעות הריהו בדיוק שתות
- (ב) תירוץ – בכהאי גוונא לא שייך שתות מעות כיון דהטעות הוא בסלע גופיה ולא בשוויות הטלית דנקנית בסלע

8) המשך מהרש"א – מיהו דברי הרמ"ך בעצמם קשות דנמצא לפי דבריו

- (א) במוכר שוה ה' בו' דהטעות הוא חמישית מן המקח ואפילו הכי לא הוי ביטול מקח אלא אונאה כיון דהוי שתות מעות בדיוק – ואם לא הטעהו כל כך כגון שוה ה' ופרוטה בו' הוי ביטול מקח דאזלינן בתר מקח כיון דלא הוי בין שתות מקח בדיוק בין שתות מעות בדיוק
- (ב) וכן בהיפך במוכר שוה שיתא בה' ופרוטה אף על גב דלענין מעות הוי ביטול מקח אזלינן בתר מקח והוי מחילה כיון דלא הוי שתות בדיוק בין לגבי מקח בין לגבי מעות ואם לא הטעהו כל כך רק שהיה שוה שיתא בה' ויותר קצת עד שהיה שתות מעות בדיוק אזלינן בתר מעות והוי אונאה

דף נב.

סוגיא דסלע ודינר חלק ב' רש"י ד"ה מאי קאמר

[דף נב עמוד א] בפרש"י בד"ה מאי קאמר כו' דאם עמד סלע על פחות משקל כו' אפילו משהו נמי דהא אמר בסלע עד שקל ותו לא עכ"ל אבל הנ"י כתב דוקא בשפיחת שתות שהוא שיעור אונאה דאל"כ מ"ש שקל הבא מסלע ודינר הבא משקל מדינר ושקל מעיקרון דמותר לקיימן ולהוציאן ביפים עד כדי אונאתן עכ"ל ונראה ליישב פרש"י דלא דמי משום דודאי אסור לאדם להונות את חבירו אפי' פחות משתות אם הוא שוה פרוטה אלא דחכמים שיערו דעד שתות אדם עשוי למחול כמ"ש הרא"ש ולהכי בסלע ושקל ודינר הטבוע כך מעיקרא פחת שלו ניכר ואנו תולין לומר דידע ביה המקבלו בפחתו ומחיל עד שתות אבל שקל הבא מסלע ודינר הבא משקל אין פחת שלו ניכר לגבי שקל או דינר דמתוך שהוא רחב שבתחלה ה' סלע כו' כפרש"י לעיל אין פחתו ניכר ולא ידע דמחיל ואסור אפילו בכל שהוא דבקל יבא לשוה פרוטה ודו"ק:

- 1) ברייתא – עד כמה תיפחת סלע ויהא רשאי לקיימה – עד שקל
- 2) רש"י – סלע הטבוע ופוחת והולך עד שקל מותר לקיימו שאין עשוי לרמות בו בני אדם למוכרו בסלע יפה לפי שפחת שלו ניכר – אבל משפחת במשקלו משקל לא יקיימו לפי שבא לרמות ולמוכרו בתורת שקל שלם שאין פחת שלו ניכר לגבי שקל שלם מתוך שהוא רחב שבתחילה היה סלע
- 3) המשך דברייתא – פחות מכן איסור אסור להוציאה
- 4) גמרא כמבואר ברש"י – קשיא – "פחות מכן איסור אסור" ברייתא מאי קאמרי – דהא ליכא למימר דמשמעו דאם עמד סלע על פחות משקל איסור אסור לקיימו – דמאי איריא איסור אפילו משהו נמי דהא אמר בסלע עד שקל
- 5) מהרש"א

- (א) נמוקי יוסף כתב שלא כרש"י דדוקא בשפיחת משקל שתות שהוא שיעור אונאה דאם לא כן מאי שנא שקל הבא מסלע ודינר הבא משקל מדינר ושקל מעיקרון דמותר לקיימן ולהוציאן ביפים עד כדי אונאתן כדקבענו לגבי דינר בחלק א' על פי משנה בדף נא: כמה תהא הדינר חסירה ולא יהא בה אונאה – ר' שמעון אומר שתות כשאר הנאה והלכה כר' שמעון
- (ב) ונראה ליישב פרש"י דלא דמי

- (i) משום דודאי אסור לאדם להונות את חבירו אפילו פחות משתות אם הפיחות שוה פרוטה אלא דחכמים שיערו דעד שתות אדם עשוי למחול כמו שכתב הרא"ש
- (ii) ולהכי בסלע ושקל ודינר הטבוע כך מעיקרא פחת שלו ניכר ואנו תולין לומר דידע ביה המקבלו בפחתו ומחיל עד שתות – אבל שקל הבא מסלע ודינר הבא משקל אין פחת שלו ניכר לגבי שקל

או דינר – דמתוך שהוא רחב שבתחלה הי' סלע כו' כמו שפירש רש"י אין פחתו ניכר ולא ידע דמחיל ואסור אפילו בפחות משהו פרוטה דבקל יבא לשהו פרוטה

סוגיא דסלע ודינר חלק ג' תוספות ד"ה אמר אביי

תוס' בד"ה אמר אביי פחתה כו' ומצי נמי סבר רבא כו' בין כמ"ד יקיים עכ"ל ודקאמר א"ה אפילו משהו נמי היינו לפי סברת אביי דסבר כמ"ד יקוץ וק"ל:

תוספות ד"ה יתר

בד"ה יתר ע"כ יקוץ כו' מצי נמי קאי אפחתה יותר מכדי אונאתה כו' עכ"ל פחתה יותר מכדי אונאה אינו מפורש בהדיא בהך ברייתא ואפשר דמ"ד יקוץ הכי משמע ליה הא דקתני עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה כו' דכל יותר מכדי אונאה אסור לקיימה עד שיעמוד על שקל וק"ל:

דף נב:

תוספות ד"ה נותנה למעשר שני

[דף נב עמוד ב] בד"ה נותנה למעשר כו' ה"א נותנה למעשר שני בפחות משויה משום דנפש רעה אינו מקבלה בשויה כו' עכ"ל כיון דנפש רעה אינו מקבלה בשויה ואינו יכול לפרטה אלא בפחות משויה גם למעשר אינו נותנה אלא בפחות משויה וכיון דמיהת נותנה למעשר שמעינן שפיר דלא מקרי אסימון וק"ל:

דף נג.

סוגיא דמעשר שני חלק א' רש"י ד"ה חצי פרוטה נותר

[דף נג עמוד א] בפרש"י בד"ה חצי פרוטה הנותר כו' ואם באת לומר דחזקיה נמי היכי משכחת שיש עודף כו' עכ"ל דליכא למימר בהך דחזקיה כיון דהך חצי פרוטה הוי דאורייתא מצטרפת שפיר עם מעשר הראשון ונתפס בו דמ"מ שמא לא נשאר במעשר ראשון חצי פרוטה ונמצא הך חצי פרוטה מעשר אינו נתפס בפרוטה מעות העודפות שם ודו"ק:

(1) גמרא בדף נב: – כמבואר ברש"י

(א) מעשר שני שאין בו שוה פרוטה אי אפשר לחללו לבדו על מטבע

(ב) אבל חזקיה מתיר לחללו על מעות שכבר חילל עליהם מעשר שני אחר שאי אפשר לאדם לצמצם מעותיו לחלל בשווין בצמצום – שמתוך שהוא ירא מלפחות ונמצא אוכלו בלא חילוף הוא מוסיף על דמיו

(2) המשך דגמרא

(א) קשיא – תניא דמעשר שני בתערובות בטל ברוב וכיון דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל מוכרח דבטל ברוב מחמת דאין לו מתירין – ולכאורה היינו טעמא דאין לו מתירין דחיישינן דשמא אין בתערובות אלא מעשר שני בפחות משהו פרוטה ואשר שלא כחזקי' לא מצי לבטלו אפילו על מעות ראשונות שכבר חילל עליהן

(ב) תירוץ – הך דבטל ברוב איירי בגוונא דלא מצי לחלל מעשר שני בפחות משהו פרוטה מחמת דעדיין לא פדה מעשר שני ולית בידו מעות ראשונות שכבר חילל עליהן

- (ג) קשיא – וניתו מעשר שני שוה חצי פרוטה דאית ליה ונצטרפינהו אצל המעורב ויאמר המעורב וזה ביחד מחוללים על פרוטה זו ואשתכח דיש לו מתירין
- (ד) תירוץ – מעשר שני המעורב מן התורה בטל ברוב דכתיב אחרי רבים להטות ורבנן הוא דאמרו היכא דיש לו מתירין לא ליבטל – ואינו מצטרף עם חצי פרוטה מעשר שני דאורייתא לתפוס פדיונו
- (ה) קשיא – וניתו שתי פרוטות ויחלל עליהן מעשר שני שוה פרוטה ומחצה ונחלליה להאי מעורב על חצי פרוטה דיתירא דהויא ליה כדחזקי'
- (ו) תירוץ – פרוטה תפסה שוה פרוטה מן המעשר וחצי שוה פרוטה הנותר במעשר אין בו כח ליתפס שום קדושה בפרוטה שניה
- (3) רש"י

- (א) קשיא – דחזקיה נמי היכי משכחת שיש קדושה שתפסה בעודף מעות הראשונות אשר בשביל אותו קדושה בעודף אמר חזקי' דמצי לחלל בו מעשר שני בשוויות חצי פרוטה
- (ב) תירוץ דרש"י אינה מעניינו
- (4) מהרש"א

- (א) קשיא לקושיא דרש"י – לישני אשר חזקיה כיוון אשר מעשר שני דאורייתא שאין בו שוה פרוטה אומר הוא (וחומשו) מצרפין אותן עם חצי פרוטה עודף שנשאר במעות ראשונות שכבר חילל עליהן מעשר שני לפי שאי אפשר לאדם לצמצם מעותיו ומחללין הצירוף כולו ביחד על פרוטה מעות העודפות – ומצטרפין שפיר כיון דתרוייהו מעשר שני דאורייתא הן
- (ב) תירוץ – חיישינן שמא לא נשאר במעשר ראשון חצי פרוטה ונמצא הך חצי פרוטה מעשר אינו נתפס בפרוטה מעות העודפות

סוגיא דמעשר שני חלק ב' תוספות ד"ה ואסורה לזרים

תוס' בד"ה ואסורה לזרים כו' ואין לפרש דאסורה לזרים אפי' ע"י פדיון כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לדחות דאין לפרש הכי מדחשב להו בתרתי בפ' הערל דחשיב מחפ"ז דהוי בתרומה ולא במעשר וק"ל:

סוגיא דמעשר שני חלק ג' תוספות ד"ה והן נכסי כהן

בד"ה והן נכסי כהן כו' וי"ל דההיא כו' אתיא כר"י דאמר ממון הדיוט הוא כו' עכ"ל ולמ"ד ממון גבוה הוא מפרש ליה לקרא הא לחי נתתי לסיכה ואתיא הך דירושלמי כפשטה כר"מ לדרשה גמורה וק"ל:

סוגיא דמעשר שני חלק ד' תוספות ד"ה ליהדר ליעיילי'

בד"ה ליהדר וליעייליה לעיל גבי אין בו ש"פ לא פריך הכי כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש כפרש"י לעיל דאין בו ש"פ כגון שנטמא כו' דאכתי לא אסיק אדעתיה למימר שננטמא ועוד דמשמע דומיא דאיך דתנא ושנכנס לירושלים כו' דלא מיירי בשנטמא לפי המסקנא ודו"ק:

דף נג:

סוגיא דמעשר שני חלק ה' תוספות ד"ה לא פלוג

[דף נג עמוד ב] בד"ה לא פלוג רבנן כו' והשתא א"ש טפי בפשיטות כי איתנהו בשעת ג"ד גזור כו' עכ"ל דלפי תירוץ הראשון לא אתי שפיר בפשיטות דכי ליתנהו לא גזור דהא כי ליתנהו למחיצות קודם ג"ד גזור ודו"ק:

דף נד.

רש"י ד"ה הרי אמרו

[דף נד עמוד א] בפרש"י בד"ה הרי אמרו כו' ואם המקדיש יגאל וגו' ויסף חמישיתו וגו' עכ"ל דונתן הכסף וקם לו אינו פסוק בכל התורה אבל התלמוד קיצרו כמה שכתבו התוספות בעלמא מיהו קרא דכתיב גבי הקדש שדות ה"ל לאתויי שהוא יותר קרוב ללשון התלמוד אבל רש"י הביא המקרא דכתיב גבי הקדש בתים לפי שהתלמוד הביאו לקמן בשמעתין ודו"ק:

תוספות ד"ה מכלל חלק א'

תוס' בד"ה מכלל דפליג אפילו כו' תימה לישני דה"ק נראין דברי ר"א לר"י כו' עכ"ל והתימה למה לא סמכו תמיהתם לעיל גבי מכלל דפליגי אפילו בשבת דאימא דה"ק נראין דברי ר"א לר"י בשבת שאף ר"י לא פליג אלא בחול דבחול לא חילל דחיישינן לפשיעה ובשבת לא חיישינן משום עונג אבל לכ"ע חומש אינו מעכב ואפשר דלעיל היתה גירסת ספרים שלהם נראין ונראין ב' זימנין וק"ל:

(1) גמרא כמבואר ברש"י

(א) איבעיא להו מעשר שני שפדאו מבלי להוסיף חומש מעכב אכילה חוץ לחומה עד שיתן את החומש או אינו מעכב

(ב) לימא כתנאי כמבואר בתוספות

(i) דקתני בברייתא

(1) נתן את הקרן ולא נתן את החומש בפדיון מעשר שני

(2) ר' אליעזר אומר יאכל ר' יהושע אומר לא יאכל

(3) ואמר רבי נראין דברי ר' אליעזר בשבת ודברי ר' יהושע בחול

(ii) מאי לאו בהא קמיפלגי דר' אליעזר סבר חומש לא מעכב ור' יהושע סבר חומש מעכב

(iii) ומדאמר רבי נראין דברי ר' אליעזר בשבת מכלל דפליגי אפילו בחול ומדאמר נראין דברי ר' יהושע בחול מכלל דפליגי אפילו בשבת

(iv) והיינו טעמא דרבי דסבר חומש לא מעכב מדאורייתא – ובחול לא חילל מדרבנן דחיישינן לפשיעה ובשבת משום עונג לא חיישינן לפשיעה

(2) המשך דגמרא

(א) אמר ר' יוחנן הכל מודים בהקדש שפדאו ולא הוסיף חומש שחילל ואין חוששין שמא יפשע הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק

(ב) קשיא

(i) ובהקדש לא פליגי – והתניא נתן [לו] את הקרן ולא נתן לו את החומש ר' אליעזר אומר חילל וחכמים אומרים לא חילל ואמר רבי נראין דברי ר' אליעזר בהקדש דחילל ודברי חכמים במעשר שני דלא חילל

(ii) מדאמר נראין דברי ר' אליעזר בהקדש דחילל מכלל דפליגי אפילו במעשר שני דחילל ומדקאמר נראין דברי חכמים במעשר שני מכלל דאינהו פליגי אפילו בהקדש דלא חילל

(3) תוספות דידן

(א) קשיא – לישני דלעולם הכל מודים בהקדש דחילל דאין חוששין שמא יפשע הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק והא דאמר רבי נראין דברי ר' אליעזר בהקדש משמעו דלחכמים נראין דברי ר' אליעזר דחילל בהקדש שאף חכמים לא פליגי אלא במעשר שני

(ב) תירוץ א' – אי גרסינן הכא תרי זימנין נראין (דקתני נמי דרבי אמר דנראין דברי חכמים לר' אליעזר במעשר שני) אתי שפיר – דאלו תפרש בנראין הראשון דנראין דברי ר' אליעזר לחכמים בהקדש תצטרך גם כן לפרש נראין השני דנראין דברי חכמים לר' אליעזר במעשר שני – ונמצא דלא פליגי ר' אליעזר וחכמים כל עיקר

(ג) תירוץ ב' – ולספרים דגרסינן בקושיא דגמרא "ובהקדש לא פליגי – והתניא נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש ר' אליעזר אומר וכו'" מוכח בהדיא דפליגי בהקדש דנתן לו משמע לגזבר דבמעשר אינו נותן הקרן והחומש לזולת אלא מעלה אותן לירושלים

(4) מהרש"א

(א) קשיא לתוספות – למה לא הקשו תוספות ככה לעיל גבי מכלל דפליגי במעשר שני אפילו בשבת דאימא דהכל מודים דחומש לא מעכב מדאורייתא ולא פליגי אלא אלו חיישינן לפשיעה בחול אבל בשבת סבירא להו תרווייהו דמשום עונג לא חיישינן לפשיעה ולכן קאמר רבי דנראין דברי ר' אליעזר לר' יהושע מיהת בשבת

(ב) תירוץ – אפשר דלעיל היתה גירסת ספרים שלהם נראין ונראין ב' זימנין כמבואר בתירוץ א' דתוספות ולא הקשו תוספות קושיתיהו לגבי הקדש אלא מחמת דבסוף הסוגיא לגבי הקדש לא היתה גרסא שלהן נראין ונראין ב' זימנין

תוספות ד"ה מכלל חלק ב' בא"ד ולספרים דגרסינן

בא"ד ולספרים דגרסינן נתן לו מוכח בהדיא דמיירי בהקדש כו' עכ"ל יש לדקדק דא"כ לאותה גירסא ל"ל לתלמודא לאוכוחי מדקאמר נראין דברי חכמים במעשר מכלל דפליגי אפילו בהקדש דבפשיטות הו"ל לאוכוחי דפליגי בהקדש מדקתני ונתן לו ויש ליישב דה"ק דהשתא דנתן ונתן לו ע"כ בהקדש פליגי ליכא למימר כדאקשינן לפרש נראין דברי ר' א"א לר"י בהקדש כו' אלא דע"כ אית לן לפרש נראין לי דברי ר' א"א בהקדש ומכלל דפליגי במעשר ונראין לי דברי חכמים כו' ודו"ק:

(1) ניהדר לחלק א' לתירוץ ב' דתוספות אשר לספרים דגרסינן בקושיא דגמרא "ובהקדש לא פליגי – והתניא נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש ר' אליעזר אומר וכו'" מוכח בהדיא דפליגי בהקדש דנתן לו משמע לגזבר דבמעשר שני אינו נותן את הקרן והחומש לזולת אלא מעלה אותן לירושלים

(2) מהרש"א

(א) קשיא לאותה גרסא – למה לה לגמרא לאוכוחי מדקאמר נראין דברי חכמים במעשר מכלל דפליגי אפילו בהקדש דבפשיטות הוי לה לאוכוחי דפליגי בהקדש מדקתני ונתן לו

(ב) תירוץ – הא לחודי' דכתיב "לו" לא מספיק לקבוע דפליגי בהקדש – אלא בצירוף "נראין" מספיק האי "לו" שלא לדחות ולפרש (כדמקשי תוספות בחלק א') דנראין דברי ר' אליעזר לחכמים בהקדש

תוספות ד"ה ונתן

בד"ה ונתן כו' וא"ת דאי לא הוה כתיב אלא כסף לחודיה ה"א שוה כסף כו' עכ"ל מצינו למימר השתא דכסף דהכא דוקא ולא גמרינן ליה מנזקין ועבד אלא דניחא להו למימר דכסף דהכא נמי כסף ואפי' שוה כסף וגמרינן ליה מנזקין ועבד וק"ל:

(1) גמרא – הקדש אינו מתחלל על הקרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו

(2) תוספות

(א) קשיא

(i) אי כסף דוקא מטלטלין נמי לא

(ii) ואי כסף לאו דוקא אלא ריבה מטלטלין דגמרינן מנזקין ועבד דכתיב בהן ישיב לרבות שוה כסף ככסף – קרקע נמי ריבה

(ב) תירוץ – דרשינן בכלל ופרט וכלל דאי אתה דן אלא כעין הפרט למעט קרקע

(i) קשיא – היתכן דאי לא הוה כתיב אלא כסף לחודיה הוה אמינא בלימוד מן נזקין ועבד דשוה כסף ככסף לכלול מטלטלין וקרקע – והשתא דכתיבי נמי כללי ממעטינן קרקע

(ג) תירוץ כמבואר במהרש"א – אכן גמרינן מנזקין ועבד אשר כסף דהכא משמעו אפילו שוה כסף – ברם ההיא כסף מיותר (מטעם דמפרשי תוספות) ולכן דרשינן לי' והני תרי כללי בתור כלל ופרט וכלל למעט קרקעות

(3) מהרש"א – היו יכולין נמי לשנויי אשר כסף דוקא ולא ילפינן כלום מנזקין ועבד וסמכינן אכלל ופרט וכלל לרבות מטלטלין

דף נד:

תוספות ד"ה ולא מתנא תנא

[דף נד עמוד ב] בד"ה ולא מתנא תנא כו' ולא קתני בסלע וחומש מעות אלמא כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דהאי סלע אינו אלא הקרן של מעשר ואין החומש עמו דהכי מסיק לעיל דאין החומש מעכב דמ"מ כיון דלמצוה צריך ליתן גם החומש מסתמא דאיירי בפדה ונתן כבר החומש בכלל הסלע ודו"ק:

סוגיא דמה בהמה טמאה חלק א' רש"י ד"ה מועלין

בפרש"י בד"ה ומועלין בה השתא קס"ד דמעילה כו' ועוד דאפי' לית גבה כל הני שייכא מעילה כו' עכ"ל פירושו אינו מובן דהא בכולה לשמים ניחא ליה לתלמודא למעוטי ק"ק דלית בהו מעילה ובתחלת הקדש הא פריך ליה לתלמודא תחלת הקדש אית ביה מעילה סוף הקדש לית ביה מעילה ונראה כוונתו דקים ליה לרש"י בשום דוכתא בתלמוד דאיכא מעילה בק"ק וא"א לאוקמא נמי דיוקא דכולה לשמים למעוטי ק"ק לענין מעילה אלא דר"א דאמר בשלמא כולה לשמים למעוטי ק"ק כו' לא חש למפרך מהך דה"נ קרא לא משתעי במעילה כפרש"י ולא חש למפרך מיניה כמ"ש התוס' ודו"ק:

(1) רישא דברייתא בתורת כהנים

(א) כתיב ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ויסף חמשתו עליו למילף

- (i) מה בהמה טמאה שהקדישה מיוחדת שתחילתה הקדש (שהיא הקדש ראשון ולא התפיס בה הקדש תמורת הקדש אחר) וכולה לשמים (שאינן לבעלים בה כלום דסתם הקדש בהמה טמאה לבדק הבית היא)
- (ii) אף כל שתחילתה הקדש וכולה לשמים מועלין בה
- (2) גמרא
- (א) תנא תני לההיא רישא דברייתא קמי' דר' אלעזר
- (ב) אמר ליה ר' אלעזר לתנא
- (i) בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים דלית בהו מעילה מחמת דאין כולה לשמים כיון דאית להו לבעלים בגוייהו
- (ii) אלא תחילת הקדש למעוטי מאי – וכי תחילת הקדש הוא דאית ביה מעילה אבל סוף הקדש לית ביה מעילה בתמיה
- (3) רש"י בד"ה ומועלין בה – השתא קא סלקא דעתייהו דההיא תנא ור' אלעזר דבמעילה ממש קאמר הגם דבקושטא לא אפשר לאוקומא הכי
- (א) חדא דקרא לא במעילה משתעי
- (ב) ועוד דאפילו באין תחלתה הקדש ואין כולה לשמים שייכא מעילה לענין הקדש
- (4) מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) למה מפרש רש"י אשר תחלתה הקדש וכולה לשמים תרוייהו ליכא לאוקמה כההיא תנא
- (ii) הרי בכלולה לשמים ניחא ליה לר' אלעזר למעוטי מדין מעילה דהדר אמר בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים וכו'
- (iii) ואין לדמות כולה לשמים לתחלת הקדש דהדר מפרין ר' אלעזר וכי תחלת הקדש אית ביה מעילה סוף הקדש לית ביה מעילה בתמיה
- (ב) תירוץ – רש"י מדמי להו דקים ליה לרש"י דבשום דוכתא איתא דאיכא מעילה בקדשים קלים ודלכן אי אפשר לאוקי דיוקא דכולה לשמים למעוטי קדשים קלים לענין מעילה כמו דאי אפשר לאוקמה דיוקא דתחלת הקדש לדין מעילה
- (ג) קשיא – אם כן דאיכא מעילה בקדשים קלים למה אמר ר' אלעזר "בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים"
- (ד) תירוץ – לא חש למפרך ככה דהכי נמי לא חש למפרך דקרא לא משתעי במעילה כמבואר בתוספות ד"ה בשלמא

סוגיא דמה בהמה טמאה חלק ב' תוספות ד"ה לענין חומש

תוס' בד"ה לענין חומש כו' וכי פריך לעיל בשלמא כולה לשמים כו' לא אסיק אדעתיה כו' עכ"ל יש לדקדק דמאי קשיא להו טפי למאי דפריך לעיל בשלמא כו' דהא כמו דניחא להו למאי דמוקי לה לענין חומש דברייתא דברייתא בעי למעוטי ק"ק מחומש היינו מקמי דאסיק לרבות ק"ק לענין חומש כדמסיק במסקנא דת"כ ה"נ למאי דבעי ר"א למימר דלענין מעילה איירי ברישא דברייתא וממעט ק"ק ממעילה היינו נמי מקמי דאסיק לרבות ק"ק ושפיר קאמר ר"א בשלמא כולה לשמים למעוטי ק"ק כו' ונראה דכוונת דר"א דקאמר בשלמא כולה לשמים כו' ע"כ לא ידע כלל סוף הברייתא דאי הוה ידע לא הוה

מקשה אלא תחילת הקדש למעוטי מאי כו' דהא ק"ק נמי אית בהו מעילה כדאיתא בסיפא אלא דברישא דברייתא קאמר למעוטי ק"ק מקמי דאסיק ליה לרבות ק"ק וה"נ איכא למימר בסוף הקדש דקיי"ל דאית בהו מעילה היינו למאי דמסיק רבויא לרבות כל מיילי אלא דהכא ברישא דברייתא הוה בעי למעוטי סוף הקדש מקמי דאסיק ליה ריבויא אלא ע"כ דלא ידע סוף הברייתא ואין להקשות כיון דריבויא דסיפא אתי נמי לרבות לסוף הקדש א"כ אמאי לא מוקי לה המתריך דידע נמי הסיפא דמיירי במעילה ממש ולא אתי למעט ק"ק וסוף הקדש אלא אי לאו ריבויא דסיפא דיחוי לומר דניחא ליה לאוקמא בחומש וכפי סברת המקשה דאימעטי ק"ק לפי האמת משום דהא במעילה לא משתעי קרא מיהו קשה לפי זה כיון דבסיפא מרבה ק"ק וסוף הקדש א"כ מעוטיא דנקט ברישא למאי אתא ואפשר דקים להו לשום דרשה ודו"ק:

- 1) הקדמה – הקדש ראשון משמעו דבר שהיה חולין והקדישו – והקדש שני משמעו דבר שנעשית הקדש תמורת חפץ אחר של הקדש
- 2) גמרא לעיל בדף נד: – אמר ר' יהושע בן לוי הפודה הקדש ראשון מוסיף חומש – הפודה הקדש שני אין מוסיף חומש
- 3) ניהדר לחלק א' לתנא דתני רישא דברייתא בתורת כהנים והקשה לו ר' אלעזר
 - א) בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים דלית בהו מעילה מחמת דאין כולה לשמים כיון דאית להו לבעלים בגוייהו
 - ב) אלא תחילת הקדש למעוטי מאי דלית לך למימר תחילת הקדש הוא דאית ביה מעילה אבל סוף הקדש לית ביה מעילה בתמיה
- 4) המשך דגמרא – אמר ליה ר' אלעזר לתנא דלמא הא דאמרת "כל שתחלתה הקדש" לענין חומש קאמרת בבא לפדות הקדש וכו' יהושע בן לוי – אמר ליה תנא אין הכי קאמינא
- 5) רש"י – פירוש – הך מעילה דברייתא לאו מעילה ממש קאמר ולא בנהנה מן ההקדש אלא בחומש קאמר ובבא לפדות הקדש קאמר וקרי לחומש מעילה משום דבמעילה נמי שייך חומש – והך "תחלת הקדש" למעוטי הקדש שני אתא וכדר' יהושע בן לוי
- 6) תוספות
 - א) קשיא – הלא שלמים אינה כולה לשמים ומוסיף חומש כדאמר בפרק התודה והאיך קאמר תנא אשר דיקא בכולה לשמים מוסיף חומש
 - ב) תירוץ כמבואר במהרש"א
 - i) בסיפא דההיא ברייתא בתורת כהנים מסקי מריבוי שאינו מענינו דמרבה אף קדשים קלים לחומש – ולא אתא רישא דברייתא אלא למילף דאי לאו ריבויא דסיפא לא היו קדשים קלים בחומש
 - ii) אבל כי פריך ר' אלעזר לעיל (בדאכתי נקט אשר רישא דברייתא במעילה ממש משתעי) "בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים דליכא מעילה" – לא אסיק אדעתיה דר' אלעזר אשר סיפא דברייתא מרבה קדשים קלים למעילה
- 7) מהרש"א
 - א) קשיא לתוספות
 - i) למה הוצרכו למימר "וכי פריך לעיל בשלמא כולה לשמים כו' לא אסיק אדעתיה דר' אלעזר כו'"
 - ii) הרי

(1) כמו דניחא להו למאי דמוקי לה לענין חומש דברי שא דברייתא דמעט קדשים קלים מחומש היינו למילף דאי לאו ריבויא דסיפא לא היו קדשים קלים בחומש

(2) הכי נמי מצינן למימר דר' אלעזר בפרכא שלו לעיל לגבי מעילה כיוון להקשות היאך מצי תנא לפרש אשר רישא דברייתא דורש דאי לאו ריבויא דסיפא הוי ממעיטין קדשים קלים ממעילה

(ב) תירוץ

(i) תוספות נקטי דמסיפא דברייתא בקושטא מרבינן לא זו בלבד קדשים קלים אלא אף זו סוף הקדש

(ii) ואלו אסיק אדעתיה דר' אלעזר סיפא דברייתא לא הי' מתחיל בקושייתו להקשות "בשלמא כולה לשמים למעוטי ... אלא תחלת הקדש למעוטי מאי" דהרי אין לחלק ביניהן כיון דתרוייהו אימעטא ברישא ומתרבי בסיפא

(iii) אלא מוכרח דלעיל בשקלי וטריא דמעילה לא ידע כלל סוף הברייתא ומצד הסברא נקט בשלמא כולה שמים אימעטי ממעילה ולא אימעט סוף הקדש ממעילה

(ג) קשיא – השתא דקבענו דידע התרצן דריבויא דסיפא אתי לרבות קדשים קלים וסוף הקדש לחומש – תיקשי למה לא מוקי לה דמיירי במעילה ממש ולא אתי למעט קדשים קלים וסוף הקדש אלא אי לאו ריבויא דסיפא

(ד) תירוץ – ניחא ליה לאוקמא בחומש וכפי סברת המקשה מחמת דלפי האמת אימעטי קדשים קלים במעילה (שלא כרש"י אשר הבאנו שיטתו בחלק א') משום דקרא (וגם ריבויא דסיפא בין לקדשים קלים בין לסוף הקדש) לאו במעילה משתעי ובמעילה אזלינן בתר סברא דר' אלעזר לפי האמת דהיינו סברת בשלמא דקדשים קלים אין בהן מעילה אבל סוף הקדש מסתבר דיש בהן מעילה

(8) המשך מהרש"א

(א) קשיא – לעיקר תירוץ דתוספות אשר ברייתא קא משמע לן אשר מחמת ריבויא דסיפא לא דורשין מיעוטא דרישא למעט קדשים קלים וסוף הקדש לחומש – מיעוטא דרישא מאי ילפינן מינה

(ב) תירוץ – אפשר דקים להו לשום דרשה

דף נה.

תד"ה פרה זו

[דף נה עמוד א] בד"ה פרה זו תחת כו' אין לפרש דמיירי אפילו קדם הקדשו למומו וכגון דיזו כו' עכ"ל אין זה מדוקדק ורבותא טפי הל"ל אפילו תמימים בלא מום כלל כגון דיזו אקודש כו' ודו"ק:

תד"ה ותנא דידן

בד"ה ותנא דידן כו' דמשמע תחלת ישיבה וכי משני אלוי לאפוקי כו' עכ"ל פירוש דאי לא הוה משמע ישיבת הדיינין דוקא תחלת הישיבה לא הוה פריך לתנא דידן ליתני ישיבת הדיינין בפרוטה כיון דבסוף דין לא בעינן פרוטה כרב קטינא וא"כ ע"כ לוי דתני ישיבת הדיינין נמי בתחלת דין דוקא קאיירי והא דמשני לאפוקי מרב קטינא היינו למאי דס"ד דרב קטינא אפילו להתחיל ולישב קאמר אבל למאי דמסיק דרב קטינא מודה בתחלת ישיבה לוי נמי כרב קטינא ס"ל וק"ל:

(1) גמרא – נקטא בהוה אמינא דלרב קטינא בית דין נזקקין אפילו לפחות משהו פרוטה

(2) במשנה לא קתני ישיבת דיינין בפרוטה ובגמרא מקשי למה לא תני לה

- א) קשיא – לישני משום דבקושטא משנה אית לה כהוה אמינא דרב קטינא דלא בעי שוי פרוטה
- ב) תירוץ – לא מצי לשנוי ככה מחמת דלמסקנא דרב קטינא דיקא בסוף דין לא בעי שוה פרוטה אבל בתחלת דין בעי שוה פרוטה ולכן מקשי בגמרא שפיר דהוי לה למשנה למיתני דישבת הדיינין (דמשמעו תחלת דין) בעי שוה פרוטה
- ג) גמרא – תני לוי במתנית' דישבת דיינין בפרוטה ומפרשי לאפוקי מדרב קטינא
- 4) המשך תוספות כמבואר במהרש"א
- א) קשיא – אף ללוי נימא כדקבענו לעיל דהא דתני לוי דישבת דיינין בפרוטה כיוון דיקא לתחלת דין – ותקשי הא דקאמרי דכיוון לוי לאפוקי מדרב קטינא
- ב) תירוץ – לא אמרי ככה אלא לפי הוה אמינא דנקטא אשר רב קטינא לא בעי שוה פרוטה אפילו בתחלת דין

רש"י ד"ה אף על גב דזל

בפרש"י בד"ה אף על גב דזל בין מציאה להכרזה עכ"ל דקדק לפרש כן אבל זל בין אבידה למציאה כיון דלא היה ש"פ בשעת מציאה אינו חייב להכריז כדאמרינן בהדיא בפרק אלו מציאות מדכתיב ומצאתה וק"ל:

דף נה:

סוגיא דדמאי חלק א' תוספות ד"ה ויחזור

[דף נה עמוד ב] תוספות בד"ה ויחזור ויפדה כו' תנן הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא דהך מתניתין אתיא דלא כר"מ אלא כחכמים דפליגי עליה וסברי דלא עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה ואפשר שסמכו עצמם בעיקר קושייתם אמתני' דהכא דלא קתני בה של דמאי גבי מעשר שני ועוד דסתם מתניתין בעלמא כר"מ ודו"ק:

- 1) משנה א' – האוכל תרומת מעשר של דמאי אפילו בשוגג מוסיף חומש
- 2) גמרא – קשיא דר' אלעזר – וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה
- 3) תוספות בד"ה וכי עשו – אף על גב דבכמה מקומות עשו אפילו יותר משל תורה היינו היכא דשייך לקנוס כדי לעשות סייג – אבל הכא אפילו בתרומת מעשר ודאי לא הוה שייך למקנס חומש אם לא שאמרה תורה ולכך לא היה לקנוס בשל דמאי
- 4) המשך דגמרא כמבואר בתוספות – תירוץ דשמואל
- א) משנה א' ר' מאיר הוא דאמר המביא גט ממדינת הים מדברי חכמים צריך לומר בפני נכתב ונחתם ואם לא אמר בפני נכתב ונחתם יוציא מי שנשאה על ידי גט זה והולד ממזר אף על פי שאין סברא – ולא אתיא משנה דידן כחכמים דהתם דאמרו דאין הולד ממזר
- 5) משנה ב' – מחללין מעשר שני של דמאי כסף על כסף וכסף על נחושת ונחושת על הפירות ויחזור ויפדה את הפירות דברי ר' מאיר – וחכמים אומרים יעלו פירות ויאכלו בירושלים
- 6) רש"י לביאור הא דתני במשנה ב' "ויחזור ויפדה"
- א) אם חילל נחושת על הפירות ולכן עכשיו שוב יש בידו פירות

- (i) ר' מאיר מחמיר להצריך לפדות הפירות בכסף ויעלה הכסף לירושלים דכתיב וצרת הכסף
- (ii) וחכמים מקילין שלא הזקינהו לחזור ולחללן ואם רוצה מעלה הפירות עצמן
- (7) המשך דגמרא כמבואר ברש"י – קשיא דרב ששת – שמענו לר' מאיר בתחלת משנה ב' דמיקל מיהת בפדיון דמאי להתיר לחללו כסף על כסף וכסף על נחושת – ובמעשר ודאי קתני במשנה אחרת דלא מחללינן כי האי גוונא אפילו כסף על נחושת – אלמא לרבי מאיר לא עשו בדמאי חיזוק כשל תורה
- (8) תוספות – קושיות לרש"י
- (א) קשיא א' – למה הוצרכה גמרא למייתי ראי' ממשנה ב' דדמאי קיל מודאי – הרי כבר מבואר בכמה מקומות דדמאי קיל מודאי ובתוכם במסכת דמאי דתנן הפודה מעשר שני של דמאי אין לו חומש ואין לו ביעור הרי דאף דודאי מעשר שני יש לו חומש ויש לו ביעור בדמאי אין צריך ומוכח דדמאי קיל מודאי
- (ב) קשיא ב' – וכן משמע נמי במשנה דידן גופה דתנן בה נמי דהפודה מעשר שני מוסיף חומש ולא קתני הפודה "מעשר שני ומעשר שני של דמאי מוסיף חומש" כעין דקתני במשנה זו "האוכל תרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי מוסיף חומש"

(9) מהרש"א

(א) קשיא לקושיא א' דתוספות – ליתרין לרש"י דהך מתניתין במסכת דמאי דלא כר' מאיר אתיא אלא כחכמים דפליגי עליה ואכן סברי דלא עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה

(ב) תירוץ

(i) בעיקר סמכו תוספות על קשיא ב' מסתם משנה דידן דשמואל אוקמה כר' מאיר

(ii) ועוד דסתם משנה כר' מאיר

סוגיא דדמאי חלק ב' תוספות בא"ד לר' מאיר

בא"ד לר"מ מחמיר בדמאי יותר מחכמים והכא מיקל טפי מחכמים כו' וא"כ קשה דהא מיקל בדמאי לגבי ודאי יותר מחכמים ואב"י ס"ל בסמוך כו' עכ"ל נראה לשיטתם דאף כי ידע המקשה סברא לר"מ להחמיר באכילה ולהקל בפדיון מ"מ פריך מכח דהכא מיקל טפי מחכמים ולעיל מחמיר טפי מחכמים בדמאי והוה סברא הפוכה לתירוצו של שמואל ואב"י (ד) משני דלאו בקולא וחומרא דדמאי תלי מלתא אלא דר"מ מחמיר גבי מיתה בדמאי יותר מחכמים ורבנן אין נראה להם לקנוס חומש וכה"ג פירשו התוספות לקמן קושיא דרבינא מהלוקח מן הנחתום ותירוץ דאב"י התם אבל ק"ל הכא לשיטתם דמאי משני רב יוסף אף על פי שמיקל ר"מ כו' דתניא לא התירו כו' דמ"מ קשה דהכא באכילה מחמיר ר"מ טפי מחכמים ובפדיון מיקל טפי מחכמים והוה סברתם הפוכה דהכא ליכא לתרוצי ולמימר אליבא דחכמים כמו שכתבו לאב"י דהא לא איירי הכא בברייתא דסיטון במוסיף חומש ויש ליישב דודאי גם רב ששת ידע שום סברות בין לר"מ בין לחכמים להקל ולהחמיר ולא תלי בקולא וחומרא דדמאי אלא דרב ששת נראה (להו) [לו] דהנהו סברות דחוקים ופריך לתירוץ דשמואל דלית לן למימר לר"מ להחמיר באכילה ולהקל בפדיון דא"כ סברת ר"מ וחכמים הפוכים דבמתניתין ר"מ מחמיר בדמאי יותר מחכמים והכא ר"מ מיקל טפי מחכמים ורב יוסף משני ליה דע"כ אית לן למימר כשמואל דהא בהדיא תנא הכא דר"מ מחמיר טפי מחכמים בדמאי ובהך מתניתין דאייתי רב ששת מיקל טפי מחכמים אלא דע"כ דאית לן למימר כהנהו סברות והיינו לר"מ דמיקל בפדיון ומחמיר באכילה וכן לחכמים איכא שום סברא דמקילי הכא ומחמירי לעיל בפדיון אלא דלא חש תלמודא מלפרש כי היא

יותר פשוטה ובהכי ניתא לשיטתי' כיון {דהא} דלא הוה קשה ליה אמאי מוסיף חומש בתרומת מעשר כו' ובפדיון לא מחמיר דדוקא באכילה כו' כמ"ש התוספות אלא דהוה קשה מסברת חכמים דהוה בהיפך א"כ מי הכריחו לאביי למימר דר"מ דמחמיר במיתה ולא גבי לאו הא לר"מ ניתא בלאו הכי ולא הל"ל אלא לחכמים דמקילי בתרומת מעשר היינו משום דאין נראה להם לקנוס חומש ועיקר חסר מן הספר אלא דע"כ רב ששת ידע נמי הגך סברות לר"מ להחמיר באכילה טפי מבפדיון אלא דהוה נראה לו דחוקה הך סברא כיון דחכמים ס"ל בהיפך זה ולמאי דמותיב ליה משני ליה רב יוסף שפיר דע"כ הך סברא לחלק לר"מ ולהחמיר באכילה טפי מבפדיון אינה דחוקה ומייתי ליה מהך ברייתא דסיטון ואביי קאמר דבלאו הכי לא שפיר קא מותיב רב ששת דאיכא סברא פשוטה וליכא מאן דפליג עלה למימר לר"מ להחמיר בדמאי של תרומת מעשר כודאי משום דאית ביה מיתה ולא בקולא וחומרא דדמאי תלי טעמא ועוד אני אוסיף בזה דודאי ניתא ליה לרב ששת הך סברא לחכמים דהחמירו בפדיון ובאכילה הקילו כקושית ר"א וכי עשו חכמים חיזוק כו' דלא היה להם לקנוס בשל דמאי כמ"ש אלא לתירוצו דשמואל דר"מ מחמיר באכילה ומיקל בפדיון קשה ליה לרב ששת דדחוקה הוא דסברת חכמים הפוכה מזה ולכך לא חשו רב יוסף ואביי למנקט (כ)[ב] דבריהם אלא סברת ר"מ דרב יוסף קאמר דע"כ אינה דחוקה כדמוכח מברייתא דהחמירו ר"מ באכילה ואביי נמי קאמר דהך סברא לחלק בין מיתה ולא לר"מ אינה דחוקה דסברא חשובה היא זהו הנראה לי מכוונת דבריהם ליישבם על נכון ודו"ק:

1) ניהדר לתחלת סוגיא דידן

א) משנה דידן – האוכל תרומת מעשר של דמאי אפילו בשוגג מוסיף חומש

ב) גמרא – קשיא דר' אלעזר – וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה

2) תוספות בד"ה "וכי עשו" לבאר קושיא דר' אלעזר – אף על גב דבכמה מקומות עשו אפילו יותר משל תורה היינו היכא דשייך לקנוס כדי לעשות סייג – אבל הכא מקשי דלא שייך לקנוס כדי לעשות סייג דאפילו בתרומת מעשר ודאי לא הוה שייך לקנוס חומש אם לא שאמרה תורה – ולכך לא היה לקנוס בשל דמאי

3) גמרא – תירוץ דשמואל

א) משנה דידן אתיא כר' מאיר דאמר המביא גט ממדינת הים דחכמים תקנו דצריך לומר בפני נכתב ונחתם ואם לא אמר בפני נכתב ונחתם יוציא מי שנשאה על ידי גט זה והולד ממזר אף על פי שאין סברא

ב) ולא אתיא כחכמים דאמרו דאין הולד ממזר

4) המשך דגמרא

א) משנה דפדיון כמבואר בתוספות שלא כרש"י – תנן מעשר שני של דמאי שכבר חיללו אותו ולאחר כך שוב חילל על פירות – לר' מאיר מקילין ואם רוצה יחזור ויפדה את הפירות בכסף וחכמים מתמירין ואומרים שצריך להעלות לפירות ולא שרי לי' לחזור ולפדותן בכסף

ב) קשיא דרב ששת לשמואל

i) לגבי פדיון מיקל ר' מאיר בדמאי ואומר אם ירצה יחזור ויפדה הפירות בכסף וחכמים מחמירים

ii) ולגבי אכילת תרומת מעשר של דמאי מוקי לה שמואל למשנה דידן כר' מאיר להחמיר ליחייב חומש – ופליגי עלי' חכמים והקילו ואמרו דלא מוסיף חומש

ג) תירוץ דרב יוסף – אף על פי שמיקל ר' מאיר בפדיונו מחמיר הוא באכילתו דתניא בברייתא "דסיטון" דלא התיירו לבעל הבית למכור דמאי עד שיעשר דברי ר' מאיר וחכמים אומרים מוכר ושולח לחבירו ונותן לו במתנה ואינו חושש

(ד) תירוץ דאביי – אכילת תרומת מעשר ודאי במיתה היא – מה שאן כן פדיון דאפילו בודאי אינו אלא בלאו

(5) תוספות (יבואר במהרש"א להלן)

(א) רב ששת פריך דלשיטת שמואל נמצא דר' מאיר מחמיר במשנה דידן לגבי חומש לאכילת תרומת מעשר של דמאי יותר מחכמים ובפדיון דמאי מיקל ר' מאיר טפי מחכמים

(ב) שאלה – למה לא מקשי רב ששת אשר לשמואל סותר עצמו ר' מאיר דמוסיף חומש בתרומת מעשר בדמאי כודאי ובפדיון לא מחמיר

(ג) תשובה – דוקא באכילה שעושה עבירה מחמיר ר' מאיר בדמאי כמו בודאי אבל בפדיון שאינו עושה עבירה לא החמיר

(ד) תירוץ דאביי לקושיית רב ששת – שמא ר' מאיר מחמיר גבי מיתה בדמאי כודאי יותר מחכמים וגבי לאו לא מחמיר כמו בודאי ורבנן אף על גב דמחמרי גבי לאו בפדיון (ומכל שכן דמחמרי גבי מיתה) מכל מקום גבי מיתה דתרומת מעשר של דמאי אין נראה להם לקנוס חומש דאפילו בודאי לא היה לקנוס אם לא שצותה תורה (כמבואר בתד"ה וכי עשו)

(6) מהרש"א

(א) מבואר לשיטת תוספות דאף כי ידע המקשה סברא לר' מאיר להחמיר באכילה ולהקל בפדיון (כגון סברא דבאכילה עושה עבירה אבל בפדיון אינו עושה עבירה) ודלכן דבריו לא סתרי אהדדי – מכל מקום פריך רב ששת מכח דהכא בפדיון מיקל טפי מחכמים ולעיל גבי חומש מחמיר טפי מחכמים בדמאי והוה סברא הפוכה לתירוץ של שמואל ואביי משני דלאו בקולא וחומרא דדמאי תלי מלתא אלא דר' מאיר מחמיר גבי מיתה בדמאי יותר מחכמים ורבנן אין נראה להם לקנוס חומש – ויבואר יותר במהרש"א להלן

(7) מהרש"א

(א) קשיא לתירוץ דרב יוסף – מאי משני רב יוסף אף על פי שמיקל ר' מאיר בפדיונו מחמיר הוא באכילתו דתניא לא התירו וכו' – דמ"מ קשה דהכא באכילה מחמיר ר' מאיר טפי מחכמים ובפדיון מיקל טפי מחכמים והוה סברתם הפוכה דהכא בברייתא דסיטון לאו בקנס דחומש משתעי ואין מן הענין לתרץ דחכמים מקילי מטעם דאין נראה להם לקנוס

(ב) תירוץ

(i) לא איצטריך לר' רב יוסף להאריך בתירוץ כיון דגם רב ששת ידע שום סברות בין לר' מאיר להחמיר באכילה ולהקל בפדיון בין לחכמים לאידך גיסא ולא תלי בקולא וחומרא דדמאי אלא דרב ששת נראה לו דהנהו סברות דחוקים כיון דבסוף פסקי דין שלהן הפוכה דר' מאיר מחמיר בדמאי יותר מחכמים ובפדיון מיקל ר' מאיר טפי

(ii) ורב יוסף משני ליה דעל כרחך אית לן למימר כשמואל דמשנה דידן הגם דמתני בסתם מכל מקום ר' מאיר הוא דהרי בהדיא תנא בברייתא דסיטון דר' מאיר מחמיר טפי מחכמים בדמאי וכיון דבמשנה דפדיון מיקל טפי מחכמים על כרחך דאית לן למימר כהנהו סברות והיינו לר"מ דמיקל בפדיון ומחמיר באכילה – וכן לחכמים איכא שום סברא דמקילי בברייתא דסיטון ומחמירי לעיל בפדיון ודלכן אין סברתן הפוכה – ולא חש גמרא מלפרש סברא זו דחכמים כי היא יותר פשוטה

(ג) והא ראי' דתוספות כיוונו כדלעיל לפרש שקלא וטריא דרב ששת ורב יוסף

(i) דאי לאו הכי תיקשי לתוספות

(1) כיון דקבעו תוספות אשר אביי סמיד על סברת קנס לנמק הא דחכמים מקילים בחומש אף דמחמרי בפדיון

(2) מי הכריחו לאביי למימר לגבי חומש דאכילת תרומת מעשר דר' מאיר מחמיר במיתה ולא גבי לאו – הרי ליתרין דאין סברתן הפוכה מספיק דחכמים מקילי בתרומת מעשר לאו משום דמקילי בעצם דין דמאי אלא משום דאין נראה להם לקנוס חומש ועיקר חסר מן הספר

(ד) אלא דעל כרחך

(i) צודק פירוש מהרש"א לעיל דרב ששת ידע נמי הנך סברות לר' מאיר להחמיר באכילה טפי מבפדיון אלא דהוה נראה לו דחוקה הך סברא לר' מאיר דמחמיר באכילה טפי מבפדיון כיון דחכמים סבירא להו בהיפך זה ולמאי דמותיב ליה רב ששת משני רב יוסף שפיר דעל כרחך הך סברא לחלק לר' מאיר ולהחמיר באכילה טפי מבפדיון אינה דחוקה ומייתי ליה מהך ברייתא דסיטון

(ii) ואביי קאמר דבלאו הכי לא שפיר קא מותיב רב ששת דאיכא סברא אחרת שהיא פשוטה ואינה דחוקה וליכא מאן דפליג עלה למימר לר' מאיר להחמיר בדמאי של תרומת מעשר כודאי משום דאית ביה מיתה ולא בקולא וחומרא דדמאי תלי טעמא

(iii) ואכן מצי אביי לתרין קושיא דרב ששת מצד שיטת חכמים דלא נראה להם לקנוס בשל דמאי וכו' אבל לא לזה אתי אביי אלא להחזיק עיקר דרכו דרב יוסף ליישב קושיית רב ששת מצד חומרא דר' מאיר באכילת תרומת מעשר של דמאי

(ה) המשך מהרש"א – דרך אחרת לבאר שיטת תוספות

(i) ודאי בעצם ניחא ליה לרב ששת הך סברא לחכמים דהחמירו בפדיון ובאכילה הקילו כקושיית ר' אלעזר וכי עשו חכמים חיזוק כו' דלא היה להם לקנוס בשל דמאי – והוי סמיך אהך סברא שלא להקשות דדברי ר' מאיר סתרי אהדדי

(ii) אבל קשה ליה לרב ששת דדחוקה הוא מחמת דסברת חכמים הפוכה מזה

(iii) ולכך לא חשו רב יוסף ואביי למנקט אלא סברת ר' מאיר דרב יוסף קאמר דעל כרחך אינה דחוקה כדמוכח מברייתא דהחמיר ר' מאיר באכילה ואביי נמי קאמר דהך סברא לחלק בין מיתה ולא לר' מאיר אינה דחוקה דסברא חשובה היא

דף נו.

משנה שומר חנם אינו נשבע

[דף נו עמוד א] במשנה ההקדשות שומר חנם אינו נשבע כו' כתב מהרש"ל לאו דוקא קאמר וה"ה שאינו משלם אם פשע כו' עכ"ל סתם דבריו ולא מפיו אנו חיינן שזו היא דעת התוס' לקמן וכן דעת הרי"ף בתשובה אבל הראב"ד והרמב"ן חולקין בזה כמ"ש הרא"ש ע"ש:

דף נז.

תוספות ד"ה אמר רב נחמן

[דף נז עמוד א] תוס' בד"ה אמר רב נחמן כו' ומפרש בגמ' עד כדי דמיהם מדקאמר אף משמע כו' עכ"ל ולמאי דהוה בעי למימר דביטול מקח אין להן דהיינו לעולם לא הוה ס"ל נמי דהתם עד כדי דמיהם ומימרא דאמימר היא שם וק"ל:

תוספות ד"ה ומר סבר

בד"ה ומ"ס אפי' לכתחלה תימה דבפ' המקדיש כו' לכתחלה מי אמר כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דהך סוגיא דהתם כלישנא קמא דהכא וק"ל:

דף נז:

סוגיא דאין רבית להקדש חלק א' תוספות ד"ה בשלמא

[דף נז עמוד ב] בד"ה בשלמא בהדיוט זה חומר ותו לא כו' בהקדש זה חומר בתמיה כו' ול"ג ותו לא שהרי אף כו' עכ"ל נראה מלשונם דגבי חומר בהקדש ל"ג ותו לא אבל גבי חומר בהדיוט גרסינן ליה שפיר ואפשר לקיים שם ותו לא וה"ק בשלמא השתא דתני חומר בהדיוט מבהקדש ותו לא דלא תני יותר דלא תני חומר בהקדש כו' ניחא שזהו חידוש שהדיוט חמור אבל אי תני נמי חומר בהקדש בתמיה מה חידוש הוא זה שהקדש חמור וק"ל:

(1) ברייתא

(א) רישא כמבואר בגמרא

(i) אין רבית להקדש דדין הקדש קיל כדנבאר בחלק ב'

(ii) ואין תורת אונאת שתות להקדש דדין הקדש חמור יותר דהקדש חוזר אפילו בפחות משתות

(ב) סיפא – זה חומר בהדיוט מבהקדש

(2) גמרא

(א) קשיא

(i) מובן דהא דקתני בסיפא זה חומר בהדיוט מבהקדש ארביית קאי

(ii) ברם תיקשי ליתני נמי בסיפא זה חומר בהקדש מבהדיוט אאונאה דאפילו פחות משתות חוזר

(ב) תירוץ (יבואר בתוספות להלן) – הכי השתא

(i) שורה א' – בשלמא זה חומר בהדיוט מבהקדש (לענין רבית) ותו לא (בניחותא)

(ii) שורה ב' – אלא זה חומר בהקדש מבהדיוט (לענין אונאה) (בתמיה) ותו לא

(3) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) בשורה א' מסיימי "ותו לא" בניחותא – ובשורה ב' מסיימי בתמי' ולא גורסין "ותו לא"

(ב) והכי פירושא דגמרא

(i) בשלמא אלו תני שורה א' "חומר בהדיוט מבהקדש" ותו לא – דהיינו דלא תני עוד שורה ב' – ניחא דנמצא דלא תני אלא רבותא זו שהדיוט חמור

(ii) אבל אי תני נמי שורה ב' חומר בהקדש תיקשי מה חידוש הוא זה שהקדש חמור

סוגיא דאין רבית להקדש חלק ב' תוספות ד"ה לספק סלתות

בד"ה לספק סלתות כו' לא יצא השער כלל אסור דלמא אתי לאחלופי בהדיוט ולכך נקט כו' עכ"ל פי' דבהדיוט כה"ג אפילו ביצא שער של לקוטות אסור לפסוק עם בעה"ב אפי' באומר לתת לאיש אחר דחשיב כאלו הוא מקבל ממנו כמ"ש התוס' גבי הלואה אף על גב דהכא דרך מקח וממכר הוא אסור מיהת מדרבנן ולהכי אם לא יצא השער כלל אסור אפי'

להקדש משום דאתי למחלף לעשות כך בהדיוט אבל ביצא שער של לקוטות אף על גב דבהדיוט אסור שרי בהקדש אפי' לפסוק עם הבעה"ב בשער לקוטות ולא אתי למחלף בהדיוט דהרואה יאמר דפסק בשער לקוטות ללקוטות דשרי אף בהדיוט ולעיל שכתבו ואי דלא יצא השער וגם אין לו על מה מחלל כו' ולא תקשה להו כי הכא דלמא אתי לאחלופי בהדיוט היינו משום דלעיל איירי שהגזבר עצמו פוסק עמו ומוכחא מלתא שהם של הקדש וכיון דהוי דרך מקח וממכר שרי ולגבי אבנים דבעינן תרי מוכחא מלתא היינו משום דהוי דרך הלואה ולא ניחא להו לפרש הכי נמי הכא שהגזבר נותנם לנחתום ושרי אפי' בלא יצא השער כלל דמוכחא מלתא שהם של הקדש ושרי דרך מקח וממכר דסתמא כיון דהמתנדב עדיין לא הקדישם לא באו ליד הגזבר עדיין ודו"ק:

(1) גמרא כמבואר ברש"י

(א) באיזו דין קתני דאין רבית בהקדש שהלוה להדיוט – אילימא דאזופיה גזבר מאה במאה ועשרים – והלא מעל הגזבר שהוציא מעות הקדש לחולין ולא הכניס תחתיהן להקדש כלום ושוגג הוא אצלו כסבור שמותר משום שכר הקדש – וכיון שמעל הגזבר יצאו מעותיו לחולין והווי להו דהדיוט (של גזבר) ועליו לשלם להקדש קרן וחומש

(ב) אמר רב הושעיא הכא במאי עסקינן כגון שקיבל עליו לספק סלתות בזול ארבע סאין לסלע ולאחר כך עמדו משלש – יבואר בתוספות להלן

(ג) רב פפא אמר לעולם בהלואה דאזיף מאה במאה ועשרין ודקשיא לך הלא מעל – באבני בנין עסקינן שהלוה הגזבר מהן להדיוט בדאכתי לא הוקדשו דאין בהן מעילה ואין על הגזבר לשלם אלא שליח בעלמא הוא

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא לרב הושעיא

(i) אי יצא השער בארבע סאין לסלע או לא יצא השער ויש לו – אם כן בהדיוט נמי שרי

(ii) ואי דלא יצא השער וגם אין לו על מה מחלל מעות הקדש

(ב) תירוץ

(i) איירי בדרך מקח וממכר על ידי איש אחר כגון שלקח ראובן ק' סלעים ולא הקדישם אלא נתנם בדרך מקח וממכר לנחתום כדי שנחתום (ולא ראובן) לאחר זמן יתן להקדש (ולא לראובן) ארבע סאין בסלע – וכיון דלא הוקדשו מקודם ליכא ריעותא דעל מה מחלל מעות הקדש

(ii) השתא

(1) בהדיוט אסור לראובן לתת ק' זוזי לשמעון שיתן שמעון ללוי מאה ועשרים לאחר זמן – ואפילו מדאורייתא נראה דאסור – דחשיב כאילו לאחר זמן מקבל ראובן עצמו משמעון אותן מאה ועשרים זוזי – ואפילו בדרך מקח וממכר אסור מיהת דרבנן לעשות ככה

(2) ואל תיקשי דשרי להקדש ולא חיישינן דלמא אתי להחליף ולישרי אף בהדיוט דתריץ דלא התירו להקדש אלא אם כן כבר יצא השער של לקוטות דאז שרי אף להדיוט לפסוק ללקוטות בשער שלהן אבל לצורך הקדש התירו להדיוט לפסוק בשער זו בדרך מקח וממכר לנחתום שאינו מן הלקוטות – והרואה לא אתי למחלף בהדיוט דהרואה יאמר דפסק בשער לקוטות ללקוטות דשרי אף בהדיוט

(3) המשך מהרש"א

(א) קשיא – בקושיית תוספות בתחלת דיבור זו למה לא הקשו ככה:

- (i) אי יצא השער או לא יצא השער ויש לו – אם כן בהדיוט נמי שרי
- (ii) ואי דלא יצא השער וגם אין לו על מה מחלל מעות הקדש וניחוש נמי דלמא אתי לאחלופי בהדיוט
- (ב) תירוץ
- (i) בקושיטייהו אכתי נקטי דכיון דהוי דרך מקח וממכר שרי אפילו בגוונא שהגזבר עצמו פוסק עם הנחתום ואז איכא מוכחא מלתא ("מוכחא מלתא חדא") שהם של הקדש וסגי שלא ניחוש דלמא אתי לאחלופי
- (ii) ודיקא לתירוץ דאיירי בהדיוט שנותן מעותיו לנחתום דלא מוכחא מלתא הוצרכו תוספות לברר למה לא אתי לאחלופי
- (ג) קשיא – למה בקושיטייהו ניחא להו לתוספות במוכחא מילתא חדא (שהגזבר עצמו פוסק עם הנחתום) ובגוונא דרב פפא בעינן תרי מוכחא מלתא דהיינו שהגזבר נותן וגם הם אבנים לבנין
- (ד) תירוץ – משום דבגוונא דרב פפא איירי בדרך הלואה ובדרך הלואה איצטריך תרי מוכחא מילתא
- (ה) קשיא – למה לא מסקי תוספות במסקנא דידהו דהך דרב הושעיא אכן איירי אפילו בלא יצא השער כלל ברם הגזבר נותנם לנחתום בדרך מקח וממכר ושרי דכיון שהגזבר נתנם מוכחא מלתא שהם של הקדש ולכן סגי במוכחא מילתא חדא שלא כההיא דרב פפא דאיצטריך תרי מוכחא מילתא משום דהוי דרך הלואה
- (ו) תירוץ – מסתמא כיון דהמתנדב עדיין לא הקדישם לא באו ליד הגזבר עדיין

דף נח.

תוספות ד"ה נשבעין לגזברים

[דף נח עמוד א] בד"ה נשבעין לגזברים כו' תורמין על האבוד כו' פ"א אותו שנאבד משליח אחר שתרמו כו' עכ"ל ומעל הגבוי מוכיח לה וק"ל:

תוספות ד"ה לשמור הזרעים

בד"ה לשמור הזרעים כו' הא אפי' מן ההפקר אסור לבצור כו' עכ"ל וא"כ ע"כ הא דאתה בוצר מן המופקר היינו אם עבר ובצר דשרי לאכול ולא מהמשומר וק"ל:

דף נח:

תוספות ד"ה אם הוא

[דף נח עמוד ב] בד"ה אם הוא בן כו' היינו זו אף זו דאפי' מעשה אבותיו כו' עכ"ל במתניתין ברישא דברייתא דמיירי תרוייהו בענין מעשים ה"ל שפיר לא זו אף זו דאפילו מעשה אבותיו כו' אבל בסיפא דברייתא דתני גר בתר בן גרים מיירי בענין אחר ודו"ק:

דף נט:

ד"ה זה תגורו

[דף נט עמוד ב] בד"ה זה תגורו כו' וחכן זה נחש ושמא בעל התנור כו' עכ"ל ומשום דה"ל לקרותו תנור חכן שהקיפו עליו דברים כחכן מזה דקדקו שבעל התנור שהיה עושה אותו

בענין זה היה נקרא שמו חכנאי ור"ל וזהו תנור של חכנאי שזה תנור מלאכת איש ששמו חכנאי והיה נקרא שמו ע"ש שהקיפו דברים על תנורו כחכך וק"ל:

תד"ה לא בשמים היא

בד"ה לא בשמים היא כו' והדאמר פ"ק דיבמות דהלכה כב"ה כו' התם דייק מדקאמר לא בשמים היא כו' משמע דבשום מקום אין משגיחין עכ"ל דבריהם קשיא מרישא לסיפא דמתחלה כתבו ליישב הא דהלכה כב"ה משום דיצאה ב"ק דמצי אתיא כמ"ד הכא לא בשמים היא ושוב כתבו בסוף דבריהם דמדקאמר לא בשמים היא סותר הך דהלכה כב"ה משום דיצאה בת קול דבשום מקום אין משגיחין בב"ק ואפשר לומר דמעיקרא לא באו ליישב אלא לדידן דאית לך הלכה כב"ה משום דיצאה בת קול והכא לא ס"ל כר"א דשמותי הוא אבל לר"י דאמר לא בשמים היא ודאי דאין משגיחין כלל בב"ק כדקאמר התם ואפשר דס"ל דהלכה כב"ה משום דהו רובא וק"ל:

תד"ה מבית אבי אבא

בד"ה מבית אבי אבא פי' וכו' והן מבית דוד חוץ משערי אונאה לפי כו' כצ"ל הד"א:

דף ס.

רש"י ד"ה מפני שמשביחו

[דף ס עמוד א] בפרש"י בד"ה מפני שמשביחו כו' אבל ישנים בחדשים שפיר דמי עכ"ל הרי"ף והרא"ש חולקין בזה דאף ישנים בחדשים אסור מפני שהקונה חדשים רוצה לישגן וק"ל:

הדרן עלך פרק הזהב